

567099

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

24

A NEMZETEK SZÖVETSÉGE

II. KIADÁS

IRTA

IRK ALBERT

EGYETEMI NY. R. TANÁR

A DANUBIA KIADÁSA
1926

0 00006 11960 7

**MTA
KIK**

129024

MAGYAR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
I. sz. Nyelvtudományi
1927 620

R
1977

TARTALOM.

Előszó	Lap 1
Bevezetés	3
A népszövetségi idea megjelenése a történeti multban . .	3

I. Fejezet.

A Nemzetek Szövetsége egyességokmányának keletkezése	15
--	----

II. Fejezet.

A Nemzetek Szövetségének célja és jogi jellege	21
--	----

III. Fejezet.

A Nemzetek Szövetségének szervezete	33
I. A Nemzetek Szövetségének tagjai	33
II. A Szövetségből való kilépés és kizárás	41
III. A Nemzetek Szövetségének szervei	42
1. A Közgyűlés	42
2. A Tanács	47
3. A Titkárság	55
4. Az Állandó Nemzetközi Biróság	57
IV. A Szövetség székhelye és a tagok kiváltságai . .	60

IV. Fejezet.

A Nemzetek Szövetségének feladatai	63
I. A fegyverkezés korlátozása	63
1. Magyarország és a leszerelés	74
II. A területi épség és politikai függetlenség védelme	79
III. A háború veszélyének elhárítása	85
IV. A nemzetközi szankciók alkalmazása	93
V. A nemzetközi szerződések és megállapodások bejelentése és közzététele	107
VI. Nemzetközi gyámság bizonyos gyarmatok és területek felett	117

	Lap
VII. Nemzetközi szociálpolitikai feladatok	121
1. A nemzeti kisebbségek védelme	123
2. A rabszolga-, leány- és gyermekkereskedelem elleni küzdelem	131
3. Közegészségügy. Az ópium és más ártalmas szerek elleni küzdelem	134
4. A szellemi együttműködés	137
5. A közlekedés és átmenő forgalom szabadsága	139
6. A kereskedelem szabályozása	142
a) A Nemzetek Szövetsége és Magyarország pénzügyi helyzetének helyreállítása	142
7. A nemzetközi munkáskérdés	146
VIII. A nemzetközi hivatalok és technikai organizációk központosítása	149

V. Fejezet.

A Nemzetek Szövetsége egységokmányának megváltoz- tatása	152
Zárószó	156
Irodalom	160
Függelék. A Nemzetek Szövetségének egységokmánya .	167

Előszó az első kiadáshoz.

Az eszmék világtörténeti fejlődésében új korszakok megnyílása és régiek letűnésének történeti folyamatában alig fogadtak még valamely eszmét több megértéssel és nagyobb lelkesedéssel, mint a nemzetek szövetségének legújabbkorunkban ismét fölmerült ideáját.

Az emberi és nemzeti tragikus megpróbáltatások siváran szomorú korszakában mint megváltó gondolatot üdvözölték a harcba került népek valamennyien. Ettől várva az egyéni és állami etika közti lehetetlen antagonizmus megszüntetését, röviden: egy, az ember lényéhez méltó államközi jogrend és etika kialakulását. S valóban alig lehet az emberi és állami lét célszerűségében és fejlődésében hívő embernek más vigasza, mint a hit abban, hogy a történelem egyik legvéresebb korszakának lezajlásával egy új korszak küszöbéhez jutottunk, mely az eddigi államok közti anarchia állapotából az államok közti jogrend birodalmába vezet. Hogy valóban így lesz-e: hogy vajjon az, mit ma a győztes hatalmak „Nemzetek Szövetségének” neveztek el, a fejlődés útján csak az első állomás a tökéletesebb államközi organizáció felé, vagy hozzáférhetetlen börtön a legyőzött népek rab-bilincsekbe verésére, a legközelebbi jövő fogja megmutatni. De ez fogja eldönteni a nagy problémát is, van-e még nyugati kulturánkban evolutív erő, vagy valóban a kiélt szenilizmus téli korszakát éli, melyből nincs már tavaszébredése.¹

Budapest, 1920. január hava.

---

¹ Spengler: Der Untergang des Abendlandes. München. 1920.

Előszó a második kiadáshoz.

A Nemzetek Szövetségével életrehívott államközi szervezet az államok életébe mélyen belenyúló működésével egyre fokozódó érdeklődés előterében áll.

Ennek jele munkánk elfogyott első kiadásának újabb megjelenése is.

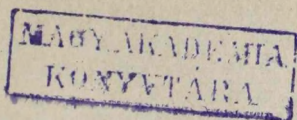
Akkor annak szervezetét még csak mikénti felépülésében ismertük, s így csupán alkotmányát vizsgálhattuk. De ma már a Nemzetek Szövetsége közel hét évi működésre tekinthet vissza, s így immár azt ezen idő alatt kifejtett életműködésein keresztül értékelhetjük.

Célunk ezért a Nemzetek Szövetsége alkotmányának jogászai vizsgálata mellett eddig kifejtett legfőbb életműködéseiről beszámolni, s így ezzel ezen új nemzetközi szervezetről elfogulatlan kritikai képet nyújtani.¹

Pécs, 1926. július hava.

---

¹ Éppen ezért munkánk nem kíván kommentár lenni, l. e téren a kiváló német, Schücking-Wehberg: Die Satzung des Völkerbundes. II. Aufl. Berlin, 1924. és az angol, Kluyver: Documents on the League of Nations. Leiden, 1920. kommentárokat annyi más helyett.

BEVEZETÉS.

A népszövetségi idea megjelenése a történeti multban.

A népszövetségre, mint a háborút követő új nemzetközi jogrend fundamentumára, először Grey és Asquith mutattak rá, majd Wilson békepolitikájának sarkköveként jelentkezik.

A kiröpített jelszó mélyen szántott az egyesek és tömegek lelkébe. Mintha egy soha nem látott varázsige villanyozta volna át a háború borzalmaiban megdermedt lelkeket. Pedig az ige tartalma nem volt új korántsem, csak újszerűséget kölcsönzött annak a miliő, ahol és a forma, amelyben megjelent. A megfigyelő ismét egy érdekes tömegjelenségnek volt a szemlélője. Egy kiirthatatlan szükséglet elemi erővel való megjelenését szemlélhettük, mely a tömegek lelkében mesterségesen elnyomva, vagy az adott környezetben természetyszerűen elaluvva, hosszú ideig nem adott magáról életjelt, minthogy máskor is csak az állami és egyéni lét katasztrófális megpróbáltatásai közben jutott bizonyos társadalmi folyamatokban, vagy öntudatos emberi értékelésekben kifejezésre.

Ma még hiányzik a történelem folyamán periodikusan visszatérő világhuralmi imperialisztikus államalkotási törekvések és az autonom közületi, vagy nemzetállamok kialakulási kettős szociológiai folyamatának kritikai tanulmányozása; de nyilvánvaló, hogy itt öntudatlan szociológiai erők működésével van dolgunk. Annyi ma már bizonyos, hogy az ókori nagy világbirodalmakat helytelen világhódító Cézárok

uralmi szeszélyének tulajdonítani, hanem mélyenfekvő történeti okok hatottak oda, hogy a Cézároknak ezen típusa keletkezhetett. Vagy, amint Madáchunk megállapítja, itt is áll:

„Kiket nagyoknak mond a krónika
Mindaz, ki hat, megérté századát,
 Nem a kakas szavára kezd virradni,
 De a kakas kiált, merthogy virrad.”

(Az Ember Tragédiája VII. szín.)

Az örökös harc, öldöklés, pusztítás készíti már az asszír és babiloni nagy királyokat, hogy lehetőleg a mindenség királyai legyenek, hogy minden népek leigázásával, minden ellenségtől megszabaduljanak, s így mindenekfelett uralkodjanak

Ebből a közös talajból hajtottak gyökeret a különben egymástól annyira elágazó világhatalmi törekvések. Végsősorban egy volt az alapja, úgy a ókori, perzsa, görög-macedón, vagy római világhatalmaknak, mint a középkori római szent birodalomnak, vagy a Christiana respublicának, avagy a szász, sváb, frank dominium mundiknak, a Nagy Frigyes-féle Fürstenbundnak, a Napoleoni Rajnászövetségnek stb. A cél, ismételjük, valamennyinél közös: a népek közti bellum, semper bellum kiküszöbölése. Úgy, hogy azok, kik e népek szövetségének csiráját már ezekben a világhatalmi törekvésekben, illetve alkotásokban keresik, jó úton járnak.

A népszövetségi idea fejlődése történelmi múltjának bemutatása nem lehet feladatunk, csupán ezen fejlődés néhány fontosabb állomásának jelzésére szorítkozunk.²

² A népszövetség multjáról szóló irodalomból különösen Ter Meulen: Der Gedanke der internationalen Organisation, 1917.; Redslob: Das Problem des Völkerrechts, 1917.; Fried: Handbuch der Friedensbewegungen I—II., 1911—13. munkáit; a magyar irodalomból Balanyi Gy.: A népszövetség eszméje a multban, Katholikus Szemle, 34. k. VII—IX. füzetében megjelent tanulmányát ajánlhatjuk az érdeklődő figyelmébe.

A Szentföld felszabadításának gondolata, mely hosszú időn keresztül a pápai hegemónia megalapozásának indokául szerepel, a Christiana respublica ideájának megdőltevel is jó időn át az általános béke megvalósításának eszközéül jelentkezik.

Így látjuk ezt mindjárt a népszövetségi tervezetek egyik fennmaradt emlékénel, *Dubois* munkájánál, a XIV. század elejéről (*De recuperatione terrae sanctae*). Amint a munka címe elárulja, a Szentföld visszaszerzésének problémájával foglalkozik: de ez úgyszólván csak lepel, mely egy nagy kérdést, az általános béke megvalósításának gondolatát fedi. *Dubois* szerint ez a különböző, egymástól független államok fejedelmeinek szövetségével érhető el. A szövetség az összes katolikus fejedelmekből állana a pápa vezetése mellett. Célja a köztük felmerülő viszályok lehetőleg békés úton való elintézése. Erre szolgál a zsinat, egyházi és világi bírákkal, melynek ítélete ellen a Szentszékhez lehet felebbezni.

Amint látható, a *Dubois* munkája, ha nem is a mai modern értelemben vett népszövetségi tervezet, de ahhoz hasonló alkotás.

Más irányú, reális politikai célkitűző, végeredményében mégis a népszövetség eszméjéből fakad a körülbelül másfélszáz évvel későbbi *Marini*-féle tervezet, melyet alkotója *Podjebrad György* cseh király ambícióinak szolgálatába szegődtetve, nagy vonásai-ban a következőképpen konstruált meg (*Traité d'alliance et confédération entre le Roy Louis XI, George Roy de Bohème et la Seigneurie de Venise pour résister au Turc*).

A kiinduló pont itt is a keresztény népek védelme a török veszedelemmel szemben. A cél eléréséhez szükség van e nagy szövetség létesülésére, melynek az összes keresztény fejedelmeket magában kellene egyesítenie.

A Szövetség szervezetének két főorgánuma: a szövetségstanács és a szövetségi törvényszék. Az előbbi hatáskörébe tartoznak mindazok az ügyek, melyekben eddig felségjoguknál fogva az egyes fejedelmek önállóan intézkedtek. Nevezetesen: a szövetséget közösen érdeklő szabályalkotás, rendelkezés, döntés a háború és béke felett, közös hadviselés, a szövetségi törvényszék megalkotása stb. Az utóbbi hatásköre egyrészt a szövetség tagjai közt, másrészt szövetségi és nem szövetségi, illetve idegenek közt felmerülő viszályok elintézésére terjed ki. A szövetségi tagoknak minden egymásközt létrejött viszályt a törvényszék elé kell terjeszteniök. A bíróság ítéletének magukat tartoznak alávetni. Ha szövetségi tag és idegen állam között keletkezik nézeteltérés, úgy a Tanács közvetít, hogy mindkét fél ügyének elbírálását a szövetségi törvényszék elé terjessze. Ha a döntésben az idegen állam nem nyugszik meg, illetve a törvényszék illetékességét nem ismeri el, úgy a szövetség fegyverrel szerez sértett tagjának elégtételt. Idegen államok közt felmerülő viszálykodások esetén, amennyiben ügyük a szövetség elé kerül, a békebontó ellen lép akcióba.

A XVII. századbeli *IV. Henrik—Sully*, illetve *Cruce-féle*, inkább általános pacifista irányzatú tervezetéseket figyelmen kívül hagyva, arról az Angliából kiinduló mozgalomról kell megemlékeznünk, mely a népszövetség kérdésének fejlődésében határozottan új állomást jelent és pedig nem annyira új gondolatok felvetésével, mint a meggyőződéses propaganda szuggesztív erejével.

Az angol puritánizmusból kinőtt quakerizmus harcot indított a háború ellen, s ennek nagynevű képviselője, *Penn Vilmos* eme vallásos pietisztikus fel fogást igyekezett jogilag kimélyíteni. Munkájában: *An Essay towards the present and future Peace of*

Europa 1693., mikor élénk színekkel ecseteli a háború erkölcsi és gazdasági rettenetes következményeit, kiútat keres, hogy az emberi nem eme borzalmasságoktól megszabadíttassék. Penn szerint a háborút csakis az államok közötti joguralom szüntetheti meg. Ez pedig úgy érhető el, ha Európa fejedelmei szövetségbe tömörülnek. A szövetségnek főszerve a *nemzetközi parlament*, melybe minden fejedelem elküldi a maga képviselőjét. Arra nézve, hogy egy állam hány szavazattal bírjon, az illető állam jelentőségétől függne. Így pl. a Német birodalom 12, Franciaország 10, Anglia 6, Svájc 2 szavazatot kapna stb. A szövetségi parlament Orosz- és Törökország felvételével összesen 90 tagból állna, s háromnegyed szavazattöbbséggel döntene végérvényesen a szövetséget közösen érdeklo ügyekben.

Nem érdektelen az ugyancsak quäker *Beller* munkája: *Some Reasons for an European State 1710.*, melyben egy európai nemzetközi államot konstruál meg olyanformán, hogy Európa egyenlő nagyságú államokra osztódnék fel, melyek mindenike egy-egy képviselőt küldene az azok felett álló közös ügyek elintézésére hivatott nemzetközi parlamentbe.

A XIV. Lajos háborútól elgyötört Franciaország alkalmas talajul szolgált a népszövetségi idea renaissance-ának. S a kor szükségletei meg is találják a maguk megszólaltatóját *Saint-Pierre* abbé személyében, ki nagy propaganda erővel lesz megindítója egyúttal a XVIII. század folyamán végighúzódó nagy pacifista mozgalmaknak.

Saint-Pierre gazdag pacifista munkásságából a népszövetségi idea továbbfejlődése szempontjából minket e helyen: *Projet pour rendre la paix perpétuelle en Europe 1713*-ban megjelent műve érdekel, mely éppannyi visszhangot, mint amennyi ellentmondást váltott ki, de a célt mindenesetre elérte, mert

az európai államok kísértő problémája újból az érdeklődés és megvitatás központjába került.

A tartós béke, szerző szerint, az államok között létesített szövetség, egy „Union permanente et perpétuelle” útján valósítható meg. Mert szerinte az időről-időre megkötött békeszerződések valóban nem mások, mint a győző és legyőzött államok között létrejövő fegyverszünetek, melyek akkor borulnak fel, mikor a legyőzött fegyveresen elégtételt vehet. Szükséges ezért, hogy Európa fejedelmei bizonyos alapvető (fundamentalis) pontokban megegyezve, s azokat magukra nézve kötelezőknek elismerve, egymással szövetkezzenek. A szövetség biztosítja a résztvevő államokat kül- és belháború ellen, védelmezi területi integritásukat, katonai terhek csökkentésével növeli az államok vagyonát, a választott bíróság útján lehetővé teszi minden nemzetközi surlódás gyors és igazságos megszüntetését. Az unióba egyesülő államok, számszerint 24, mindenike egy-egy szavazattal bír, s a közösen érdeklő ügyeket tárgyaló kongresszus szavazattöbbséggel dönt. A felmerülő kontroverziák eldöntésére hivatott bizottság ítéletének mindenik állam köteles magát alávetni. Mert az azzal való szembe helyezkedés a szövetségből való kizárással, illetve fegyveres megtorlással jár.

Ezen, Utrechtben székelő békekongresszus mellé csatlakozik még a politika, közjog, pénzügyek és katonai ügyek részére szervezett négy állandó hivatal. Az államok közti kereskedelem nyugodt menetének biztosítására tervezett kereskedelmi kamarák bírói szervezettel is rendelkeznének az internacionalis kereskedelmi perek elintézésére.

A népszövetségi mozgalom továbbfejlődésének eme nagyon is szűk keretek között történő bemutatásában az angol utilitarista filozófus *Bentham* munkája: *Principles of international law* 1789. csak

annyiban emelendő ki, hogy amíg a korábbi írók a fejedelmi szuverénítás elméleti és gyakorlati politikai alapján a tartós béke biztosítását a fejedelmek szövetségében keresték, addig ő már a népszuverénítás elvi alapján a szuverén népek nemzetközi uniójáért száll síkra. Egyébként az ő tervezetének is két alappillére: a szövetségi kongresszus és a választott bíróság.

A francia, angol, olasz nagy multra visszatekintő pacifista törekvésekkel szemben a germán szellem hosszú időn keresztül közönbösen, sőt bizalmatlansággal viseltetik, úgyhogy *Kant* fellépéséig Németországban, eltekintve egy *Leibnitz*, *Wolf*, *Lessing* vagy *Wieland* kisebb-nagyobb érdeklődésétől, a népszövetségi mozgalmaknak nem találjuk egyetlenegy számottevő reprezentánsát.

A königsbergi nagy filozófust a filozófia legelvontabb és legmélyebb problémái sem zárhatták el a való világ állandóan kísértő nagy kérdéseitől, s nem különösen, mikor a porosz—francia háborút követő baseli békekötés szomorúan friss élményeit, mint kortárs, maga élte át. *Zum ewigen Frieden* 1796-ban megjelent munkájában foglalja össze tárgyunkra vonatkozó felfogását.

A háború pusztításai mellett *Kant* szerint mégis ott dolgozik az emberben a jó principiuma, mely az örök békét akarja biztosítani. A praktikus ész, a dolgok természetében rejlő ész erősebb, mint maguk az emberek, s akaratuk ellenére a jó irányába készíti őket. Az örök béke *Kant* felfogása szerint csak úgy biztosítható, ha az államok egymást nem tárgyként, hanem morális személyként tekintik, ha a hatalom gondolkörét a jog gondolköre váltja fel. Mert a győzelmek eredményezhetnek ugyan békekötéseket, de jogot nem teremthetnek. Innen azután, hogy minden békekötést újabb háború követ. Ennek megakadályozása

végett szükség van ezért a népek szövetségére, melyet „békeszövetségnek” (foedus pacificum) lehetne nevezni, mely a békeszerződéstől (pactum pacis) abban különböznék, hogy ez pusztán egy háborúnak vetne véget, amaz azonban minden háborúnak minden időkre. A szövetségre lépő államoknak legelőbb is bizonyos feltételekben, előzetes pontokban („Prälimin-artikel”) kell megállapodniok, s csak azután kerülhet a sor a végleges pontok („Definitiv-artikel”) elfogadására. Ilyen előzetes pontok a következők: nem tekinthető kékekötésnek az olyan, mely „egy jövőbeli háborúra szolgáló anyag titkos fenntartásával” jött létre. Minthogy az államok nem birtokok, hanem morális személyek, ne legyenek megszerezhetők öröklés, csere, vétel vagy ajándékozás útján. Mivel az embereknek gépekként való alkalmazása „az emberiség jogával saját személyünkben” össze nem egyeztethető, az állandó hadseregeket idővel meg kell szüntetni. Minthogy a modern nagy államok kölcsönrendszere, s ezzel összefüggő pénzhatalom a háborúnak viselését előmozdítja, tilos ezeket felhasználni, illetve növelni. Nem szabad továbbá egyik államnak sem a másik alkotmányos vagy kormányzati ügyeibe erőszakkal beavatkozni. S végül nem szabad egyik államnak sem a másik ellen tisztességtelen eszközöket használni, így orgyilkosok, méregkeverők felbujtását, szerződések megszegését, árulásra felhívást stb.

A végleges pontok Kant szerint a következők volnának. Az első az államok alkotmányos berendezkedésére vonatkozik, melynek Kant szerint köztársaságnak kellene lennie. Köztársasági pedig az állam alkotmánya, ha az nem deszpotikus, hanem képviseleti alapon nyugvó, a törvényhozó és végrehajtó hatalom elválasztásával. A háború és béke feletti döntés az állampolgárok kezébe teendő le. A másik pont szerint az új nemzetközi jognak a föderalizmusban egyesült

szabadállamok egymásközti viszonyait kell szabályozni. Mert, írja Kant, mint az egyesek a természeti állapotban egymást kölcsönösen bántják, úgy van ez az államok között is, s amint ennek kiküszöbölésére az egyesek állampolgári alkotmányt hoztak létre, úgy kell az államoknak is egy ehhez hasonló szervezetbe egyesülniök, melyben mindegyiknek joga biztosítva volna. Ez lenne a népek szövetsége. Ennek a béke-szövetségnek nem az lenne a hivatása, hogy valamelyik államnak hatalmát növelje, hanem az, hogy valamennyi szövetséges állam szabadságát megtartsa és védelmezze. Így a maga vonzóerejével lassankint újabb, még újabb asszociációkat létesítene, miből fokozatosan kialakulhatna a világgöztársaság hatalmas alkotmánya.

S ezzel a népszövetségi idea messze multa visszanyúló fejlődésének hézagos érintését be is fejezzük.³ De célunknak eme szűk keretek közt mozgó bemutatása is elegendő. Az ismertetett tervezetek tanulmányozása ugyanis a következő megállapításokra jogosít:

1. a népszövetségi idea mélyen átérzett reális szükségletekben bírja gyökerét. A cél: az államok közti anarchisztikus állapot súlyos következményeként jelentkező háborúk lehető kiküszöbölése. Ezt indokolja az a folyton visszatérő körülmény, hogy a mozgalom újult erővel való megindulása vészes háborúk idejével esik egybe. Hogy azután eme szükség-lethez más: vallási, etikai, általános emberbaráti, sajátos politikai stb. motivumok is társulnak, az csak természetes.

2. A népszövetségi idea fokozatos fejlődésének visszanyomozásából látható, hogy az igazi népszövet-

³ A XIX. és XX. század népszövetségi mozgalmainak bemutatása külön tanulmányt igényelne, mely e munka kereteit túlhaladja.

ség szabad államok szövetsége, mely mindazon államokat magában egyesíti, melyek eme szervezetbe belépni óhajtanak.

3. A népszövetség egyik legfőbb szerve a vitás ügyek elintézésére hivatott nemzetközi bíróság.

ad 1. Az állami lét immár előttünk elég tisztán álló kialakulási folyamatából látható, hogy a fejlődés egyre arra tendál, hogy nagyobb és nagyobb társas közületeknek adjon létet. Az egyén, illetve család gazdasági izoláltságát szükségképpen követi az abból való kilépés és több családnak egy törzsbe tömörülése. A létérti harcból kinövő törzsközi háborúskodások ismét a nemzetségek, majd nemzetek kialakulását idézik elő, s ezen integrálódási folyamat során eljuttunk az állami lét fokáig. De az a fejlődés törvényét ismeri félre, s az államok között az utolsó félszázad alatt kibontakozásnak indult államközi organizáció természetére nincs tekintettel, aki azt hiszi, hogy a fejlődés itt lezárul. Az integrálódási folyamat az általános tendencia, mit az időközi szétesési folyamatok hátráltathatnak, de fel nem tartóztathatnak. Végsősorban az imperialisztikus törekvések is e cél szolgálatába szegődnek, de amint a világhatalmi törekvésekből láthatjuk, más államok vagy államtestek bekebelezésével ingoványra jutnak, hogy helyt adjanak újabb törekvéseknek. Hogy meddig fognak még tartani eme milliók vérebe és milliárdok pusztulásába kerülő meddő próbálkozások, ki tudná megjósolni? Annyi azonban valóság, hogy az államok már sehogysé tudnak kitérni az intenzivebb államközi organizáció elől. Nem tudnak, még ha akarnak sem, még ha az államközi Kanti jogtisztelet, a morál parancsa nem is erősödik a közeljövőben emberhez méltó fokban meg. Mert az államok egyre fokozódó egymásrautaltsága egyre intenzivebb államközi organizációt von maga után. S itt az emberi nem fejlődésében még min-

dig hinni merő, mert e hit nélkül az életet céltalannak találó „naiv utópisták“ tényekre hivatkozhatnak, mikor a XIX. század második fele óta létesült nemzetközi uniók államközi szervezetére, s ezen szervezeten belül végzett gazdag munkásságára mutatnak reá. Ezek az uniók nem utópisztikus tervezetésekkel foglalkoztak, hanem egy intenzív nemzetközi gazdasági és kulturális együttműködés szolgálatában állottak, minek eredményét csak az kicsinyelheti le, aki azokat egyáltalán nem ismeri. Ezekben az uniókban már a népek szövetsége jelentkezik bizonyos tökéletlen formában: közös államközi összeműködés megvalósítására meghatározott kulturális és gazdasági területen.

ad 2. A népszövetségi idea történeti multjának visszanyomozásából azt látjuk, hogy eleinte mint az összes, abban résztvenni kívánó keresztény fejedelmek, illetve államok szervezete konstruáltatott meg. Később (Penn agitációja óta 1693-tól) mindinkább, mint az összes abban egyesülni óhajtó független államok szövetsége; nyilvánvalóvá válván, hogy csak akkor beszélhetni államok ligájáról, népek szövetségéről, ha az abban való tömörülésre valamennyi állam előtt nyitva áll az út. Ellenkező esetben csak bizonyos államok szövetsége létesülhet, mi, amint azt már Bentham kifejezte, újabb háborúkat szül, de meg nem gátol.⁴

ad 3. A népszövetségi pacifista mozgalmakban az a gondolat, hogy a népszövetség célja a tartós béke a nemzetközi állandó bíróság nélkül nem valósítható meg, bár lassan tör magának útát, mégis annak felcsillanását már igen hamar megtaláljuk. Így pl. a keresztény fejedelmek között felmerült viszályok elintézésére már a Dubois tervezetében megtalálható a nem-

⁴ Bentham: Principles of International Law. 1789. Lásd az európai egyensúly perfid dogmáját hirdető európai államok világháborút előidéző vészes koalícióit.

zetközi bíróság ideája, persze, még csak a bírói hatalom gyakorlására hivatott, világiakból és egyháziakból álló zsinat alakjában. Vagy a Marini—Podjebradfélében a szövetségi törvényszék van hivatva a szövetségi tagok, illetve idegen államok közötti viszályok békés elintézésére, még pedig az előbbieket között kötelező formában. Ugyancsak ott kísért Saint-Pierre tervezetében, mikor a viszályban álló hatalmak ügyüket a szövetséges hatalmak döntése alá tartoznak bocsátani. De a XIX. század sajátos jogi és szellemi tényezőinek kellett adva lenniök az eszme teljes kialakulásához, vagyis azon belátáshoz, hogy a népszövetség ideálja, a tartós béke, az állandó nemzetközi bíróság nélkül meg nem valósítható.⁵

---

⁵ Túlmennék feladatunk körén ezen kérdés részletezőbb érintésével, miért is Magyary Géza e téren a nemzetközi irodalomban is elsősorban álló munkájának: A nemzetközi bírászkodás. 1918. 35. és köv. lapjait (németül: Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. 1922) ajánlom az érdeklődők figyelmébe.

I. FEJEZET.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGE EGYESSÉG- OKMÁNYÁNAK KELETKEZÉSE.

Azt, hogy a népszövetség ideája a párisi békeszerződésekben, bármilyen korcsalakban is, testet öltött: a volt amerikai elnöknek, Woodrow Wilsonnak az érdeme, senki el nem vitathatja, mikor a világháború vérzivatarában egy sok száz év óta kísértő eszmének lelkes apostolává szegődött.

E helyen nem lehet feladatunk annak kutatása, hogy minő tényezők játszottak közre a népszövetségi alkotmány korcs létesüléséhez, miként vált itt is labdává az amerikai Egyesült-Államok elnöke a győzelem mámorában úszó államférfiak és katonák kezében.¹ Ehelyett inkább arra mutatunk reá, miképpen alakult ki az előbb még csak ötletszerűen felvetett népszövetségi idea az elnök közismert békeakciójában kész programponttá. Mert csak így nyerhetünk tiszta képet arról, hogy mi lehetett volna a Nemzetek Szövetsége, s mivé fajult el?!

Wilsonnak az amerikai kongresszushoz intézett 14 pontja tartalmazza a nemzetek szövetsége megalkotása szükségességének a kijelentését, mely így szól: „Kis és nagy államok politikai függetlenségének és területi sérthetlenségének kölcsönös garanciák

---

¹ Kynes: A béke gazdasági következményei. Ford. Biró és Sárkány. Lansing: Die Versailler Friedens-Verhandlungen. Berlin. 1921.

útján való biztosítási céljára különös megegyezések létesülésével a nemzetek általános szövetsége alakítandó." E körbe vág még az öt első pont, melyek közül az első a titkos szerződések kötésének és a titkos diplomáciának a megszüntetését; a második: a tengeri hajózás szabadságát; a harmadik: a gazdasági korlátok megszüntetését; a negyedik: a fegyverkezés korlátozását; az ötödik pedig: a pártatlan és emberies gyarmatpolitika követelését tartalmazza.

Majd 1918. július 4-én tartott u. n. Mount-Vernon beszédében a háború egyik célját olyan béke-organizáció létesítésében látja, mely a szabad nemzetek minden jogsérelemtől való megóvására van hivatva. „A nagy célok — mondja — egy mondatban foglalhatók össze. Amit mi keresünk, a jog uralma a kormányzottak beleegyezésére alapítva és az emberi nem szervezett véleményével támogatva.”

A szeptember 27-én New-Yorkban tartott beszédében tüzetesen megjelöli azokat a feltételeket, melyek mellett a szabad nemzetek szövetsége létrejöhet.

Ezek a következők:

1. „Pártatlan igazságosság, melyet szolgáltatni kell, nem tűr meg semmiféle különbséget azok között, akikkel szemben igazságosnak lenni kívánunk és azok között, akikkel szemben nem kívánunk igazságosnak lenni. Olyan igazságosságnak kell lennie, mely nem ismer kedvezményeket és fokozatokat, hanem csak a résztvevő népeknek egyenlő jogait.

2. Valamely nemzetnek, vagy a nemzetek valamely csoportjának különös, különálló érdeke nem lehet az egyezmény valamely részének alapja, ha valamennyinek közös érdekével össze nem fér.

3. A népszövetség közös családjában nem állhat

fenn semmiféle kötelék, szövetség vagy különös szerződés és egyezmény.

4. Tüzetesebben kifejtve, a szövetségen belül nem lehet semmiféle önző, gazdasági kombináció és a gazdasági bojkott vagy kizárás bárminő formában való alkalmazása, kivéve, amennyiben a világpiacokról való kizárás fegyelmi és ellenőrző eszközként, mint büntető hatalom a népszövetség részére nem biztosítatik.

5. Valamennyi nemzetközi egyezményt és szerződést, bármilyen természetű legyen is, teljes szövegében közölni kell a világ többi részével. A külön szövetségek, valamint gazdasági rivalitások és ellenségeskedések a modern világban bőséges forrásai voltak olyan terveknek és szenvedélyeknek, melyek háborút okoztak. Az olyan béke, mely ezeket határozott és kötelező kifejezésekkel ki nem zárná, éppannyira nem volna őszinte, mint amennyire bizonytalan béke lenne."

Amint látható, Wilson felfogása szerint a népszövetség létesítése a békeszerződések lényeges alkotóeleme, vagyis amint ő kifejezi: „a népszövetség létesítésének — a békeszerződés egy részét, sőt bizonyos értelemben főrészét kell képeznie."

Wilsonnak a népszövetség mellett folytatott kitartó propagandája következtében nem térhettek napirendre immár az entente államférfiai sem. Így Angliában különösen Grey volt az, ki az eszmét felkarolta. Előbb 1916. október 16-án tartott beszédében üdvözli Wilsonnak a nemzetek szövetségére irányuló akcióját, majd: *The League of Nations*, London 1918. című röpiratában az idea lelkes apostolává szegődik.

Grey szerint bármennyire is igaz, hogy a nemzetek szövetsége a történelem folyamán, mint elér-

hetetlen ideál szerepelt; de ebből nem következik az, hogy ugyanez lesz a sorsa a háború után is, mert: „ebben a háborúban több forog kockán, mint egyes államok, vagy egyes birodalmak existenciája, vagy egy földrésznek a sorsa; az egész modern civilizáció forog kockán.” Szerinte ezt a katasztrófát a nemzetek szövetsége háríthatja el.

Grey szerint a népszövetség létrejöttének feltételei a következők:

1. „Az ideát komolyan és meggyőződéssel magukévá kell tenniök az államfőknek. Gyakorlati politikájuknak egyik lényeges alkatrészét kell képeznie.” A népszövetségnek valamennyi benne résztvenni kívánó nemzetet magában kell egyesítenie. „Németország is — tagja kell legyen, minthogy nem lehet egyetlen nemzet sem, mely nincs teljesen meggyőződve egy olyan szövetség előnyéről és szükségességéről és így nem hajlandó a terheket vállalni, s ha szükséges azon áldozatokat viselni, amelyekkel fenntartása jár.” 2. A másik lényeges feltétel, hogy a népszövetség létesítésében megegyező államok tisztán lássák, miszerint az minden egyes nemzet tevékenységét bizonyos mértékben korlátozni fogja és esetleg egy vagy más kellemetlen kötelezettséget is fog maga után vonni. Így nevezetesen az államok felmerült koalíció esetén csak akkor nyulhatnak fegyver után, ha a békés elintézés összes eszközei, mint amilyenek a tárgyalás, közvetítés, vagy választott bíróság, kimerítettek. Ez a korlátozás. Ami a kötelezettségeket illeti, az abban áll, hogy a békebontó állammal szemben a többiek eljárni kötelesek. Ez állhat gazdasági eszközök alkalmazásában; de azon túlmenően katonai erők közös mozgósításában is. „Egy népszövetség létesítése és fenntartása — írja Grey — a tartós béke szempontjából fontosabb és lényegesebb, mint a tény-

leges békeszerzések bármelyike, melyek a háborúnak véget vetnének."

A hivatalos Franciaország a Wilson-féle népszövetségi propagandával szemben meglehetősen bizalmatlanul viselkedett. Ugyhogy a békebarát Bourgeois működését is nagyfokban alterálta az őt körülvevő légkör. Ennek tulajdonítható, hogy a népszövetség kérdésének tanulmányozására kiküldött bizottság elé 1918. január 17-én terjesztett expozéja csak az entente hatalmak népszövetségéről szól, fenntartva annak kibővítését azon időre, mikor az ellenséges államok megfelelő demokratikus átalakítása végbemegy.

Wilsonnak a népszövetség életrehívására irányuló propagandája visszhangra talált a szövetséges hatalmak mindegyikénél. Így Olaszországban, Japánban, a cári Oroszországban bizottságok szerveztettek a kérdés tanulmányozására. De a volt központi hatalmak államaiban is a kérdés élénk érdeklődés előterébe került.

Ugyhogy, mikor a központi hatalmak a Wilson-féle pontok alapján a béketárgyalások felvételére készségüket nyilvánították ki, Párisban bizottságot szerveztek a népszövetségi tervezet elkészítésére. A népszövetségi bizottság a következő tagokból alakult meg: Wilson és House (Amerikai Egyesült-államok), Lord Robert Cecil és Smuts (Nagybritannia), Bourgeois és Larnaude (Franciaország), Orlando és Scialoja (Olaszország), Makino és Chinda (Japán), Hymans (Belgium), E. Pessoa (Brazília), W. Koo (Kína), Batalha-Reis (Portugália) és Vesnitch (Szerbia). Majd még bevonattak: Venizelos (Görögország), Dmowszky (Lengyelország), Diamandy (Románia) és Kramar (Cseh-Szlovákország).

A bizottság az eléje terjesztett három tervezet közül tárgyalási alapul Smuts tábornokét fogadta el. A nyilvánosság kizárásával lefolytatott bizottsági tár-

gyalások alapján elkészült népszövetségi statutumot Wilson 1919. február 14-én a békekonferencia teljes ülésén mutatta be, melyet azután a nyilvánosságnak közreadva, megküldtek a semleges államoknak is.²

A semleges részről tett módosító javaslatok csekély értékelésével, a központi hatalmak ellenjavaslatainak teljesen figyelmen kívül hagyásával Wilson április 28-án a végleges szöveget terjesztette elő, melyet a párisi békekonferencia egyhangulag elfogadott.

Ami a Nemzetek Szövetsége alapítási időpontját illeti, az 1919. június 28-a, vagyis azon nap, amelyen a népszövetség alapítói a versaillesi békeszerződést, s ezzel a népszövetségi egyességokmányt először aláírták. A népszövetségi egyességokmány a versaillesi békeszerződés szerint u. i. akkor lép életbe, mihelyt a szerződést Németország és három szövetséges és társult főhatalom ratifikálta. Ez pedig 1920. január 10-én történt meg. Ez tehát a népszövetségi egyességokmány életbelépésének időpontja és nem tévesztendő ezzel össze az előbb említett alapítási időpont.⁴

---

² Wilson eredeti népszövetségi tervzetére, s annak módosulására nézve lásd Lansing: Die Versailler Friedens-Verhandlungen, 1921. c. munkájának részletező fejtegetéseit. Továbbá Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles anno 1919. Herausg. R. St. Bakker, 1923.

⁴ Helyesen Schücking-Wehberg, Kommentar, 1924. 26. l.; helytelenül Hatschek: Völkerrecht, 1923. 142. l.

II. FEJEZET.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK ELNEVEZÉSE, CÉLJA ÉS JOGI JELLEGE.

Ma, mikor a Nemzetek Szövetségének a trianoni békeszerződés első részében foglalt egyességokmánya a gyakorlatban is megnyilvánuló fogyatkozásaival előttünk fekszik, nyilvánvalóan megállapítható, hogy a népszövetség ideájának a háború alatt az entente államférfiai részéről történt feltámasztása elsősorban is propaganda cél szolgálatába volt szegődtetve.

Így természetesen annak előkészítési tárgyalásai során fel sem is merülhetett a meggondolás, hogy igazi nevén neveztessek el a születendő gyermek.

„Nemzetek Szövetsége“, „League of Nations“, „Société des nations“, „Völkerbund“ stb. — eme ősi pacifista mozgalmakból származó demokratikus csendű márkából annyi büverő áradt ki, hogy ki merte volna azt a tartalomnak megfelelő újjal helyettesíteni?

Az egyességokmány részletes taglalásából kiderül, hogy abban a központi hatalmak ellen folytatott entente-szellemi küzdelem demokratikus irányának nyoma sincs. Röviden: *nem* a népek szövetsége, hanem bizonyos államok közös céljának biztosítására irányuló szervezet. S minthogy abban, amint látni fogjuk, a győztes nagyhatalmak feltétlen akaratérvényesülése van biztosítva, szigorú értelemben alig nevez-

hető másnak, mint az öt nagyhatalom oligarchiájának.¹

Az angol elnevezés „League“, amint Lapradelle kiemeli, nem felel meg a francia „Ligué“-nek, ezért választották inkább a „Société“ elnevezést, jelezni kívánván ezzel, hogy új tagok is felvehetők ama szövetségbe, melynek célkitűzése közös munkával közös célok megvalósítása. De különben sem új a francia terminológia, amennyiben már előfordul Vattelnél (Droit des Gens 1758.), amint hogy a „Völkerbund“ Kant munkájában (Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht, 1784.).² Az organizációnak magyar elnevezése a nemzetközi jognak a franciánál és németnél, e joganyagra vonatkozó, helyesebb megjelölése következtében inkább nemzetközi szövetség lehetett volna.

A nemzetek szövetségének célját az egyességokmány bevezetésében találjuk megjelölve. Ez pedig *a nemzetek együttműködésének előmozdítása és a nemzetközi béke és biztonság megvalósítása*. Egyúttal felemlíti az annak elérésére vezető utakat is, mint a szövetség *közelebbi céljait*.

Ilyenek:

a háború elkerülésére kötelezettség vállalás;
acceptance of obligations not to resort to war;

nyílt, igazságos és becsületes nemzetközi összeköttetések fenntartása;

prescription of open, just and honourable relations between nations;

---

¹ Lansing: I. m. 104. l.

² Valentin: Geschichte des Völkerbundgedankens in Deutschland. 1919.

a nemzetközi jog szabályainak zsinórmértékül való elismerése;

firm establishment of the understandings of international law;

egymásközti érintkezésben az igazság uralma és a szerződéses kötelezettségek lelkiismeretes tiszteletben tartása;

maintenance of justice and a scrupulous respect for all treaty obligations in the dealings — with another.

Amint látható, az egyességokmány célkitűző bevezetőjében az egész szervezetnek mintegy programját óhajtja nyújtani.

Bármennyire is bőbeszédű az egyességokmány bevezetője, mégis, mint a kritika általában megállapította, kevésbé mondható sikerültnek. Így pl. a svájci tervezet kultúrdokumentumszerű prelúdiuma mellett mennyire színtelen, s a német tervezet alig pár sor bevezetésével szemben mennyire fogycatékos. Amint látni fogjuk, a Nemzetek Szövetségének működése a megjelölt programmpontokon részben túlmegy, részben azokat ki sem is meríti. Mennyivel világosabb és precízen kimerítő a német tervezet 1. §-a, mely szerint: „A Nemzetek Szövetségének a nemzetközi viszályok kötelező elintézésével a fegyveres erőszakról való lemondással, tagjai között a tartós békét a jog erkölcsi hatalmára kell alapoznia és az emberiség anyagi előrehaladását szolgálnia.“ Továbbá, amint méltán várható volt, ünnepies deklarációját kellett volna tartalmaznia a nemzetközi alapjogoknak.³ De hézagos azért is, mit Vollenhoven joggal emel ki, hogy a nemzetközi kötelezettségeknek közös erővel való

³ Schücking-Webberg: Kommentar. 1924. 161. l.

kikényszerítéséről nem találunk megemlékezést, dacára az egyességokmány 16. cikkének.⁴

Wright a bevezetés négy különböző alaptételének analizésével azon eredményre jut, hogy ezek közül az első és a második (1. acceptance of obligations, 2. prescription of relations): *erkölcsi* és a másik kettő (3. establishment of understandings, 4. maintenance of justice . . . . treaty obligations): inkább *jogi* természetű, amiben ő az erkölcsi kötelezettségeknek jogi kötelezettségekké való emelését tekinti. És utal arra, hogy az: „understandings of international law” a Nemzetek Szövetségének működésével részben a béke fenntartására (3., 4., 11. cikkek), részben a nem jogi természetű nemzetközi viszályok elintézésére (15. cikk.) és a Monroe-elméletre (21. cikk.) vonatkoznak.

A Nemzetek Szövetségének bevezetője egyúttal azt is kifejezésre kívánja juttatni, hogy ezen új államközi organizáció nem kizáróan az államok közötti béke biztosítását célozza, hanem egyúttal az államoknak közös célok megvalósítására létesített munkaközössége.

Ha a népszövetségi mozgalmak történeti multját tanulmányozzuk, a népszövetségi alkotmányok felépítésének két koncepciójával találkozunk.

Az egyik a *világ-állam* konstrukciója, vagyis eszerint a népszövetség supra-nationalis jellegű. Abban megszűnnek a tag-államok külön szuverénitásai. A tag-államokból szerveződő civitas maxima, a rész-államok külön szuverénitásából előálló super-suverénitását: a nemzetközi törvényhozói, bírói és végrehajtói szervekkel gyakorolja. A másik koncepció szerint pedig a Szövetségben résztvevő államok szuverénitása érintetlen marad. Nem ismer el semmi olyan bensőbb államközi organizációt, mely a tag-államok

⁴ Kluyver: Documents, 1920. IV. 1.

szuverenitásának feladását, vagy korlátozását áldozatul kívánná, nem olyan nemzetközi szervezetet, melyek a szuverén államhatalom funkcióit megkötnék.

Kérdés, melyik irányt követi a Nemzetek Szövetségének alkotmánya? Eddigelé ezen elméletileg is fontos kérdés inkább csak politikai vonatkozásaiban okozott erősebb nézeteltéréseket és parlamenti összecsapásokat. Így különösen a svájci szövetségtanácsban és az amerikai szenátusban. Svájcban a pártok közötti nézeteltérést még fokozta az, hogy amint tudjuk, a népszövetséghez csatlakozást referendum döntötte el.

Így Isler képviselő szerint: „Tisztában kell vele lennünk, hogy a népszövetséghez egy alkotmánycikely útján való csatlakozással megszűnünk szuverén állam lenni, mert az új nemzetközi jog minden további nélkül alkotmányjog is.” Mások arra hivatkoztak, hogy a Nemzetek Szövetségével egy olyan államalakulási folyamat megy végbe, milyen az ös-kantonok és a többi kantonok társulásából a mai svájci köztársaságot létrehozta. Vagy legjobb esetben a szuverenitás megosztása ment végbe, amint az egyes kantonok és a Szövetség között megoszlik a szuverenitás. Usteri szerint a Nemzetek Szövetségébe való belépésnél: „nem államszerződésről van szó, nem Svájc és egy más állam közötti egyezményről, hanem akaratmegegyezésről egyfelől Svájc, másfelől a Nemzetek Szövetsége között, amely Nemzetek Szövetsége Svájc belépésével egy személyt alkot, amennyiben annak egyik része. Más szavakkal Svájcnak a Nemzetek Szövetségébe való belépésével egy államközi közületben tagsága létesült, és ez nem szerződési viszony, hanem tagsági viszony alakulása”. — Viszont mások és főleg a kormány tagadóba vették, mintha az állami szuverenitás feladásáról, vagy megosztásáról, vagy egyáltalán korlátozásáról lenne szó. Így Bolli szerint:

„A Nemzetek Szövetsége egész szerződési anyagjának vizsgálatával azon eredményre jutottam, hogy a dolgot bárhogy is nézzük, végsősorban mégis államszerződési anyagról van szó, de nem feloldódásról egy új államalakulatban. Ennek az államszerződésnek vegyes karaktere van.” Motta pedig odanyilatkozik, hogy a Nemzetek Szövetségében minden állam teljesen megőrzi a maga szuverénitását. „Tous les Etats qui font partie de la Société des Nations gardent absolument leur souveraineté. Ce principe a été proclamé plusieurs fois à Genève, au sein du conseil, ainsi qu'au sein de l'Assemblée. Chacun sait que la Société des Nations n'est une formations tout à fait nouvelle. Il est cependant indispensable que chaque Etat conserve absolument sa souveraineté. La Société des nations ne constitue pas un superétat.”⁵ Az amerikai szenátus többsége a Nemzetek Szövetségébe egy „super-powers” megteremtését látja az állami szuverénitás átruházását a benne inkorporált „world-governing”-re. Erre különben már a béketárgyalásokat megelőzően több ízben figyelmezteti Wilsont az Egyesült Államok külügyi államtitkára Lansing és óva inti, hogy a Nemzetek Szövetségében foglalt kötelezettségek közül nem egy olyan természetű, melynek hovatarozása felett csak a kongresszus dönthet, minthogy az állam szuverén jogkörét érinti. Így különösen a népszövetségi tervezet szankciói közül a fegyveres kényszereszköz alkalmazását tartja az Egyesült Államok szuverénitására ütközőnek. „Nem tartom okosnak — írja Wilsonhoz intézett egyik levelében, — hogy a mi szuverén jogunk tőlünk független eseményekért más hatalmak által, más földrészeken valamilyen korlátozódják, ez sem a mi szuverénitásunkkal, sem a mi érdekeinkkel össze nem egyeztethető.

⁵ Idézetek La Société des Nations. 1921. No. 1—2.-ből.

Így szilárd meggyőződésem szerint a közvélemény és a szenátus egy ezen alapon felépített szerződést elfog utasítani." Amit Lansing előre látott, az be is következett, s azóta bármint igyekeztek az entente vezető államférfiai az amerikai álláspontot leszerelni, nem sikerült.

Pedig ismételten történtek kísérletek, bizonyítgatások, hogy a Nemzetek Szövetsége Amerika szuverénitását nem sérti.

Így Bourgeois szerint érthetetlen Amerika távolmaradása, hiszen a Nemzetek Szövetsége nem más, mint az összes szabad nemzetek szabad társulása, „a hazafiúi és nemzeti ideának és az emberi szolidaritás eszméjének leghatalmasabb biztosítója". A Nemzetek Szövetsége nem államfeletti állam. A nemzeti kormányok helyébe nem létesít egy felsőbb kormányhatalmat, mely a maga akaratát rá akarja oktroyálni amazokéra. A Nemzetek Szövetségének akarata különböző szuverén hatalmak közös akarata.⁶

Ugyancsak Amerika megnyerése érdekében ír Robert Cecil „The Alleged Superstate" cím alatt. „Kétségtelenül igaz, — írja — hogy minden szerződés bizonyos fokig korlátozza azoknak a cselekvési szabadságát, kik azt megkötik. Tény az is, hogy ez az igazi tárgya minden szerződésnek. Ha a szerzőkötők ugyanolyan szabadságot élveznének tetszésük szerint még azokban a kérdésekben is, melyekkel a szerződés foglalkozik, nyilvánvaló, hogy a szerződésnek semmi értelme sem lenne. Ebben az értelemben korlátozza a Nemzetek Szövetsége a tagok szabadságát. De a megfontolás alatt álló bíráltság ennél sokkal messzebbre megy. Azt tartalmazza, hogy a Szövetség belenyúl a függetlenség lényeges tételeibe és tagjait saját akaratuk ellenére idegen bonyodalmakba

⁶ La Société de Nations. 1921. No. 1—2.-ből.

és hamis helyzetekbe fogja beleállítani. A valóság az, hogy a Szövetség nemcsak államfeletti lény, hanem még nem is Szövetség. A Covenant csak azt a közvetlen kötelezettséget rója a tagjaira, ami valóban korlátozza szabadságukat, hogy ne indítsanak háborút azonnal, vagy titokban.⁷

Ezekkel a csábítgatásokkal szemben azonban ott áll az amerikai Egyesült Államok elhunyt elnökének, Hardingnak álláspontja: „In the existing League of Nations world-governing with its super-powers, this Republic will have no part“, amelyet utóda is magáévá tett.

Ezek a különben érdekes, de politikai célkitűzésű nyilatkozatok és parlamenti diskussziók a Nemzetek Szövetsége igaz jogi jellegének a tisztázását nem vitték dülőre. Sajnos, annak megállapítását a hivatalos szaktudomány is meglehetősen elhanyagolta.

Kelsen az amerikai szenátus többségének a Nemzetek Szövetségéről alkotott felfogását jog-logikailag támasztja alá. Szerinte az ideális államközi organizáció a fejlődés szempontjából nem is lehet más, mint államfeletti lény. „A szuverénitás képzetének — írja — természetesen radikálisan el kell fojtódnia. A kulturális öntudat ezen forradalmasítása mindenekfelett szükséges. Nem valami pusztá jogászai konstrukció kedvéért, bár az elméleti jog szerinti helyes belátás a jogfejlődés némely akadályánál elhárításra is alkalmas. Mert a saját állami szuverénitástról alkotott képzet eddigelé — joggal, vagy nem jogosan — mindannak az útjában állott, ami a nemzetközi jogrend kialakulásával egy munka megosztó organizációra, ami bizonyos organumok beállításával a továbbképzésre, a nemzetközi jog alkalmazására és keresztültvitelére, amely a nemzeti jogközösségnek a maga

⁷ The Times. July 4. 1921.

primitív állapotából egy civitas maxima továbbfejlesztésére irányult.”⁸

Schücking—Wehberg a Nemzetek Szövetségében államszövetséget látnak. Álláspontjukat Jellineknek az államszövetségről szóló felfogására vezetik vissza, mely szerint: „az államszövetség független államoknak a szövetséges területek védelmére létesült tartós kapcsolata. A szövetséges államok között létrejött állandó organizáció a szövetséges érdekek megvalósítására.” Éppen ezért szerintük a Nemzetek Szövetségével egy új nemzetközi jogalany jelenik meg, melyet mindazon jogok és kötelezettségek megilletnek, melyekkel eddig csak államok bírtak.⁹

Hatschek felfogása szerint a Nemzetek Szövetsége sem állam, sem államszövetség, hanem bizonyos államoknak a béke biztosítására és bizonyos kulturális területen közös munkára létesült egyesülése.¹⁰

Fleischmann szerint: „olyan nemzetközi célegyesület (Zweckverband), amely az államszövetség jogi képződményéhez közel áll”.¹¹

Magyary a Nemzetek Szövetségében egy teljesen új államközi kapcsolat megjelenését tekinti: „A Népszövetség lényeges ismertető jeleit — írja — a következő két tételben foglalhatjuk össze. A Népszövetség egy felette benső világorganizáció. És ez mint uralmi organizáció alakult ki, amely hozzá imperiálisztikusba csúcsosodik ki.” Majd: „A Népszövetség a maga uralmi kialakulása következtében egy államfeletti világorganizáció, amely a világ államai fölé és nem mellé van rendelve. De azért még korántsem államfeletti lény. A Népszövetség leginkább, mint

⁸ Kelsen: Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts. 1920. 320. l.

⁹ Schücking—Wehberg: Kommentar, 1924. 103. s. köv. l.

¹⁰ Hatschek: Völkerrecht, 1923. 141. l.

¹¹ Liszt-Fleischmann: Völkerrecht, 1925. 392. l.

teljesen új fajtájú kapcsolat fogható fel, melynek hasonlóját a multban nem találhatjuk.¹²

A Nemzetek Szövetségének jellegére vonatkozó álláspontunkat részünkről a következőkben összegezhetjük.

Amint látni fogjuk, a Nemzetek Szövetsége nem a népek szövetsége, hanem bizonyos államok kooperációjának biztosítására irányuló szervezet, meghatározott államok közös célkitűzésű szövetsége.

Kérdéses tehát, hogy a Nemzetek Szövetségében valóban államszövetség, vagy valamely más ismert állam-kapcsolat nyert-e létet?

Államszövetség alatt az uralkodó politikai doktrinát tartva szem előtt, tudvalevően az államok olyan kapcsolatát értjük, melyben minden állam megőrzi a maga szuverénitását. A részállamhatalmak nem olvadnak egybe egy állami főhatalomba. A szövetség tehát nem állam, kifelé nem az államszövetség jogalánya, hanem annak tagjai, s mindenik szuverén hatalommal járhat el, hatalmuk gyakorlásában kizáróan a Szövetség közös célja korlátolja. Éppen ezért az államszövetségnek nincs törvényhozói, bírói és végrehajtói hatalma. Mivel az államszövetségnek nincsen imperiuma tagjai felett, ezért nincsen is szervezett ereje akarátának kikényszerítésére. A szembeszegülő szövetséges taggal a többi tagok csak a nemzetközi jog biztosította eszközöket vehetik igénybe. A szövetségi határozatok végrehajtásának nincs semmi biztos garanciája. „A szövetségi végrehajtás — írja — Jelinek — mint minden nemzetközi jogi kényszereszköz állandóan a szövetséges tagok kölcsönös erőviszonyától függ. Így a német szövetségben a szövetségi végrehajtás a nagyállamokkal szemben üres szó.

¹² Magyary: Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. 1922. 9. s 16. l.

És a szövetségi határozatok végrehajtása valóságban saját akarattuktól függött.¹³

A másik koncepció, amely tekintetbe jöhet, a nemzetközi állam, a civitas maxima (a super state, a Staatenstaat) típusa. Ezen államkapcsolatban a kapcsolat megszűnik, amennyiben a különböző államok külön államléte egy új személylétben feloldódik. Az egyes államok szuverénitásából egy új szuper-szuverénitás áll elő. Különböző államhatalmaktól tevődik össze a szervezett nemzetközi hatalom. A civitas-maxima akarata a legfőbb akarat, melynek végrehajtására meg van az ereje a szervezett végrehajtói hatalomban.

Mely kategóriába osztható tehát a Nemzetek Szövetsége?

Az államszövetség, amint láttuk, lényegében nem más, mint a háború előtti államközi szervezetlen közösség. A politikai írók az államszövetségben levő államok kapcsolata jelzésére rendszerint a „nemzetközi viszony” kifejezést is használják.

Ezzel szemben a Nemzetek Szövetsége már olyan szerveket ismer, melyek a nemzetközi végrehajtás, ügyintézés célját szolgálják, melyek továbbá, ha ma még — a hatáskörük teljes el nem különítése, és ezen funkciók teljes szervi ki nem építése folytán — a nemzetközi akaratelhatározás rendszeres kiképzésére nem is alkalmasak, de annak előmozdítására hivatottak (Tanács, Közgyűlés). Továbbá a nemzetközi kötelezettségek kikényszerítésének végrehajtásáról is gondoskodik és végül a nemzetközi vitás ügyek elbírálására állandó nemzetközi bíróságot tartalmaz.

Tehát olyan szervek, részben pedig olyan szervi lehetőségek, melyek az abban résztvevő államokat szorosabb, egymástól függőbb kapcsolatba hozzák, mint az államszövetség formája.

¹³ Jellinek: Allgemeine Staatslehre. 1905. 745. l.

De éppen olyan kevésbé lehet azt állítani, hogy a Nemzetek Szövetségében immár egy nemzetközi állam nyerne megtestesülést.

Annyi kétségtelenül igaz, hogy ezen új nemzetközi organizációban, amint látni fogjuk, minden állam szuverénitása lényeges korlátozásnak van alávetve, illetve egy bizonyos irányban az állami szuverén jogkör fel is van függesztve, de mindez még korántsem olyan természetű, hogy az állami külön szuverénitások teljes abszorpciójával egy új szuper-szuverénitás állott volna elő. Az állami részhatalmakból első sorban is nem tevődött össze egy olyan nemzetközi hatalom, mely a maga akaratának kiképzésére megfelelő szervvel (nemzetközi- vagy világparlament) rendelkeznék.

Ismételjük, hogy ezek olyan tények, melyeknek kellő figyelembe nem vételével elhamarkodott lenne a Nemzetek Szövetségében államfeletti államot tekinteni. De másfelől éppannyira indokolatlan az a felfogás, mely a Nemzetek Szövetségét államszövetségnek értékeli.

A Nemzetek Szövetsége mai tökéletlen kialakulásában tehát sem államszövetség, sem nemzetközi állam, hanem átmenet a kettő között. De szervezete közelebb áll az utóbbiéhoz, mint az elsőéhez.¹⁴

¹⁴ L. tüzetesebben Irk: Az államok szuverénitása és a Nemzetek Szövetsége. Jogtud. Közl. 1925. 16. és 17. sz.

III. FEJEZET.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK SZERVEZETE.

I. A Nemzetek Szövetségének tagjai.

Amint a népszövetségi idea történelmi kialakulása háttérének megfestésénél láttuk, a népek igazi szövetsége: az összes szabad nemzetek szövetkezése, s így csak akkor beszélhetünk igazán államok ligájáról, ha az az összes abban résztvenni óhajtó független államokat magában egyesíti. Ez a helyes felfogás már a XVII. század folyamán kialakult. Nem is vált vitássá, még a háború sok igazságot átértékelő folyamatában sem. Hisz Wilson unos-untalan a „nemzetek általános szövetségé”-ről szónokolt; sőt Grey egyenesen a németek ellen, a németek megtérítése érdekében írt röpiratában odanyilatkozik, hogy a nemzetek szövetségének Németországot is magában kell foglalnia.

Az egyességokmány szerzői megfeledkezve a kérdés történelmi multjáról, s még a maguk ismételten leszögezett álláspontjáról, az államok között megkülönböztetést tesznek, mert amíg egyfelől a volt központi hatalmakat a Nemzetek Szövetségéből teljesen kizárták, addig a Szövetség tagjai között is bizonyos elhatárolást visznek keresztül.

Az első cikk ugyanis megkülönbözteti a Nemzetek Szövetségének *eredeti tagjait* azon államoktól, melyek felvételüket kérhetik.

A Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai: 1. az egyességokmány függelékében megnevezett aláíró tagok. Vagyis: Északamerikai Egyesült-Államok, Belgium, Bolivia, Brazília, Brit Birodalom, Kanada, Ausztrália, Délafrika, Újzéland, India, Kína, Kuba, Equador, Franciaország, Görögország, Guatemala, Haiti, Hedzsasz, Hondurasz, Olaszország, Japán, Szibéria, Nikaragua, Panama, Peru, Lengyelország, Portugália, Románia, Szerb-Horvát-Szlovén Állam, Sziám, Cseh-Szlovákország, Uruguay. 2. Ugyancsak eredeti tagjai: „Az ugyanott megjelölt más államok közül azok, amelyek jelen egyességokmányhoz fenn-tartás nélkül csatlakoznak.“ A csatlakozás az egyes-ségokmány életbeléptétől számított két hónapon belül a titkársághoz benyújtott nyilatkozattal valósul meg, mely a Szövetség valamennyi tagjával közlendő. A csatlakozásra meghívott államok a következők: Argentínai Köztársaság, Csile, Kolumbia, Dánország, Németalföld, Norvégország, Paraguay, Perzsia, Szal-vádor, Spanyolország, Svédország, Svájc és Vene-zuela.

A fent megjelölt államok közül a Nemzetek Szö-vetségéből egyességokmányilag ki voltak zárva az összes többi államok, így elsősorban is az entente volt ellenfelei: Németország, Magyarország és Ausztria, Törökország, Bulgária. Ez utóbbiak közül fel-vétetett Ausztria, Bulgária és Magyarország.* Nincs a tagok között felemlítve Mexiko, az ázsiai és afrikai országrészek közül Afganisztán, Tibet, Abesszinia s a még mindig rendezetlen Oroszország.

A Nemzetek Szövetségéből eredetileg kizárt államokra nézve ugyanezen cikk 2. bekezdése a kö-vetkező intézkedést tartalmazza: „Bármely állam, dominium, vagy gyarmat, amelynek önrendelkezési

---

* Munkánk lezárása óta immár Németország is.

joga van, amelyet a függelék nem nevez meg, a Szövetség tagjává válhatik", de a következő súlyos feltételek mellett: szükséges először is a Közgyűlésnek kétharmad szótöbbséggel hozott határozata, azután másodsor a felvételt kérőnek hathatós biztosítékot kell nyújtania abbeli őszinte szándékáról, hogy nemzetközi kötelezettségeit teljesíteni fogja, s végül harmadszor elfogadja azokat a szabályokat, amelyeket szárazföldi, tengeri, úgyszintén légi hadereje és felszerelésére nézve a Szövetség jónak lát megállapítani.

Az egyességokmánynak a Nemzetek Szövetségtagtségára vonatkozó rendelkezései közül nincs egyetlen pont, mely még nem volna támadható.

Így a Nemzetek Szövetségének univerzálításával szembeszegülő rendelkezés megváltoztatása már az első Közgyűlés előtt megvitatásra került Argentínának azon előterjesztése kapcsán, hogy: „minden szuverén, a nemzetközi közösség által elismert állam előtt szabadon álljon a Nemzetek Szövetségéhez való tartozás. És pedig oly módon, hogy a hozzá nem tartozás szabad akarati döntésének legyen eredménye“. De a második Közgyűlés 1921. október hó 4-én a bizottság azon álláspontját magáévá téve, hogy sok állam részén hiányoznak az előfeltételek, nevezetesen az állandóság, az önkormányzat és a nemzetközi kötelezettségek teljesítésére irányuló akarat, a tett módosító javaslatot elutasította.

Az egyességokmány rendelkezései közül méltán kifogásolható a Közgyűlés határozata meghozatalához megkívánt kétharmad szótöbbség, nemkülönben ama szétfolyó fogalmazású feltételmegállapítás, mely a legszélesebb mederben folyó önkénynek ad helyet, hogy ne is nézzünk le a mélyére a legsúlyosabb harmadiknak, mely minden burkolt fogalmazása mellett elárulja a nyílt tendenciát, vagyis azt, hogy míg a Nemzetek Szövetségének eredeti tagjait tag-

sági jogaik gyakorlásában a korlátlan fegyverkezés sem gáfolhatja, addig az abból kizárt, s felvételüket kérő államok e téren a Szövetség ellenőrző gyámsága alá kerülnek.

Ha a Nemzetek Szövetségének taglistáján végigtekintünk, azt látjuk, hogy az általában megegyezik a hágai nemzetközi közösséghez tartozott államokéval. Az európai államok közül eredetileg hiányzott: Luxemburg (utóbb felvéve) és Montenegró. Az amerikai köztársaságok közül St. Domingó, Mexikó és Costa-Rica. Ellenben míg a hágai konferencián az angol dominiumok és Brit-India hiányoztak, addig ma a Szövetségnek tagjai.

Az egyes államok felvétele szempontjából felmerülő fontos kérdés, hogy vajjon alkotmányára nézve bármilyen természetű állam is felvehető-e a Nemzetek Szövetségébe? Amint tudvalevő, Wilson eredeti felfogása szerint a Szövetség csak felelős kormányrendszer alatt élő szabad népek szövetsége lehet. A teljes önkormányzattal bíró államok felvételére irányuló korlátozás azonban az abszolút királyság államformájában élő Sziám felvételével áttörést szenvedett.

A Nemzetek Szövetségébe való felvétel tekintetében az egyes államok területi nagysága magábavéve akadályt nem képezhet (L. Luxemburg és Costa-Rica felvételét), mert a Nemzetek Szövetségének elsősorban is a gyenge kis államok védelmét kell szolgálnia. Kis államokra nézve azonban a Szövetség kötelezettségei súlyos megterheléseket jelenthetnek. Éppen azért ezen államok sajátos helyzetének értékelésével a Népszövetség ismételten foglalkozott; de a nélkül, hogy a kérdés szabályozást nyert volna.¹

Már mindjárt az első Közgyűlésen felmerült a

¹ L. különösen Actes de la II. Assemblée.

kérdés, hogy vajjon a Népszövetségbe való felvétel egyúttal a népszövetségi tagok részéről a felvett állam jogi elismerését is jelenti-e? A kérdésnek bizottsági tárgyalása során a felfogások megoszlottak, amennyiben szembekerült egy szigorúan jogászai álláspont egy gyakorlatias politikai szemponttal. Ez utóbbi szerint u. i. célirányosabb, ha a Népszövetségbe való felvétel egyúttal a felvett állam jogi elismerését is jelenti. Szerintünk, minthogy ma még a Nemzetek Szövetsége nem univerzális jellegű, a Szövetségbe felvett állam nem tartozik ipso facto a nemzetközi jogközösségbe és ezért ma még a jogi elismerés az egyes államoktól eredő (individuális) és nem kollektív, Népszövetségtől eredő.

Felmerült az a kérdés is, hogy vajjon az állam elismerése egyúttal a kormányforma elismerését is jelenti-e? Így lord Robert Cecil az 1920. december 17-iki teljes ülésen többek között odanyilatkozott, hogy előfordulhat, miszerint egyik, vagy másik kormány elismerést nem nyerhet; de az a körülmény nem érinti azt, hogy az állam, mint ilyen létezzék és jogilag elismerést nyerjen.

A Nemzetek Szövetségének egyességokmánya nem tartalmaz rendelkezést az egyes államok felvételét illetően. De az első közgyűlés ötödik bizottsága a teljes ülés hallgatólagos jóváhagyása mellett a következő irányadó szempontokat fogadta el, mint olyanokat, melyeket a Közgyűlésnek az egyes államok felvétele alkalmával vizsgálnia kell:

1. a felvételi kérelem rendes alakban nyújtott-e be?
2. a kérelmet az a kormány nyújtotta-e be, amely jogilag és tényleg elismerést nyert és mely államok által?
3. a jelölt állandó kormánnyal és biztos határokkal bír-e? az országnak mekkora a területe és népességi száma?

4. az államnak van-e teljes önrendelkezési joga?

5. minő a magatartása cselekedeteit és nyilatkozatait illetően, *a)* nemzetközi kötelezettségeire; *b)* a szövetségnek a leszerelésre vonatkozó rendelkezéseire nézve?

Lord Robert Cecil az első közgyűlés 18-ik teljes ülésén azon előterjesztést tette, hogy az újonnan belépő államokra nézve kötelezővé tétessék a nemzeti kisebbségek védelmére szolgáló szerződések megkötése. A kiküldött bizottság azonban eltekintett attól, hogy ez a felvétel előfeltételeképpen nyerjen elismerést, úgy hogy a 25-ik teljes ülésen csak a következő ajánlatot fogadták el: „A Közgyűlés a balti és a kaukázusi államoknak, nemkülönben Albániának azt ajánlja, hogy a Nemzetek Szövetségébe való felvétel esetében a megfelelő rendelkezések fogantatásáról gondoskodjanak, miszerint a kisebbségi szerződésekben foglalt alapelvek biztosíttassanak és kéri azokat, hogy a végrehajtás módozatai tekintetében a Tanáccsal összeköttetésbe lépjenek.” És valóban Albánia 1921 október 2-án, Litvánia 1922 május 12-én, Lettország 1923 június 7-én és Esztország 1923 szeptember 17-én nyilatkozataik által, mely szerint kijelentik, hogy a Nemzetek Szövetsége 1920 december 15-i ajánlatát elfogadják, a nemzeti kisebbségek védelmét átvették és a népszövetség védelme alá helyezték. Finnország 1921 június 16-án és 28-án a Tanács elé terjesztett memorandumában kifejtvén, hogy a finn állami jogrendszer a kisebbségi szerződésekben biztosított kisebbségi jogvédelmet felöleli, a Tanács azt 1921 október 2-i ülésén tudomásul vette és a tagállamokkal közölte, s így a területén levő nemzeti kisebbségek védelmére, az Aalandszigetek nemzeti kisebbségeit kivéve, különleges garanciát nem nyújtott.

Az egyességokmány azon kényes, de fontos

kérdés felett, hogy a pápai szentszék minő helyet foglaljon el a Nemzetek Szövetségében, hallgatással tér napirendre. Ez ellen igen számottevő, nemcsak katolikus helyről emeltek kifogást, hivatkozva a pápa személyének magas morális tekintélyére,² a háború egész tartama alatt tanúsított következetes objektív békepolitikájára és a történelem folyamán a nemzetközi viszályok békés elintézése terén kifejtett eredményes működésére. A tervezetek közül egyedül a német az, mely a kérdéssel nyíltan szembe mer nézni a következő fogalmazásban: „Der päpstliche Stuhl wird eine seiner besonderen Bedeutung entsprechende Stellung im Völkerbund einnehmen.“ (Art. 5. Abs. 2.)

Magyarország felvétele a Nemzetek Szövetségébe.

A Nemzetek Szövetségébe való belépés gondolata nálunk különös visszhangra nem talált, tekintettel eme szervezet célzatos kiépítésére. De győzött ama felfogás, hogy a Szövetségbe való be nem lépés még nagyobb hátrányokkal járhat, mint az abban való részvétel.³ Az egyességek ugyanis, amint látni fogjuk, a nem-tagokra nézve külön kötelezettségeket állapít meg, amelyek kötelező erőt nyernek a párisi békeszerződések ratifikálásával.

A magyar kormány ezért már 1920 február 12-én, tehát a trianoni békeszerződés aláírása előtt kérelmet intézett a békekonferencia elnökéhez Magyarország felvétele iránt. Ezt a kérelmet a magyar kormány 1921 május 23-án megismételte. De tekintettel a közben beállott politikai eseményekre (a nyuzatmagyarországi felkelés, az osztrák határkonfliktus) követ-

² Schücking: Ein neues Zeitalter. Berlin, 1919. 5. l.

³ L. e. téren különösen Apponyi Albert gr. szívós akcióját. Lukács György: Apponyi és a Nemzetek Szövetsége. Apponyi emlékkönyv. 1926. 138. l.

keztében a kérdés tárgyalásának elhalasztását s az 1922. évi III. Közgyűlés napirendjére való kitűzését kérelmezte. A Közgyűlés hatodik bizottsága eme kívánságunknak megfelelően szeptember hó 7-én egy albizottságot küldött ki Magyarország felvételi kérelmének megvizsgálására, mely bizottság Loudon (Hollandia) elnöke alatt: Benes (Cseh-Szlovák köztársaság), Fischer (Anglia), Gil Ferul (Venezuela), Hano-taux (Franciaország), Imperiali (Olaszország) és Motta (Svájc) bizottsági tagokból állott. Miután a nagykövetek tanácsa az albizottság megkeresésére megállapította, hogy Magyarország a trianoni békeszerződés leszerelésre vonatkozó rendelkezéseinek nagy részben eleget tett, s csupán az anyagi leszerelés nincs teljesen végrehajtva, Bánffy Miklós akkori külügyminiszter e téren megnyugtató válaszára Magyarország felvételét hozta javaslatba és napirendre tért Benesnek, a Cseh-Szlovák köztársaság képviselőjének azon álláspontja felett, miszerint Magyarország addig fel ne vétessék, amíg a jóvátételre vonatkozó rendelkezések ellenzéséről le nem mond. Az albizottság javaslata alapján a Közgyűlés szeptember 18-iki ülésében egyhangulag Magyarország felvételét határozta el.

A Nemzetgyűlés 1923 január 30-án tárgyalta az erről szóló törvényjavaslatot, s azt elfogadván, mint az 1923. évi XII. t.-cikk nyert becikkelyezést a magyar törvénytárban.

Magyarországon azon szomorú tapasztalatok után, amelyeket a trianoni békeszerződés és az abban inkorporált népszövetségi egyességokmány rendelkezéseivel biztosított jogainak e nemzetközi areopag előtti érvényesítésére irányuló törekvés terén szerzett, azzal szemben egyre fokozódó közhangulat alakul ki. Nem csoda ezért, ha a nemzetgyűlésen is fel-

vetődött immár ama gondolat: vajjon helyes-e, ha a magyar állam a Szövetségben bennmarad.⁴

II. A Szövetségből való kilépés és kizárás.

Ha a Nemzetek Szövetségének bevezetésében megjelölt céljára vagyunk tekintettel, úgy annak örökéletűnek kellene lennie: a nemzetközi világbeke megteremtése és biztosítása örök emberi cél lévén.

Az 1. cikk 3. bekezdése azonban a kilépést biztosítja a bennelevő államok részére és pedig a következőképpen: „A Szövetség bármely tagja kétévi előzetes felmondás után kiléphet a Szövetségből, feltéve, hogy a kilépés időpontjáig teljesítette valamennyi nemzetközi kötelezettségét, ideértve a jelen egyességokmányból folyó nemzetközi kötelezettségeket is.” A német tervezet ezzel szemben a kilépéshez az engedélyt a Szövetség kongresszusa adja meg. Lehet azon vitatkozni, mi helyesebb elvileg, s mi célszerűbb gyakorlatilag. Részünkről az egyességokmány vonatkozó rendelkezése ellen komolyabb kifogást nem emelünk. Mert ha a Nemzetek Szövetsége szabad államok szabad társulásán alapszik, úgy kerülni kell minden olyan kényszert, mesterséges korlátozást, mely a közös munkálkodás útjában áll. Így helyesen emeli ki Mendelssohn—Bartholdy, hogy: „Minél nagyobb a tagoknak a száma, s minél gyakrabban kívánja meg a Szövetség alkotmánya a kvalifikált többséget, vagy éppen az egyhangúságot, annál könnyebben béníthatja meg a Szövetség működését

⁴ L. a nemzetgyűlés külügyi bizottságának 1925 október 29-iki ülésében gr. Teleki Pál kifejezésre juttatott, megalapozott aggályait s gr. Bethlen István ezzel kapcsolatos állásfoglalását. A nemzetgyűlés többsége ma még kitart gr. Bethlen azon álláspontja mellett, hogy amíg olyan momentumok nem merülnek fel, hogy a Népszövetség működésétől jogaink biztosítását egyáltalában nem lehet várni, továbbra is közre kell működnünk annak munkájában.

egy, a maga külön kívánságait keresztülvinni nem tudó, s ezért az általános kívánságok szempontjából kedvezőtlenül hangolt tagtárs a nélkül, hogy magatartása a nemzetközi jog megsértését jelentené, s ezzel okot szolgáltatna a Szövetség közbelépésére." Ha tehát az ilyen duzzogva kellemetlenkedő szövetségi tagnak megvan ahhoz a lehetősége, hogy a rá nézve feszélyező szervezetből kiválgék, úgy maga a szövetség szabadul fel az ilyen titkos sabotáge-tól.⁵

Megszűnik a szövetségtagság továbbá még *kizárás* útján. Ha valamelyik tag ugyanis bármely szövetségi kötelezettséget megsért, a Szövetségből kizárható. De ehhez szükséges a Tanácsban képviselt valamennyi többi szövetségi tag szavazata (16. cikk. 4. bek.). Ugyancsak kizárást s ezzel a szövetségi tagság megszűnését vonja maga után, ha valamely tagállam a szövetségi szabályzatra elhatározott módosításhoz nem járul hozzá (26. cikk. 2. bekezdés).

III. A Nemzetek Szövetségének szervei.

A Nemzetek Szövetségének négy főszerve van, ezek: a *Közgyűlés* (Assemblée, Assembly), a *Tanács*, (Conseil, Council), a mellettük működő állandó *Titkárság* (Secrétariat, Secretariat) és az *Állandó Nemzetközi Biróság* (Court permanente de justice internationale).

1. A Közgyűlés.

A *Közgyűlés* a Szövetség tagjainak képviselőiből áll (3. cikk.). De az egyességokmány arról hallgat, hogy a képviselőket ki küldi a Közgyűlésbe, miért is azok nyilvánvalóan az illető államok kormányainak szigorú utasításhoz kötött megbizottai. Hogy ez, az entente vezérférfia, de különösen Wilson részéről

⁵ Mendelssohn—Bartholdy: Der neue Völkerbundentwurf der Entente. Flugschrift. 1919. 4. 1.

hangoztatott, az államok nemzetközi érintkezésében megvalósítandó demokratikus alapelvekkel sehoggy sincs összhangzásban, nem szorul bizonyításra. Nem enyhít ezen az sem, hogy a Szövetség tagjai három tagot is küldhetnek a Közgyűlésbe, mert ezek is utasításhoz lévén kötve, a nemzeti akaratnyilvánításnak külügyeket illetően nem lehetnek független szabad szervei.

A Közgyűlés *hatáskörét* igen határozatlanul állapítja meg a 3. cikk 3. bekezdése a következőképpen: „A Közgyűlés a maga ülésein minden ügygel foglalkozik, mely a Szövetség működésének körébe esik, vagy a világbékét érinti.” A hatáskör tüzetes megjelölésére annál is inkább szükség lett volna, mert amint látni fogjuk, a Tanácsét a Közgyűléssel azonos szövegezésben vonja meg, amiből a Szövetség életének mindjárt kezdő szakában igen sok kontroverzia támadt. Így mikor a Közgyűlés első ülését tartotta, már felmerült a közgyűlési és tanácsi hatáskör tisztázásának a kérdése, ami bizottságilag részletes megtárgyalást nyert. A bizottsági jelentés alapján 1920. december 7-én tartott teljes ülés a következő határozatot hozta: „Le conseil et l'Assemblée ont chacun des pouvoirs speciaux. Aucun de ces organs n'a le droit de trancher aucune des questions que les Traités et le Pacte réservent à l'autre, mais le Conseil et l'Assemblée ont le droit de discuter et d'examiner toutes questions rentrant dans le compétence générale de la Société.”

Ennek megfelelően mindott, ahol a Közgyűlésnek és Tanácsnak kizárólagos hatásköre nincs megállapítva, illetőleg közös eljárása nincs előírva, úgy a Közgyűlés, mint a Tanács hatáskörrel bír, s ilyenkor mindkét szerv egyenlően jogosított. Kérdésünk újabb érdekes megvilágításba kerül, a lengyel-litván

viszályból kifolyóan. A tárgyalás elé került eset a következő volt: „Un debat engagé précédemment devant le Conseil et clos par des conclusions d'un rapport formellement adoptées par le Conseil, peut-il être repris devant l'Assemblée?” A kiküldött bizottság albizottsága 1923. szeptember 18-án a következő rezolúciót terjesztette elő:

„La Commission est d'avis avis, que quoique l'Assemblée ne pourrait pas se saisir d'une question, dont la solution soit pendante devant le Conseil, si la question de competence surgit, à propos du contenu du rapport rédigé par le Conseil et que l'Assemblée peut être compétente pour en référer à la Cour, si elle le juge utile.”

Ismételt bizottsági tárgyalás után 21 szavazattal 6 ellenében ezen rezolúció a következő pótlással nyert elfogadást, s mint ilyen csak ajánlás jellegű:

„Mais en formulant cet avis la Commission n'entend pas se prononcer les autres objections juridiques qui pourraient être présentées au sujet des demandes d'avis consultatifs formulées dans le requête lituanienne, ni sur les avantages ou les inconvénients que comporterait, dans le cas particulier l'exerce du droit ainsi reconnu en principe à l'Assemblée.”

A Nemzetek Szövetségének egyességokmánya azon kérdésben, hogy minő viszony van a Szövetség szerveit alkotó államok képviselői, illetőleg delegátusai és államuk kormányai között, közelebbi rendelkezést nem tartalmaz.

Helyesen hangsúlyozzák Schücking és Wehberg, hogy míg a Tanács és a Közgyűlés, mint követek kongresszusa s nem parlamenti testület szükségképen vonja maga után azt, hogy az egyes államok képviselői minden utasítástól menten, lelkiismeretük

szerint járnak el, addig az államok kiküldötteit az adott utasítás kötelezi.⁶

A kérdés különben bizottsági tárgyalás alá is került és a teljes ülés Rowell és Viviani egyesített fel fogásában rejlő következő alapelveket fogadta el:

„Les représentants faisant partie du Conseil ou de l'Assemblée sont responsables à l'égard de leur Gouvernement seul. Certes, l'Assemblée ne peut pas nous immiscer dans le choix qu'un membre fait de ses représentants, interdire à ceux-ci de parler, comme il leur plaît, mais il faut qu'il reste bien entendu qu'au moment ou il vote, le représentant engage le membre qui l'a délégué. Et cela est vrai pour le Conseil et pour l'Assemblée.”

A Közgyűlés hatáskörébe tartozik a nem eredeti tagok felvétele (1. cikk 2. bek.); a népszövetségi budget jóváhagyása (Réglement 4. cikk.); az összes fontos és állandó jellegű bizottságok megalakítása (Réglement 14. cikk.); valamint a Tanács nem állandó tagjainak megválasztása (4. cikk. 1. bek.).

A Közgyűlés *ügyrendje* (Réglement Intérieur de l'Assemblée) 28. Art.-ban részletes szabályozást nyert, melynek főbb rendelkezései a következők.

A Közgyűlés évenként egyszer, szeptember első hétfőjén ül össze. A rendes üléseken kívül rendkívüli ülések is tarthatók, ha a Közgyűlés ilyennek tartását korábbi ülésén, vagy a Tanács szótöbbséggel elhatározta, illetve, ha a Szövetség egy vagy több tagjának a főtítkárhoz érkezett és a tagállamokkal közölt ezirányú indítványát egy hónapon belül ezeknek többsége elfogadta. Az ülések a Szövetség székhelyén tartatnak, kivételes körülmények között azonban ezek a Közgyűlés vagy a Tanács szótöbbséges határozatával, illetőleg a tagok többségétől

⁶ Schücking-Wehberg: Kommentar. 1924. 271. s köv. l.

megjelölt más helyen is tarthatók. A Közgyűlést a főtitkár közvetítésével a Tanács elnöke hívja össze. A meghívó levelek a tagokkal a megnyitás időpontját megelőzőleg négy hónappal közlendők, mely idő csak rendkívüli körülményekre tekintettel a Tanács szótöbbséges határozatával rövidíthető meg.

Az ülés napirendjét a főtitkár a Tanács elnökének jóváhagyásával állapítja meg és azt a tagokkal lehetőleg az első ülés időpontja előtt négy hónappal közli. A napirendnek magában kell foglalnia: a) a Közgyűlés utolsó ülése óta a Tanács működéséről, a Titkárság munkájáról és a Közgyűlés határozatainak végrehajtására foganatosított intézkedésekről szóló jelentést; b) mindazon kérdéseket, amelyek egy korábbi közgyűlési határozat következtében napirendre voltak tűzendők; c) a Tanács által indítványozott kérdéseket; d) a Szövetség valamely tagja által indítványozott kérdést; a jövő költségvetési évről szóló budget-tervezetet és a folyó évi kiadásokról szóló jelentést. De ezen kívül minden tag egy hónappal a megnyitás időpontja előtt kívánhatja új kérdéseknek napirendre való kitűzését.

Minden tagállamnak kötelessége lehetőleg az ülés megnyitása előtt mielőbb képviselőinek neveit közölni, akiknek száma nem lehet több háromnál. Minden tagállamnak joga van kiegészítő képviselőket is megnevezni, akik azonban a rendes képviselők jelenlétében csupán azok támogatására szolgálhatnak. De az előbbieik távollétében azokat helyettesíthetik.

A Közgyűlés hivatala áll egy elnökből, hat társelnökből és a bizottságok elnökeiből.

A Közgyűlés teljes ülései nyilvánosak; de a nyilvánosság közgyűlési határozattal bizonyos ülésekre kizárható.

A napirendre kitűzött kérdések tanulmányozására a Közgyűlés bizottságokat szervezhet, ezek meg albizottságokat.

A tárgyalási nyelv francia és angol. Minden francia nyelvű beszéd hites tolmács által angolra fordítandó és viszont.

Minden indítvány, javaslat, ajánlat legkésőbb az ülés napján írásba foglalva az elnökkel közlendő, akik azokat a tagok közt szétosztja.

A szavazás, ha a tagok úgy határoznak, „felállással („debout“) vagy ülve maradással („assis“) történhetik. A Közgyűlés határozatára a névszerinti szavazás vagy úgy történik, hogy minden delegáció neve felhívatik „amikor annak egyik tagja: „oui“, „non“ vagy „je m'abstiens“-el felel, vagy pedig úgy, hogy a delegációnak minden, az ülésen képviselt tagja — államuk neveinek megjelölésével — két szavazó cédulát kap, amelyek közül a vörös színű „oui“-t, a kék pedig „non“-t jelent. Szavazategyenlőség esetén, ha szavazattöbbségre van szükség, az újabb szavazás a következő ülésre nyer elhalasztást. Minden, személyekre vonatkozó határozathozatal titkos szavazás útján történik. Az ügyviteli szabályzatra vonatkozó változtatás felett bizottsági jelentés alapján a Közgyűlés szavazattöbbséggel határoz.

2. A Tanács.

A *Tanács* a Nemzetek Szövetségének másik, s amint látni fogjuk, egyuttal legfontosabb szerve.

Az egyességokmány szerint: megalakul a szövetséges és társult főhatalmak képviselőiből, továbbá a Szövetség más négy tagjának képviselőiből. Ez utóbbiakat a Közgyűlés időről-időre jelöl ki. Addig pedig, míg ez megtörténhetik: Belgium, Brazília,

Spanyolország és Görögország képviselői lesznek a Tanács tagjai (4. cikk, 1. bek.).⁷

Az első párisi tervezet szerint a Tanács az öt nagyhatalom: Amerika, Anglia, Franciaország, Itália és Japán képviselőiből, illetőleg a Szövetség tagjai közül a Közgyűlés által választott négy képviselőből állott volna. A valóság azonban még így is nyilvánvaló, hogy a Tanács megalakítása kimondottan entente célokat szolgál, hogy a szervezet ezen szervek kiépítése egyáltalán nem az összes nemzeteket egyesítő népszövetségi ideának alapján nyugszik. Az egyedül megnyugtató intézkedés természetesen csak az lehetett volna, hogy a Tanácsot a Közgyűlés válassza.

Nem-állandó tanács-tagságok felemelésére irányuló szükséglet részbeni kielégítését szolgálja azon változtatás, mely a nem állandó tagok számát hatra emeli fel.^{7a} Egyúttal pedig az 1922. szeptember 29-én

⁷ Az ötödik Közgyűlés 1924. okt. 2-án a Tanács nem-állandó tagjaiul 1925. január 1-től számított egy évi időtartamra: Belgiumot, Braziliát, Cseh-Szlovákiát, Spanyolországot, Svédországot és Uruguayt jelölte ki.

Az 1926. márciusi rendkívüli Közgyűlésen Németországnak a locarnoi paktummal kapcsolatos nem-állandó tanácstagsága Brazília vétója következtében nem nyert elismerést s így ennek eldöntése a legközelebbi szeptemberi Közgyűlésre halasztódott. L. a márc. 16-iki hivatalos jelentést, amely mikor megállapítja az ülés sikertelenségét, egyúttal kifejezésre juttatja az érdekelt államok ama meggyőződését, hogy a legközelebbi népszövetségi teljes ülésen az ezidőszerinti nehézségek kiküszöböltetnek s hogy az egyezmény, amely Németországnak a Nemzetek Szövetségébe való felvétele tárgyában létrejött, megvalósul. — Munkánk lezárása óta e nagyjelentőségű esemény megtörtént, vagyis Németország a Nemzetek Szövetségének 1926 szeptember 9-én tartott teljes ülésén tagállamul vétetett fel és egyben állandó tanácstagul választatott meg.

^{7a} A VII. Közgyűlés 1926 szeptember 9-én a nem állandó tanácstagságok számát kilencre emelte fel. Az új választási

tartott teljes ülés azon kívánalomnak ad kifejezést, hogy a Közgyűlés a Tanács nem állandó tagjainak kiválasztásánál tekintettel legyen a világ fő földrajzi tagozódására, a nagy népcsaládokra, különböző vallási tradíciókra, a civilizáció különböző formáira, s a vagyonosodás legfontosabb centrumaira. A nem állandó tagokat titkos szavazás útján választják. Amennyiben több tagsági hely volna szabad, úgy a választás jegyzékrendszer szerint történik.

A Tanács, valahányszor a körülmények megkívánják, de évenként legalább egyszer ül össze.

Az egységokmány, amint már említettük, a Tanács hatáskörét a Közgyűléssel szószerinti fogalmazásban határozza meg, amikor kimondja, hogy: „a maga ülésein minden ügygel foglalkozhatik, mely a Szövetség működésének körére esik, vagy a világ-békét érinti.” És ezzel elérkeztünk a Nemzetek Szövetsége szervezetének egyik legmegsebezhetőbb pontjához.

Ha a Nemzetek Szövetségéről készült hivatalos tervezeteket áttanulmányozzuk, azt látjuk, hogy valamennyi megegyezik abban, miszerint a Közgyűlés, vagy szövetségi kongresszus mellett még egy harmadik szervre is szükség van, mely éppen azon funkciók elvégzésére hivatott, melyeket az előbbieket el nem végezhetnek. Vagyis az államhatalom Montesquieui

---

eljárás szerint, — amelynek lényege abban áll, hogy először a kilenc nem állandó tanácstagot választják meg; a második menetben a megválasztottak közül választanak három tanácstagot háromesztendős mandátumra; a harmadik menetben ismét hármat két évi mandátumra; a három visszamaradó tagság pedig egy évi időtartamra szól, — a megválasztott nem állandó tanácstagok a következők: Chile, Lengyelország, Románia, három évi időtartamra; Hollandia, Kína, Kolumbia, két évi időtartamra; Belgium, Cseh-Szlovákország és Szalvador egy évi időtartamra.

hármás megoszlására gondolva, a végrehajtás szervére. Hatáskörébe tartoznák: „először közvetítés, az összes nemzetközi viszályok esetén, melyek nem tartoznak a bíróság elé és másodsor az összes nemzetközi határozatok és ítéletek végrehajtása feletti gondoskodás.”⁸

Az egyességokmány Tanácsa nem ilyenfajta végrehajtó szerv, hanem határozó és intézkedő szerv is.

Amint láttuk, a Közgyűlés és Tanács hatásköre általában összeesik, kivéve azokat az eseteket, melyek kifejezetten a Tanács hatáskörébe vannak utalva. Ilyenek: jövőben a főtitkár kinevezése (6. cikk, 2. bek.); a Szövetség székhelyének áthelyezése (7. cikk, 2. bek.); a lefegyverzési tervek előkészítése, felügyelet arra, hogy azok csak az ő beleegyezésével legyenek átléphetők és a hadi anyagok magánvállalatok részéről történő gyártásának ellenőrzése (8. cikk, 2., 4., 5. bek.); a Szövetség tagjainak területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló támadás, vagy fenyegetés esetén a konzultáció (10. cikk); választott bírósági ítélet végre nem hajtása esetén intézkedés annak érvényesítése iránt (13. cikk, 4. bek.); az állandó nemzetközi bíróság felállítására vonatkozó tervezet elkészítése (14. cikk); a szerződésszegő állam ellen foganatosítandó együttes fegyveres eljárás iránti javaslat megtétele; Szövetségből való kizárás (16. cikk, 2., 4. bek.); indítványtétel, illetőleg intézkedés a foganatosításra olyan államok közt felmerült vitás kérdések békés elintézésére, melyek közül csak az egyik tagja a Szövetségnek, vagy egyik sem (17. cikk); a nemzetközi gyámság alá rendelt területekről szóló évi jelentést

⁸ Zorn: Der Völkerbund. 1919. 26. 1.

a megbízott hatalmaktól átveszi, s ha előzetes megállapodás a jogkör terjedelme felett nem történt, abban határoz (22. cikk, 7., 8. bek.); elrendelheti a Szövetség alatt működő bármely hivatal, vagy bizottság költségeinek a Titkárság részéről történendő viselését (24. cikk, 3. bek.).

Ezen egyességokmányból folyó jogok és kötelesek mellett a különböző párisi békeszerződések egyes rendelkezéseiből, illetőleg ezen rendelkezéseket kiegészítő nemzetközi egyezményekből eredően még különféle hatáskör illeti meg a Tanácsot. Ezek közül a minket közelebbről érdeklők csoportjából a következőket említhetjük meg.

A magyar államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló II. számú jegyzőkönyv (1924. évi IV. t.-c.) szerint a Tanács hatásköre a következő főbb esetekre nyert megállapítást: Magyarország hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa főbiztost nevezzen ki, aki a Tanácsnak felelős, s akit a Tanács visszahívhat, a főbiztosnak és ügyvitelének költségeit a Tanács hagyja jóvá (6. cikk, 1., 2. bek.); ha a magyar kormány úgy találja, hogy a főbiztos átlépte felhatalmazásának körét, felebezéssel élhet a Tanácshoz, a főbiztos működése a Tanács döntése alapján akkor ér véget, mikor ez megállapítja, hogy Magyarország pénzügyi stabilitása biztosítva van; ha Magyarország pénzügyi helyzete úgy alakul, hogy a költségvetésnek meghatározott egyensúlya, vagy a kölcsön szolgálatára lekötött zálogok állandó értéke veszélyeztetve lenne, a Tanácsnak jogában áll a megállapított ellenőrzést visszaállítani. Mielőtt a Tanács határozatot hozna, a magyar kormány észrevételeit hozzá terjesztheti elő, Magyarország pedig a Tanácsnak hozott határozatait köteles késedelem nélkül végrehajtani (7. cikk, 1.,

2. bek.); abban az esetben, ha az ellenőrző bizottság azon a véleményen van, hogy a főbiztos nem tett eleget a bizottság előterjesztett kifogásainak, a bizottság a Tanácshoz felelbezhet; azokat a módozatokat, amelyek szerint az ellenőrző bizottság fogja gyakorolni megállapított hatáskörét a helyreállítási időszak befejeztével a Tanács fogja a bizottsággal egyetértésben a helyreállítási időszak befejezte előtt megállapítani (8. cikk, 10. bek.); a Tanács bizalmi férfiakat jelöl ki, hogy a kölcsöncímletek tulajdonosainak érdekeit képviseljék (9. cikk.); a bizalmi férfiaknak valamennyi határozatát, amelyeket a kötelezettségek teljesítése érdekében hoznak, a Tanácsnak kell megerősítenie, abban az esetben, ha a magyar kormány felelbezhést intézne azzal szemben a Tanácshoz (10. cikk, 3. bek.); a magyar kormány a Tanács által kijelölt bizottsággal, valamint a főbiztossal törvényjavaslatot dolgoz ki a Központi Jegybank létesítéséről (13. cikk).

Kisebbségi jogok védelme tekintetében a Tanács hatáskörének elismerése (Trianoni békeszerződés 60. cikke). Magyarország nem mondhat le függetlenségéről, csak a Tanács beleegyezésével (73. cikk.). Magyarország kötelezi magát, hogy — aláveti magát minden olyan vizsgálatnak, amelyet a Tanács — szükségesnek ítél (143. cikk.).

A Tanács a trianoni békeszerződés többrendbeli rendelkezéséből kifolyólag a felmerült vitás kérdések tisztázása végett döntőbíróként jelöl ki (L. 292., 304., 310. cikkeket).

A Tanács ülésein a Szövetség minden tagjának, melynek ott képviselője van, csak egy szavazata lehet.

Érvényes határozatot úgy a Közgyűlés, mint a Tanács a képviselt szövetségi tagok egyhangú hozzájárulásával hoz (5. cikk), kivéve az eljárási kérdése-

ket és azon eseteket, mikor az egyességokmány, vagy a békeszerződés más rendelkezést tartalmaz. Itt ismét a tradicionális nemzetközi egyhangú szavazati rendszer kísért, a nemzetközi jog fejlődésének eme régi állandó kerékkötője, s amellett, mint Wlassics helyesen emeli ki, magában sok veszedelmet rejt, „mely látszólag kisebb nemzetek védelmét szolgálja, de tényleg azok veszedelme lehet”. Minthogy „a vétó-joggal lehet a legtöbb visszaélést elkövetni”.⁹ Így tehát e téren visszaesés mutatkozik a nemzetközi jog hágai békekonferenciákon immár érvényesült quasi-unanimité elvével szemben. Sőt az egyhangúság nyert elismerést a bizottsági ülések határozataira nézve is. (L. Közgyűlés ügyrendjének 27. cikkét, vagy Tanács ügyrendjének 8. cikkét.)

Az egyességokmány arra vonatkozólag rendelkezést nem tartalmaz, hogy hány tag jelenléte szükséges a Közgyűlés megtartásához. A Tanács ügyrendjének 6. cikkelye előírja, hogy az ülés elnöke az ülést akkor nyithatja meg, hogy ha a Tanács tagjai többségének képviselői jelen vannak. A szövetségi köteleességek megsértése miatt valamely tagot csak abban az esetben lehet kizárni, hogy ha a Tanács valamennyi tagja így határoz (16. §. 4. bek.). Mindamellett az egyhangúság kizáróan a határozatokra (décisions) vonatkozik, de nem pld. a kívánalmakra, (voeux), vagy ajánlatokra (recommandations) stb.¹⁰

Az egyességokmány rendelkezései szerint a Közgyűlés szótöbbsége elegendő pl. a Szövetségbe nem eredeti tagok felvételéhez (1. cikk, 2. bek.), eljárási kérdésekben való döntéshez, a főtitkár kinevezéséről

⁹ Wlassics Gyula báró: A nemzetek szövetségének első közgyűlése. Magyar Jogi Szemle, 1920. 1. szám. 6. lap.

¹⁰ L. Actes de la I. Assemblée. 530. l. Actes de la II. Assemblée, Séances des Commissions. I. 178. l. Ugyanígy Schücking-Wehberg: Kommentar. 1924. 335. l.

szóló határozat jóváhagyásához, nemzetközi vizzályok közvetítését elrendelő tanácsi javaslatához (15. cikk, 10. bek.).

Ugyancsak szavazattöbbség elégséges az eljárási kérdésekben hozott tanácsi határozathoz, vagy nemzetközi vizzályok tanácsi közvetítéséhez, vagy pl. a trianoni békeszerződés 143. cikkelye szerint a leszerelés kérdésében elrendelt tanácsi vizsgálatához, stb.

A Tanács *ügyrendjét* főbb pontjaiban 14 cikkelyben a tanácsi ügyrendszabályzat (Reglement Intérieur du Conseil de la Société des Nations) a következőképpen írja körül.

A Tanács évenként, valahányszor a körülmények szükségessé teszik, de legalább egyszer évente ülésezik. A Tanácsnak 1923. augusztus 31-i határozata szerint a Tanács ezentúl négy rendes ülést tart. Különös körülmények között rendkívüli tanácsülés is tartható: valamely tanácstag vagy három, a Tanácsban nem képviselt tagállam indítványára. Az ülések a Szövetség székhelyén tartatnak, kivételes okokból a Tanács által meghatározott más helyen is. A Tanácsot a főtitkár közvetítésével a Tanács elnöke hívja össze. A meghívó levelek a megnyitás időpontját megelőzőleg legalább húsz nappal közlendők a tagokkal, mely súlyos okoknál fogva szállítható le. A Tanács állapítja meg minden legközelebbi ülés napirendjét. Minden ülés kezdetén a főtitkár írásbeli jelentésben számol be az eddigi határozatok végrehajtásáról, a Tanácshoz utalt kérdések állásáról és azon kérdésekről, amelyekkel az utolsó ülés óta közvetlenül foglalkozott. A tanácsülések nem nyilvánosak, amiért is már az első Közgyűlés 1920. november 23-án hozott rezolúciójában azon kéréssel fordult a Tanácshoz, hogy tanácskozásai és határozatainál lehetőleg nagy nyilvánosságról gondoskodjék. A szavazás vagy kézfelemeléssel, vagy egy tanácstag indítványára névszerinti felhívás-

sal történik; személyre vonatkozó szavazás zárt ülésben, titkos szavazással. Az ügyviteli szabályzatra vonatkozó változtatás felett a Tanácsban képviselt tagok szavazattöbbséggel határoznak.

3. A Titkárság.

A *Titkárság* a Nemzetek Szövetségének szintén egyik állandó szerve, mely a Szövetség székhelyén van felállítva. Áll a főtitkárból, a titkárokból és segéd-személyekből. Az első főtitkárt az egyességokmány függeléke jelöli meg a népszövetségi törekvések egyik jeles előharcosának, *Sir James Eric Drummond* személyében, míg a következőket a Tanács fogja a Közgyűlés többségének hozzájárulásával kinevezni. A főtitkár résztvesz a Közgyűlés és Tanács ülésein „ilyen minőségben”, anélkül tehát, hogy ott szavazati jogot gyakorolhatna.

A titkárokat és egyéb személyzetet a főtitkár nevezi ki a Tanács hozzájárulásával. A Titkárság költségeit az egyességokmány eredeti rendelkezései szerint a Szövetség tagjai viselik az Egyetemes Postaegyesület Nemzetközi Irodájának költségeihez járuló arány szerint. Minthogy e rendelkezés több államra nézve aránytalanul súlyos megterhelést jelentett, a Szövetség egyes tagjaira járuló arány más kulcs szerint nyer megállapítást.*

* A hozzájárulási kulcs kezdetben ezredrészek alapján nyert megállapítást, amely osztószám több változás után legutóbb 937 volt. A magyar állam hozzájárulási kulcsa eredetileg 4 egységben nyert megállapítást, mely utóbb a magyar kormány kérelmére 3 egységre szállítottott le; de a VI. Közgyűlés szept. 26-án 8 egységre emelte fel.

A Nemzetek Szövetségének 1926. évi kiadásai 22,930.633 aranyfrankban állapították meg, amelyből tehát Magyarországra az 1926—28. években évi 8 egység [egy egység: $\frac{1}{937}$ rész = 24.472·39 aranyfrank], vagyis 195.779·15 aranyfrank (216.000 pengő) esik.

A főtitkár a Tanácsnak és a Közgyűlésnek felelős s amint láttuk, úgy a kinevezése, mint állásától való elmozdítása egyhangú tanácsi határozat alapján történik, amelyet a Közgyűlésnek kell szótöbbséges határozattal megerősítenie.

Az egyes főszakosztályok élén igazgatók és más osztályok élén osztályvezetők állanak.

A Titkárság hivatalnoki kara két csoportra oszlik; az elsőben: a főtitkár, a titkárok, az igazgatók, osztályvezetők, a bizottság tagjai, s más főbb hivatalnokok tartoznak. A második csoportba: a technikai segédszemélyzet. E megkülönböztetés különös jelentőséghez jut a diplomáciai előjogok és személyes kiváltások szempontjából.

A Tanács 1920. május 19-én hozott rezolúciójában azt az álláspontot képviselte, hogy a személyzet csak öt évre nyerjen kineveztetést, ezzel szemben az első közgyűlés kiküldötte bizottság a hosszabb időre való alkalmazás mellett nyilatkozott és pedig akként, hogy ez hét évnél hosszabb időre ne szóljon és pedig olyképpen, hogy lehetőleg a legkülönbözőbb nemzetek képviselői nyerjenek alkalmazást. A második Közgyűlés a legmagasabb hivatalnoki karra nézve azon pótlást fogadta el, hogy különös esetekben a hét év elteltével ezen egyének újabb kinevezése váljék lehetségessé.

A Titkárság különböző osztályokra (sections) tagolódik és pedig a következőképpen: 1. politikai osztály (vezetője *Mantoux*, Franciaország), amelynek feladata a népszövetségileg jelentős politikai kérdések tanulmányozása; 2. jogi osztály (vezetője *van Hamel*, Hollandia), feladata a nemzetközi jog és az egyességokmány kérdéseinek megvitatása; 3. gazdasági és pénzügyi osztály (vezetője *sir James A. Salter*, Nagybritannia), feladata pénzügyi és gazdasági kérdések tanulmányozása és véleményezése; 4. közigazgatási

és kisebbségi osztály (vezetője *Eric Colban*, Norvégia), feladata Danzig és a Saar-terület közigazgatása, továbbá a nemzeti kisebbségek kérdése; 5. forgalom és tengerészet (vezetője *sir James A. Salter*, Nagybritannia), feladata a vonatkozó kérdések tárgyalása; 6. információs osztály (vezetője *Sommert*, Franciaország); 7. a gyarmati mandátumok osztálya (vezetője *Rappard*, Svájc) feladata különösen az egyességokmány 22. és 23. cikkeinek alkalmazása; 8. a szellemi együttműködés és nemzetközi hivatalok osztálya (vezetője *Nitobé*, Japán), 9. a szociális kérdések osztálya (vezetője *Rachel Crowdy*, Nagybritannia); 10. higiénia osztály (vezetője *Rajchmann*, Lengyelország); 11. lefegyverzési osztály (vezetője *Atolico*, Olaszország); 12. a szövetség pénzügyi igazgatásának osztálya (vezetője *sir Herbert Ames*, Canada).

4. Az Állandó Nemzetközi Bíróság.

A Nemzetek Szövetségének nem egyességokmányilag, csak az abban vállalt kötelezettség alapján létesített szerve: az *Állandó Nemzetközi Bíróság*.

Az egyességokmány 14. cikke u. i. a Tanács köteletségévé tette az állandó Nemzetközi Bíróságra vonatkozó tervezet elkészítését, amely rendelkezés fogantatásaképpen a Tanács 1920. február 11-i első ülésében Bourgeois előadványa alapján egy bizottság megszervezését határozta el. A bizottság, amely Adatci (Japán), Altamira (Spanyolország), Bevilaqua (Brazília), Descamps (Belgium), Hagerup (Norvégia), de Lapradelle (Franciaország), Loder (Németalföld), Lord Phillimore (Nagy-Britannia), Ricci-Busati (Olaszország) és Root, illetve Brown Scott (Észak-amerikai Egyesült-Államok) tagokból állott, 1920. június 16-tól—július 20-ig Hágában tartott üléseiben a munkálattal elkészült s azt csekély módosítással az első Közgyűlés 1920. december 13-án tartott ülésében

elfogadta s így ma már az a Szövetség egyik legjelentősebb szerve.

A bíróság hatásköri felépítésében annak megalkotói, sajnos, kötve voltak az egyességokmány azon rendelkezésével, mely szerint: „Ennek a bíróságnak hatásköre ki fog terjedni a felek részéről elébe terjesztett minden nemzetközi jellegű vitás esetre” (14. cikk). S így az csak *közvetett* hatáskörű, mely csak a felek (a szövetséges vagy társult főhatalmak, vagy a Tanács valamelyik tagja) kikötése esetén járhat el. Enyhíti ezen rendelkezést részben az, hogy a felek egyezményileg közvetlen hatáskörűvé tehetik. Ha nincs sem közvetett, sem közvetlen alap a bíróság eljárására, akkor valamely választott bíróságnak kell eljárnia, ha a felek kikötik.

Továbbá mai szervezetében nem tekinthető még igazi nemzetközi, a világ összes államai bíróságának, amennyiben csak a szövetségi, illetve az egyezmény záradékában felsorolt államok részéről vehető igénybe, más államok csak a Tanács által jóváhagyott egyezmény alapján, úgy, „hogy abból a felekre a bíróság előtt egyenlőtlen helyzet ne származzék”.¹¹

És végül nem találjuk meg abban az államok egyenlőségének elvi alapját, mi nélkül pedig igazán pártatlan nemzetközi bíróságot elképzelni sem lehet. A bíróság u. i. 11 rendes és 4 pótbíróból, összesen 15 tagból áll, minek következménye, hogy e bírói kollégiumban nem lehet minden szövetséges állam egy bíróval képviselve. Amint Magyary mondja: „Az új nemzetközi bírósági szervezésnek leggyöngébb pontja. Hogy a nemzetközi bíraskodás pártatlan és minden államnak, tehát még a kis államoknak érdekeit is teljesen kielégítő legyen, oly állandó nemzetközi bíróság

¹¹ Procès-verbaux des séances du comité du juristes. Haag, 1920.

szervezéséhez kell ragaszkodnunk, melyben minden államnak, tehát még a kis államoknak is képviselőjük legyen. Ez oly lényeges követelmény, melyet semmiféle más szempontnak nem szabad feláldoznunk. — Ha az állandó nemzetközi bíróság az egész világ bírósága akar lenni, akkor kell, hogy az egész világnak szellemenye benne, nemcsak a nagy államoké, hanem a kicsinyeké is.¹²

Ezen fogvatkozásai dacára kicsinyeskedés volna el nem ismerni az új nemzetközi jogintézmény óriási horderejét. Továbbfejlesztésével az emberi nem egy szebb jövő felé tekinthet. Amint e kérdésnek egyik leg-hivatottabb művelője írja: „A megalkotás napja 1920. dec. 13-ika, új világtörténelmi dátum, melyet érdemes emlékezetünkben megtartani.”¹³

Az Állandó Nemzetközi Bíróságra tökéletesebb kiépítéséig is nagy hivatás vár. Immár több olyan határozatot hozott úgy a Közgyűlés, mint a Tanács, melyekben az Állandó Nemzetközi Bíróság jogi véleményét kérte ki. De különös hivatás várna a nemzeti kisebbségek védelme terén.

Közvetett hatásköre következtében, a kisebbségek közvetlen aktorátusi jogának el nem ismerése mellett azonban amint a gyakorlat mutatja, működése meg van bénítva.

Így eddigelé döntés végett felek még kisebbségi ügyet az Állandó Nemzetközi Bíróság elé nem terjesztettek. S jogi véleményt is a Tanács ily ügyben mindössze két ízben kért. A lengyel-német telepések, illetve a lengyel állampolgárság ügyében (6. és 7. sz. jogi vélemény). Amint a külföldi irodalomban Dickinson, a hazaiban pedig Wlassics reámutattak ezen véleményekből a kisebbségek jogvédelmének igaz

¹² Magyary Géza i. m. 288. l.

¹³ Magyary i. m. 286. l.

szabad szelleme árad, melyeknek indokolása: „valóban a kisebbségi jogvédelem előkelő és szabatos jogászifelfogásának igazi kincsebányája.”¹⁴ Joggal várható ezért a Bíróság közvetlen hatáskörűvé tétele és a kisebbségek közvetlen aktorátusi jogának elismerése mellett: az Állandó Nemzetközi Bíróság működésének igazi termékeny kora és abban az igazi kisebbségi jogvédelem kezdete!

IV. A Szövetség székhelye és a tagok kiváltságai.

A Szövetség székhelye: Genf és nem Hága, mint azt joggal várni lehetett volna. Hisz a fejlődésnek indult új nemzetközi jog oly elválaszthatatlanul összeforrt e névvel, hogy már fogalommá lön. De elsőrangú nemzetközi berendezkedései, így mindenekfelett a nagyszerű Carnegie-palota már magukban arra predesztinálják, hogy a nemzetközi organizációnak továbbra is igazi székhelye legyen. Az első párisi tervzet a székhely megállapítását nyitva hagyja, csak mikor Németalföld és Belgium között megindul a versengés, ez utóbbi háborús szenvedései folytán Brüsszelben óhajtván a népszövetség székhelyét megállapíttatni, történt a döntés Svájc javára. A döntés politikai motivumai közül szerepelt mindenestre a francia Svájc jutalmazása a háború folyamán tanúsított magatartásáért, másfelől belépésének biztosítása a Nemzetek Szövetségébe.

A székhely megállapítása azonban nem lényeges, mert a Tanács bármikor elhatározhatja, hogy azt más helyre helyezi át. A Szövetségnél minden tisztség betölthető egyaránt férfivel és nővel.

A Szövetség tagjainak képviselői és hivatalnokai

¹⁴ Wlassics: A kisebbségi jogvédelem. Baranyai: A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve. 1925. 12. I. Továbbá u. ö.: Deux avis de la Cour. Revue de Hongrie. 1924. márc. 15.

a Szövetség ügyeinek ellátása alatt ugyanazokat a kiváltságokat, mentességeket élvezik, melyeket eddig csak diplomáciai személyek élveztek. Tehát megilleti őket a területenkívüliség (extritorialitás) és az abból eredő kiváltságok, mint amilyenek a személyes sértetlenség, mentesség az idegen állam büntető és jogszolgáltatása alól, adó- és vámmentesség, szállás-szabadság, magánistentiszteleti jog, szabad érintkezés a küldőállammal.¹⁵

Ebből a szempontból a Szövetség tagjainak képviselőihez hasonló kiváltságokat élveznek az egyes népszövetségi bizottságok azon tagjai, akiket az illető állam a tagságra megválasztott és megbízással ellátott.

A második csoportba tartoznak azon személyek, akiket a Szövetség valamelyik szerve választott meg, mint pl. a Titkárság alkalmazottja stb.

A Szövetségnek előbb ismertetett szervein kívül más szervével nem találkozunk.

Meglepő, a jövő világorganizáció zenéjeként hat a német tervezet népszövetségi szervezetében a nemzetközi törvényhozó szerv: a *világparlament*. A berni 1919. évi népszövetségi konferencia hatása alatt a német tervezet a nemzetközi hatalom hármasságának a következetes szervei kiépítését viszi akkor keresztül, mikor a bírói és végrehajtói szervek mellé beleállítja a nemzetközi törvényhozás szervét is (L. a német hiv. népszövetségi tervezet 10—13. cikkeit).

Az első világparlament a tervezet szerint a Nemzetek Szövetségébe tartozó államok egyes parlamentjeiből akként alakulna meg, hogy minden parlament saját államának egymilliónyi lakosa után egy képviselőt választana, de úgy, hogy egyetlen parlament sem küldhet be tíznél több képviselőt. A későbbi megalkotása mellett a világparlament döntene a Közgyű-

¹⁵ Irk: Az új nemzetközi jog. 1923. I. 148. l.

lés hozzájárulásával. A berni rezolúció annyiban tér el, hogy az a világparlament képviselőinek választását közvetlen a nép kezébe teszi le. Hatáskörébe tartoznának: a szövetségi alkotmány megváltoztatása, általános érvényű nemzetközi jogszabályok hozatala, új szövetségi hivatalok létesítése, s a szövetségi háztartás megállapítása. Ugyancsak lord Robert Cecil tervezetében az interparlamentáris unió kiépítésével az államok kongresszusa mellett a világparlamentet hozza javaslatba.

Bármennyire is utopisztikusnak tetszik is ma még igen sokak előtt a világparlament gondolata, ha majd a Nemzetek Szövetsége igazi nemzetközi organizációt fog jelenteni, s nem bizonyos államok imperialisztikus célkitűző szövetségét, úgy felette nem lehet napirendre térni. Volt alkalmunk látni, hogy a Nemzetek Szövetségében a nemzetközi funkciók el nem különítése milyen veszélyeket rejt magában. Ami áll az államban az államhatalom szervei elkülönülésére, ugyanaz áll a nemzetközi organizációban a nemzetközi hatalomra nézve. Vagyis a különböző nemzetközi funkciók külön szervekre bízása nemcsak a nemzetközi funkciók jobb ellátásának, de egy alkotmányos nemzetközi organizációnak, tehát egy alkotmányos népszövetségnek is előfeltétele.

De hogy a világparlament nem is annyira utopisztikus, mutatja az Interparlamentáris Unió példája, mint a világparlament előhírnöke, mely a nemzetközi életben életrevalóságának immár elég fényes jelét adta.¹⁶

---

¹⁶ L. mellette különösen melegen Auer: i. m. 31. l., továbbá Zorn: i. m. 61. l.; Wehberg: Der Völkerbundvorschlag. 1920. 7. 1

IV. FEJEZET.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK FEL- ADATAI.

I. A fegyverkezés korlátozása.

A pacifista és állami imperialista jellegtől tiszta nemzetközi jog régi megtámadhatatlan megállapítása, hogy a tartós béke egyik leghathatósabb biztosítéka a fegyverkezés lehető legalacsonyabb fokig való csökkentésében kínálkozik. Ennek ad immár kifejezést az első hágái konferenciának rezolúciója, hogy „a katonai kiadások korlátozása, melyek jelenleg az egész világot terhelik, az emberiség anyagi és erkölcsi javának a művelése érdekében felette kívánatos”.

Az egyességekmany ezt a legalsóbb fokot abban állapítja meg, mely az állam biztonságával és nemzetközi kötelezettségeknek közös eljárás útján megvalósítandó kényszerítésével még összeegyeztethető (8. cikk, 1. bek.). Az erre vonatkozó terveket a Tanács készíti el és pedig: „minden állam földrajzi fekvésének és különös körülményeinek figyelembevételével” (2. bek.).

Hogy a győztes hatalmak a háború alatti demokratikus háborúellenes propagandájuk után nem térhettek ki a lefegyverzés gondolata valamilyen formai szabályozása elől, csak természetes. De minthogy igazi törekvéseikkel a lefegyverkezés őszinte megvalósítása éles ellentétben állott, a kérdésnek olyan formai szabályozását választották, mely a győztes államok korlátlan fegyverkezését a jövőre nézve sem akadályozza.

Így e rendelkezés komoly jellegét teljesen le-
rontja, mikor a fegyverkezés korlátozásának egyik
mértékéül *állambiztonsági* szempont van megjelölve,
hiszen elvileg a szövetséges államok épségét, függet-
lenségét maga a Szövetség védelmezi (10. cikk). En-
nek csattanós bizonyítékát adta 1921-ben az egyes
államok kormányaihoz intézett körkérdésre beérkezett
válaszok jegyzéke, mely szerint a megkeresett álla-
mok fegyverkezésük korlátozását az adott nemzetközi
helyzetben „államuk biztonságának veszélyeztetésé”-re
való hivatkozással háritották el maguktól. (Rapport
de la Commission temporaire mixte pour la réduction
des armements. 6. Sept. 1923.)

De még tarthatatlanabb a lefegyverkezés terveze-
tének kidolgozásánál „a földrajzi fekvés” és „különös
körülmények figyelembevétele.” Ezzel nyilvánvalóan
a háború előtti korlátlan fegyverkezés van immár
most egyességokmányilag approbálva, mert „amit
Franciaország szárazon, Anglia a vízen követel a
maga részére, természetszerűen kell egészen hason-
lóan a többi hatalmaknak is követelniök — és ezzel
nemcsak a lefegyverkezésnek van vége, de a Nemzetek
Szövetségének általában” — állapítja meg rezignál-
tan Zorn.¹

Ezen intézkedés mellett átlátszóan hatalmi érde-
kek szolgálatában áll egy másik is. Ugyanezen cikk
szerint ugyanis a Tanács a kidolgozott terveket meg-
vizsgálás és elhatározás céljából megküldi a kormá-
nyoknak, melyek azonban csak akkor kötelezők, ha
azokat elfogadták (2. és 4. bek.). Mi következik eb-
ből? Az, hogy míg a Nemzetek Szövetségének eredeti
tagjai korlátlan fegyverkezési politikát üzhetnek, addig
a felvételüket kérő államok a fegyverkezésükre és

¹ Zorn: Der Völkerbund. 1919. 34. 1.

haderejükre vonatkozóan kidolgozott szabályzat elfogadására vannak kötelezve.²

A Tanácsra van bízva javaslatok tétele: lőszer- és hadianyagok magánvállalatok részéről való gyártásának ellenőrzése, „kellő figyelembe véve azoknak a szövetségi tagoknak szükségleteit is, amelyek a saját biztonságukra szükséges lőszernek és hadianyagnak gyártására maguk nem képesek” (8. cikk, 5. bek.). Hogy ezen szétfolyó intézkedés a Tanács önkényének nyit útát, hogy a Tanácsot valóban: „fegyver- és lőszer szállítási szövetkezetté emeli”,³ nyilvánvaló.

Tekintettel, hogy az egyességokmány vonatkozó rendelkezése az egyes államokra különböző hatású, ezen kérdéssel 1921-ben az időleges lefegyverkezési bizottság foglalkozott, amelynek során különböző irányadó szempontok emelkedtek ki. Így mindenféle lőszer és hadianyag bevitelének eltiltása a kivített eszközlő állam kormányengedélye nélkül; a bevitel eltiltása az illető állam kormányengedélye nélkül; minden engedély közzététele a Népszövetség által; lőszer és hadianyag előállításának tilalma az illető kormány előzetes engedélye nélkül; magán hadianyag gyártását eszközlő vállalatoknak a megállapítása; ezeknek üzletére vonatkozó rendszeres nyilvántartások; azon személyeknek, akiknek hadianyag-magánvállalataik vannak, más államok hasonló vállalkozásaiban való részvételtől eltiltása; idegenek részére a háborús iparra vonatkozó patentek kiszolgáltatására vonatkozó tilalom; hadihajókra vonatkozóan a lobogócsere tilalma.

Ennek alapján a második Közgyűlés felszólította a Tanácsot, hogy a Szövetség összes tagjait, illetve a kérdésben érdekelt nemtagokat a lőszer és hadiánya-

² L. Bourgeois álláspontját az 1919. ápr. 28-i párisi békekonferencián. Továbbá Kluyver: Dokumenten. 1920. 15. Schücking-Wehberg: Kommentar. 1924. 399. l.

³ Zorn: i. m. 36. l.

gok magánvállalatok részéről történő gyártásának megtárgyalása végett nemzetközi konferenciára hívja össze. De ezen konferencia Amerikának a népszövetségből való távolmaradása következtében nem volt megíartható. A negyedik Közgyűlés 1923. szeptember 29-én egyik rezolúciójában a Tanácsnak ajánlotta, hogy az időleges lefegyverkezési bizottságot szólítsa fel a lőszer- és hadianyagok magánvállalatok részéről való gyártásának ellenőrzésére irányuló tervezet bemutatására. Az ellenőrzés megkönnyítése végett a negyedik Közgyűlés a Tanács azon határozatát, hogy a fegyverkezés mikénti állása a nagy nyilvánosság előtt nyilvánvaló legyen, 1923. szeptember 29-én egyik rezolúciójában jóváhagyta.

A trianoni békeszerződés 143. cikkében előírja, hogy Magyarország aláveti magát minden olyan vizsgálatnak, amelyet a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége a fegyverkezés ellenőrzésére szükségesnek ítél. Hasonló rendelkezéssel találkozunk a volt központi hatalmak békeszerződéseiben, a lausanneit kivéve.

A Tanács 1920. december 12-én tartott ülésében azután ezen ellenőrzésre vonatkozóan a következő irányelveket állította fel: 1. a fegyverkezési bizottság tagjainak sorából kijelöl egy képviselőt a Tanácsban képviselt hatalmak sorából; ez kiegészül szakértőkkel; 2. az albizottság kijelöli a maga elnökét, akít a Tanács erősít meg; 3. ez a megbízatását a Tanácstól nyeri; 4. az albizottságnak minden jelentős nehézségről, mely megbízatásának véghezvitelében felmerült, jelentést kell tennie; 5. a vizsgálati bizottság személyzetének diplomáciai sérthetlenséget kell élveznie; 6. a kiadások fedezéséről az illető állam gondoskodik.

A második Közgyűlés 1921. október 1-én hozott

rezolúciójában azon kívánságának adott kifejezést, hogy az egyes államok fegyverkezéseire vonatkozó statisztikai anyag gyűjtessék össze és pedig oly módon, hogy az egyfelől az 1913. évi, másfelől az 1921. évi állapotot tüntesse fel. Ennek eredményeképpen tétetett közzé: „Dépenses Budgétaires pour la défense nationale 1913 et 1920—1922.” Ezen statisztikai munkálatból kiderült, hogy az az egyes államok hadi budgetjének összehasonlítására a háborút követő nem teljes állami budgetek következtében alkalmatlan. Épen ezért a harmadik Közgyűlés 1922 szeptember 27-én egyik rezolúciójában kimondotta, hogy ezen statisztikai anyaggyűjtés kizáróan a jelenlegi állapotra korlátozódjék. Ennek alapján jött létre: „Enquête Statistique sur les armements nationaux. Première Partie: Forces militaires, navales et aériennes en temps de paix.” és „Deuxièmes Partie: Dépenses budgétaires pour la défense nationale 1921—1923.” amelyek mintegy 25 állam szárazföldi, vízi és légi haderejére tartalmaznak értékes adatgyűjteményt.

Mérges gázok eltiltásával vonatkozóan több bizottsági ülés foglalkozott. Tekintettel, hogy ezen bizottsági tárgyalások semmi látható eredményre nem vezettek, a harmadik Közgyűlés csatlakozásra kérte fel a Tanácsot és a Közgyűlés tagjait az 1922 február 6-án létrejött washingtoni egyezmény 5. cikkelyéhez való hozzájáruláshoz. E cikkely ugyanis kimondja: „minthogy a háborúban kábító, mérges, s más hasonló gázok valamint hasonló folyadékok, anyagok, vagy affélék használata a civilizált világ közvéleménye által jogosan ítéltetett el, az aláíró hatalmak kijelentik abban a szándékban, hogy ezen tilalom mint a nemzetközi jog tartozéka tekintessék és megegyeznek, hogy e tekintetben magukat köte-

lezetteknek tekintik, s a többi civilizált államokat hasonló egyezmény megkötésére felkérjük". Az ötödik Közgyűlés ezt kiegészítően rezolúciójában, amikor az államokat újabb csatlakozásra kéri fel s amikor a békés kémiai iparnak háborús kémiai vállalkozásokká való gyors átalakítását leszögezi, a következő megállapítást tartalmazza: „Émet le voeu que l'attention de l'opinion publique mondiale soit attirée sur la nécessité, d'agir avant tout sur les causes de guerre par les règlements des conflits, et par la solution du problème de sécurité, afin que les peuples ne soient plus tentés d'utiliser les éléments de leur puissance économique, industrielle ou scientifique pour en faire des armes de guerre.“

A fegyverkezés korlátozására nézve az első Közgyűlés első bizottsági ülésén Lange (Norvégia) azt a javaslatot tette, hogy az egyes államok két éven belül a katonai költségüket ne emelhessék. Ezen javaslat azonban több állam képviselőjének ellenkezése folytán elfogadást nem nyert, csupán kívánság alakjában ment keresztül azon rezolúció, mely szerint a Közgyűlés azon kívánságának ad kifejezést, hogy az egységokmány 8. cikkelyének teljes végrehajtásával a Tanács az egyes államok elé azon indítványt terjeszti, miszerint a két egymásután következő évben a már megállapított szárazföldi, tengeri és légi katonai kiadások összege nem emeltetik. A negyedik Közgyűlés rezolúciójában kimondotta, hogy a Közgyűlés nagy meglepéssel vesz arról tudomást, hogy a Szövetség tagjai kevés kivétellel az utolsó három év folyamán fegyverkezési kiadásaikat csökkentették. Azon óhajának ad kifejezést, hogy ez a szerencsés fejlődés tovább folytatódik és állandósul és felkéri a Tanácsot, hogy a Szövetség tagjainak ajánlatba hozza, hogy a fegyverkezés korlátozásáról szóló általános tervezet

kidolgozása és felfogadásának időtartama alatt a következő években a hadi kiadásait ne emeljék. De tekintettel kell lenni a) az egyességokmány 16. cikkelyében megállapított kötelezettség teljesítésére, s b) a Tanács tudomására hozott minden rendkívüli helyzetre.

A lefegyverkezés kérdésének szabályozására vonatkozó bizottsági tárgyalások meddő eredménye nyilvánvalóan reámutat e téren az egyességokmány rendelkezéseinek fogyatkozásaira. Mennyivel tisztább a német Gelehrtenentwurf vonatkozó rendelkezése, mely nyíltan kimondja, hogy a szárazföldi és tengeri hadikiadások nem haladhatják túl az 1909. évi hadibudget 25%-át. Ezen rendelkezés míg egyfelől objektív mérőeszközt tartalmaz, addig másfelől keresztülvitelében a lefegyverkezés terén óriási haladást jelentett volna.

Az egyességokmány a lefegyverkezés végrehajtására nézve *állandó bizottság* alakítását rendeli el.

Ezen bizottság feladata véleményt nyilvánítani: a Szövetségbe ezután belépő államok fegyverkezési rendjének megállapításáról (1. cikk, 2. bek.); a Szövetség katonai kényszereljárására vonatkozóan a 16. cikkely értelmében arra vonatkozóan, hogy minő szárazföldi, tengeri és légi haderővel kötelesek abban résztvenni stb.

Ezen bizottságot a Tanács 1920 május 10-én szervezte meg és egy 12 cikkelyből álló ügyrendet állapított meg. Ennek értelmében ebben a bizottságban a Tanács tagjai állandó képviseletet nyernek és pedig szakértő által szárazföldi, tengeri és légi katonai kérdésekben. Mindamellet ezen szakkérdések tárgyalására egy, vagy két képviselő minden állam részéről behívható.

Az első Közgyűlés 1920 december 14-én rezolúciójában a Tanácsnak javaslatba hozta, hogy bizo-

nyos időre a politika, társadalomtudományok és közgazdaság területéről megfelelő szakértőkből bizottság szerveztessék, amelynek hatáskörébe az egyességokmány 8. cikkelyével kapcsolatos kérdések tartoznának. Ezen bizottságot a Tanács 1921 február 25-én valóságban össze is állította, melybe 14 tagot a Tanács és 16 tagot a különböző organizációk delegáltak.

Az *időleges lefegyverkezési bizottság* az állandótól abban különbözik, hogy ebben nemcsak katonai, hanem más szakértők is helyet foglalnak. Innen a vegyes bizottsági elnevezése. Továbbá csupán egy évre szól a megbíztatás. Egyébként mindkét bizottság véleményező testület leszerelési kérdésekben. Az időleges bizottság az 5. közgyűlés rezolúciója alapján átszervezésen ment keresztül és pedig aként, hogy a tagállamok bizonyos számú képviselőin kívül magában egyesíti a népszövetség egyes szervezeteinek (a Comité économique, — financier, Commission du transit, — permanente consultative és des groupes ouvriers et patronaux du Bureau int. du Travail) delegátusait és más, a Tanács által választott szakértőket. Behívhatók nem tag-államok képviselői is.

A Nemzetek Szövetségének működési körében mindazon erő kifejtés, amely a leszerelés kérdésének előrevitelére irányult, ez ideig a szövetséges és társult hatalmak imperialisztikus világpolitikája következtében meghiúsult.

Ezeknek sorában, mint a fejlődésnek egyik etapja az időleges vegyes bizottság által lord Robert Cecil kezdeményezésére kidolgozott. „Traité d'assistance mutuelle” jön tekintetbe. Ezen szerződés-tervezet ama kompromisszum eredménye, amely a lord Robert Cecil-féle általános garanciaszerződés és a de Jouvonnell-Requin-féle külön szerződés egyesítéséből jött létre. Azok ugyanis, akik technikai szempontból az általános szerződések ellenfelei voltak, tekintettel egy,

a védelem célját szolgáló vezérkari tervezet a priori, minden esetre szóló hatékony kiépítésére, a *külön szerződések* hálózatával óhajtották a kívánt célt elérni. A tárgyalások során Lord Robert Cecil e felfogással szemben helyesen mutatott rá, hogy az ilyen külön szerződési rendszer a világháború előtti szövetségek rendszerére emlékeztet, s mint ilyen a Népszövetség szellemével éles ellentétben áll. Az általános elvi és technikai kifogások hatása alatt jött létre az előbb említett tervezet, amely mint a Népszövetség III. Közgyűlése által elfogadott rezolúció az 1923. évi Közgyűlésen nyert tárgyalást. A Közgyűlés azután néhány módosítással a Tanácshoz tette át az államok kormányaival való közlés és véleményeik kikérése céljából.

A „*Traité d'assistance mutuelle*“ a benne rejlő kiegyenlíthetetlen ellenmondás következtében, amikor az általános garancia-szerződés hatását a regionális szerződési rendszerrel denaturalizálja, magában hordta élehetlenségének csíráját.⁴ Ennek szükségképpen következménye volt, hogy mielőtt az összes államok részéről a bekért vélemények megérkeztek volna, napirendről máris lekerült.

Az 1924. évi Közgyűlésen ugyanis Macdonald és Herriot a lefegyverzés kérdésében új tervezettel lépnek elő, amelynek eredménye „*Protocole de Genève*“ cím alatt ismeretes a lefegyverzés kérdésének történetében.

A „*Protocole de Genève*“ célkitűzése, amint bevezetésében kifejezésre juttatja, a fegyverkezés csökkentése. A 2. cikk kimondja, hogy a szignatarius hatalmak egyike sem folyamodhatik háborúhoz, kivéve

⁴ Lord Parmoor: „...le traité d'assistance mutuelle repose tout entier sur le militarisme; il est fondé sur l'idée que la force est“ (Compte Rendu 1924. szept. 5.) L. még u. o. és akkor Herriot és Macdonald szept. 4-iki felszólalásait.

a megtámadtatás esetét, ami nyilvánvalóan a Népszövetségi egyességokmány 12. cikkelye rendelkezéseinek megszorítását jelenti. A nemzetközi jog fejlődése terén lényeges a támadó állam (état agresseur) fogalmi meghatározása, mely szerint: „Támadó az az állam, mely háborúhoz folyamodik a Covenant és jelen Protocollum határozmányainak megsértése folyamán. A katonailag mentesített zóna szabályait sértő állam szintén ilyennek vétetik” (10. cikk). A támadó háborút nemzetközi bűnténynek bélyegzi. Nemzetközi viszály elintézését kötelező választott bírósági, vagy tanácsi döntés elé utalja. A támadó fél megállapítása a Tanács egyhangú határozatával történik, s arra a népszövetségi egyességokmány 16. cikkelyének szankciói nyerne alkalmazást. Minden nemzetközi viszály kötelező választott bírósági döntés elé kerül, az egyik fél kérelmére is. Mindkét fél visszautasítása esetében a felmerült viszályt a Tanács egyhangú határozata dönti el. Egyhangú határozat hiányában a viszály az állandó nemzetközi bíróság elé kerül.

Amint Apponyi Albert gróf a bizottsági tárgyalás során helyesen kifogásolta, a Tanács bírósági illetékessége az esetleg érvényesíthető politikai befolyások következtében kifogás alá esik.

Bár a fenti jegyzőkönyv elvileg a kötelező nemzetközi bíróság döntését tartalmazza, mégis az Állandó Nemzetközi Bíróság szabályzatának 36. cikk 2. bekezdésében foglalt rendelkezései ezt illuzóriussá teszik.

Az 1924. évi Közgyűlés szeptember 6-án hozott határozatában az első bizottságot felkérte az Állandó Nemzetközi Bíróság szabályzata vonatkozó cikkelyének tüzetes kifejtésére. Ennek értelmében az államok feljogosítottak a bíróság illetékességének kötelező elfogadására, azzal a kijelentéssel is, „hogy oly esetben, melyben az illetékesség elismerését nem fogadják el, azt kizárhassák.”

A jegyzőkönyvet a Közgyűlés október 2-án elfogadta, s azt a tagállamoknak elfogadásra ajánlotta.

De a genfi jegyzőkönyv a *traité d'assistance*-hoz hasonló sorsra jutva a kérdés fejlődésében, mindkettő csak mint történeti adalék juthat szerephez. A vajudó kérdés megoldása felé vezető úton egy újabb állomás a locarnoi paktum.

A Németország, Belgium, Francia-Olasz-Lengyel és Cseh-Szlovákország között 1925-ben Locarno-ban létrejött egyezmény, amint bevezetőjében kifejezésre juttatja, célja: „à amener une détente morale“ a leszerelés siettetésével. A területi statusquo biztosítása mellett Németország, Belgium és Franciaország kölcsönös kötelezettséget vállalnak: „à ne se livrer de part et d'autre à aucune *attaque* ou *invasion* et à ne recourir de part et autre *en aucun cas à la guerre*“, kivéve bizonyos a 2. cikkben szigorúan körülhatárolt eseteket. A felek minden rendes diplomáciai úton el nem intézhető kérdés békés úton való megoldására ama kötelezettséget vállalják, hogy a vitás jogi kérdéseket bírák elé terjesztik, kiknek ítéleteit magukra nézve kötelezőknek ismerik el. Minden más kérdést pedig egy állandó békéltető bizottság („Commission Permanente de Conciliation“) elé terjesztenek s ha ennek javasolt kiegyenlítését mindkét fél nem fogadná el, úgy a kérdés az egyességokmány 15. cikk hatályával a Nemzetek Szövetségének Tanácsa elé viendő. A békés szabályozás módjainak részleteit Locarno-ban az egyes államok között létrejött külön egyezmények (A—E) tartalmazzák.

A locarnoi egyezmény leszerelés szempontjából nagy jelentősége egyfelől a felek közötti támadó háború teljes kiküszöbölésében emelkedik ki, amennyiben a paktum 2. cikkében megjelölt esetek: 1. a *jogos önvédelem* gyakorlása, vagyis az előző bekezdésben említett kötelezettségeknek megsértése, vagy a ver-

saillesi szerződés 42. és 43. cikke elleni flagrális sérelemmel szemben ellenállás, amennyiben az ily sérelem nem provokált támadó cselekmény, a haderőknek a demilitarizált zónában való összevonása következtében előállott azonnali cselekvés szükségessége; 2. a Nemzetek Szövetsége Egyességokmányának 16. cikke alapján gyakorolt eljárás; 3. olyan eljárás, amely a Nemzetek Szövetsége Közgyűlésének vagy Tanácsának határozata, vagy a Nemzetek Szövetsége Egyesességokmányának 15. cikke 7. bekezdése alapján azért foganatosított, mert az eljárás ebben az utóbbi esetben oly állam ellen irányul, amely először volt a támadó, — kivételével a felek a köztük felmerült viszályok elintézésére fegyverhez nem nyulhatnak.*

A paktum nagy hordereje másfelől az összes vitás kérdéseknek békés elintézési módjában jelentkezik. Vagyis a felek minden vitás kérdést, legyen az bármilyen természetű (de quelque nature), amennyiben a rendes diplomáciai úton nem intézhető el, választott bíróság vagy az Állandó Nemzetközi Bíróság elé terjesztik, illetve a politikai vitás kérdéseket az állandó békéltető bizottság elé terjeszthetik (Annexe 3 stb. 1. és 2. cikkelyei).

1. Magyarország és a leszerelés.

A Nemzetek Szövetségének Tanácsa 1921 június 14-én az állandó katonai tanácsadó bizottságának véleményét kérte ki, hogy mennyire haladt Magyarország lefegyverkezése. Az 1922. évi III. Közgyűlés hatodik bizottságának albizottsága a Nagykövetek Tanácsát, mint a Magyarországon székelő katonai ellenőrző bizottság felettes forumát kérte fel e tárgy-

---

* A locarno-i egyezmények teljes szövegét l. Faluhelyi: Locarno és a német-orosz semlegességi szerződés. 1926. című munkájában.

ban véleményadásra. A válasz általában kielégítő volt, csak az anyagi lefegyverzésre vonatkozóan néhány intézkedést tartott még szükségesnek, amelynek fogantatását a Budapesten székelő ellenőrző bizottság végezte. A Nagykövetek Tanácsa s a Nemzetek Szövetsége ama megállapodásra jutottak, hogy a trianoni szerződés 143. §-ában a Nemzetek Szövetségére bízott vizsgálati jog gyakorlása akkor lép életbe, ha a katonai ellenőrző bizottság működését befejezte. Ennek megállapítása azonban Bourgeoisnak a népszövetségi Tanács 1921. évi február 25-én tartott ülésében kifejtett felfogása szerint nem a Nemzetek Szövetségének hatáskörébe tartozik, hanem a Nagykövetek Tanácsába. Ennek főtákarja közben a Népszövetségi Titkársággal közölte, hogy az ellenőrző bizottság működésének befejezése után az állandó katonai tanácsadó bizottságnak egy zárójelentést a következő tartalommal fognak tenni: 1. az ellenőrző bizottság tevékenységének történetét, 2. a volt ellenséges állam katonai helyzetének leírását az ellenőrzés megszűnésekor, 3. azon pontok megemlítését, melyben a békeszerződés nem nyert végrehajtást, 4. kiszolgáltattott hadianyag részletes kimutatását. Az állandó katonai tanácsadó bizottság a Nemzetek Szövetsége Tanácsának véleményes jelentést tett, melyben még különböző, tevékenységükre vonatkozó okmányok felvételét kérte az ellenőrző bizottság zárójelentésébe.

A Nemzetek Szövetsége és a nagykövetek tanácsa felfogása abban megegyezik, hogy Magyarország lefegyverkezésének ellenőrzése a Nemzetek Szövetségének Tanácsa részéről csakis az ellenőrző bizottságok tevékenységének megszűnése után léphet életbe.

A nagykövetek tanácsa a volt központi hatal-

mak lefegyverzésének ellenőrzését, minthogy mind-
ezideig befejezettnek nem nyilvánította ki, ezen
államok részéről, minthogy a Népszövetség tagjaivá
is váltak, az investigációs jog gyakorlására az
egyességokmány alapján arra hivatott Népszövetséget
kérték fel. Így legelőbb (1923-ban) Bulgária tett
ilyirányú javaslatot, amelyben kifejezésre juttatta,
hogy az igazságosság elvével ellenkező, miszerint a
szövetséges és társult főhatalmak maguk állapíthas-
sák meg, mennyiben felelt meg Bulgária a lefegy-
vezési kötelezettségének. Az arra hivatott szerv a
Nemzetek Szövetségének Tanácsa. Ez utóbbi azon-
ban a bolgár javaslatot azzal utasította vissza, hogy
ezzel a kérdéssel, minthogy az a nagykövetek taná-
csának illetékességéhez tartozik, Bulgáriának ahhoz
kell fordulnia.

Közben az angol kormány indítványára az in-
vestigációs jog gyakorlásának kérdése a Nemzetek
Szövetségének 1924. évi júniusi Tanácsülési napi-
rendjére került. A magyar kormány 1924. január
7-én az egyességokmány 4. cikkének 5. bekezdésére
való hivatkozással a Főtitkársághoz fordult azon
kérelemmel, hogy ezen kérdés tárgyalásának tanácsi
ülésén részt vehessen. A Tanács a magyar kormány
ezen kérelmét a jogászbizottságnak osztotta ki,
mely Magyarország képviselőinek a tárgyalásokon
való részvétele ellen döntött. A magyar kormány a
Tanács döntését nem fogadta el, s részletezően ki-
fejtette nézetét azzal a tervszel szemben, melyet
a Tanács az investigációs jog mikénti gyakorlására
vonatkozóan 1924 szeptember 27-én elfogadott.⁵

⁵ Projet d'organisation de l'exercice du droit d'investiga-
tion dans le pays à l'investigation en vertu des traités de Ver-
sailles, Saint-Germain, Trianon et Neuilly. 1924.

A magyar kormány felfogása szerint a tervezet azon reményét oszlatta széjjel, hogy az investigációs jog gyakorlása pártatlan, semleges fórumra bizassék, ami ellentétben áll a Népszövetség alapgondolatával, amely nem engedhet meg a győzők és legyőzöttek között külön elbánást. Utalt egyben ama, a magyar állam pénzügyi egyensúlyának helyreállítása alkalmával követett helyes eljárásra, mely szerint Magyarország pénzügyi ellenőrzésével Amerika állampolgára nyer megbízatást.

Éppen ezért a magyar kormány december 8-iki jegyzékében kiemelte, hogy az állandó katonai tanácsadó bizottság az egyességokmány szellemével ellenkezik, midőn politikai szempontból olyan tagokat állít be annak szervezetébe, akik nem szakértők, másfelől ezen bizottságnak a szomszédos államok képviselőivel való kiegészítése Magyarországgal szemben súlyos méltánytalanságot képez, mert képviselőjétől megvonatott a jog arra nézve, hogy az őt közelről érintő kérdés népszövetségi tárgyalásaiban résztvehessen. A magyar kormány javaslata ezért akként szól, hogy az investigációs bizottságok semleges államok képviselőiből szerveztessenek meg a nagyhatalmak képviselőinek bevonásával.

A Tanács a magyar kormány ezen jegyzékére december hó 12-én válaszolt, amelyben biztosítja a kormányt, hogy a trianoni szerződés 140. §. által biztosított investigációs jogát teljes pártatlansággal és az összes érdekek mérlegelésével kívánja gyakorolni. De egyúttal visszaútasítja a magyar kormány jegyzékének azon részét, mintha a békeszerződést illetve az egyességokmány rendelkezését megsértette volna akkor, mikor a magyar kormány képviselőjét az investigációs kérdésre vonatkozó tanácsi tárgyalásokból kizárta.

A Nemzetek Szövetségének Tanácsa az invesztigációs jog gyakorlására vonatkozó bizottsági tervezetet egyhangúan elfogadta. Ennek értelmében az invesztigációs bizottságoknak a Tanács által minden egyes esetben megállapított program keretein belül joga és kötelessége eme program összes kérdéseire kiterjeszkedni. Joga van meggyőződés-szerzés céljából a következő irányokban minden szükséges lépés megtételére:

a) vajon a hadsereg, tengerészet, rendőrség és más hasonló szervezetek sorozási szabályzatai, szervezete, tényleges állománya és fegyverfelszerelése a békeszerződések vonatkozó rendelkezéseinek megfelelnek-e?

b) a katonai vagy tengerészeti személyzet mozgósítására történt-e előkészület, vagy ilyen természetű mozgósítás;

c) hogy valamilyen intézmény, szövetség, vagy társaság nem foglalkozik-e katonai előkészületekkel, vagy nincs-e a honvédelmi minisztériummal, vagy bármely más katonai hatósággal összefüggésben;

d) hogy az ország törvényhozása a megfelelő békeszerződések katonai, tengerészeti és légi rendelkezéseinek megfelelő-e, s a kérdéses törvények megtartatnak-e?

Az invesztigációs bizottságok tagjai diplomáciai kiváltságot és sérthetetlenséget élveznek, s diplomáciai útlevelet használnak.

A második fejezet azon rendelkezéseket tartalmazza, amelyek az invesztigációs bizottságoknak az ellenőrzés alá eső államok kormányaival való érintkezésére vonatkoznak.⁶

⁶ Helyesen állapítja meg Nagy Elek, hogy: „a Népszövetségnek az invesztigációkkal kapcsolatos hatásköre szabályozva látszik lenni; annak a gyakorlása most már csak a katonai el-

II. A területi épség és politikai függetlenség védelme.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a Szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartják, s minden külső támadással szemben megóvják (10. cikk.).

Ha a párisi békeszerződések és azok szerves része, a Nemzetek Szövetsége a jog- és igazság szilárd alapzatán épültek volna fel, úgy a fenti rendelkezés ellen nem volna kifogás emelhető. Hiszen a tartós békét a leghathatósabbban az államterületek integritásának nemzetközi védelme biztosíthatja s így a nemzetközi jog feladatai közé kell tartoznia épúgy az államterületek nemzetközi védelmének, akár az állami jog feladatai közé tartozik az egyéni szabadság és tulajdonjog oltalmazása. De mert a békeszerződések a győztes nagyhatalmak egyoldalú diktátumai, éppen ezért a vonatkozó rendelkezés az egyességokmány egyik legominozusabbika. Nem céloz kevesebbet, mint a szövetséges és társult hatalmak győzelmi eredményeit időtlen időkre biztosítani, mint magyar szempontból: az egykori integer Magyarország 325.000 km.²-ből meghagyott 91.000 km.²-t magában foglaló kis Magyarország megcsonkított voltát örök időkre szankcionálni.

A 10. cikkben foglalt elvnek a jövő nemzetközi joga élő jogtételét kell képeznie; de ennek elengedhetlen előfeltétele a trianoni békediktátumnak a jog és igazság elvi alapjain való teljes revíziója.

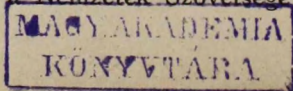
---

lenörző bizottságok munkálatainak befejezésére vár. Nálunk ez még mindig késlekedik, állítólag a mi hibánkból; remélhető azonban, hogy rövidesen sikerülni fog a Nagykövetek Tanácsát meggyőzni arról, hogy egy tökéletesen lefegyverzett állam vagyunk." Magyarország és a Népszövetség. 1925. 95. l.

A vonatkozó cikk törlésére irányuló kezdeményezéssel Kanada részéről már az 1920 december hó 4-én tartott I. közgyűlésen találkozunk. Az indítvány indokaként egyfelől Amerikának a Népszövetségtől való távolmaradására találunk hivatkozást, másfelől arra, hogy az egyes államoknak még teljesen meg nem szilárdult határai akadályozzák meg a Népszövetségbe való felvételét. Az 1921 október 4-én tartott II. közgyűlés ezen indítványt, bizottsági tárgyalás után, a következő Közgyűlésre tűzte ki. Minthogy Kanada a 10. cikk teljes törlése helyett annak pusztán revíziója mellett nyilatkozott, 1922 szeptember 23-án tartott III. Közgyűlés a kérdést részletes megtárgyalás végett a Tanácshoz utalta. A IV. Közgyűlés azon rezolúcióit hozta, hogy a Tanács, amennyiben katonai rendszabályok alkalmazásának szüksége merülne fel: a 10. cikkben körülírt támadás, fenyegetés, vagy támadás veszélyének esetén minden államnak földrajzi helyzetére és különleges körülményeire legyen tekintettel. Minden tagállam kötelessége a Népszövetség tagjainak területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartani és e téren a Tanács ajánlatait a legnagyobb figyelemben részesíteni. Minthogy a Közgyűlésen a rezolúció ellen egy tagállam szavazott, az elfogadást nem nyert.

A külső támadás, amint egyik bizottsági tárgyaláson kifejezésre jutott, általában valamely állam területi épségének erőszakos megváltoztatására irányuló háborús magatartás.

Minthogy a párisi békeszerződéseknek területi rendelkezései a történeti, földrajzi és gazdasági szempontok teljes figyelmen kívül hagyásával a győzőknek a legyőzöttekre kényszerített önhatalmú ténykedései, a Nemzetek Szövetsége egyességek má-

nyának külön rendelkezést kellene tartalmaznia a: „nemzetközi békét és biztonságot” fenyegető határmegállapítások megfelelő megváltoztatására.⁷ Ehelyett az éppen Magyarországot sújtó égbekiáltó igazságtalanságok némi takargatására a trianoni békediktátumot kísérő Millerand-féle levél csupán ennyit tartalmaz: „ha a határbizottságok megkezdték munkájukat, s úgy vélik, hogy a szerződés intézkedései valahol igazságtalanok, s hogy ennek az igazságtalanságnak orvoslása közérdek, módjukban lesz erről jelentést tenni a Nemzetek Szövetsége Tanácsának. Ebben az esetben a szövetséges és társult hatalmak hozzájárulnak, hogyha az egyik érdekelt fél kéri, a Szövetség Tanácsa felajánlhassa jó szolgálatait abból a célból, hogy az eredeti határt ugyanazon feltételek mellett békés úton megváltoztassa ott, ahol annak megváltoztatását valamelyik határbizottság kívánatosnak mondja”.

De még ennek alapján is a magyar részről kért és részben méltányolt határkiigazítások igen csekély jelentőségűek.

1. A trianoni békeszerződés 29. cikke Magyarország határainak megállapítását a határmegállapító bizottságokra bízta.

Ennek alapján a magyar és cseh-szlovák határkiigazítása tárgyában a Nagykövetek Tanácsa 1923 januárban a népszövetség Tanácsa elé a határmegállapító bizottság jelentését terjesztette elő. A kérdéses terület a 20.5 km.² terület nagyságú Salgótarján városától északra fekvő területtömb volt. A bizottság egyik része a trianoni békeszerződésben megszabott határ fenntartását, a másik a Tanács jószolgálatainak igénybevételével a határnak barát-

⁷ L. az első Wilson-féle népszövetségi tervezet 3. cikkét.

ságos úton való kiigazítását hozta javaslatba. A magyar kormány 1922 december 16-án a Népszövetség Tanácsához fordult e kérdésben. A Tanács meghallgatta úgy Magyarország (Táncos Gábor), mint a Cseh-Szlovák köztársaság (Osusky) képviselőjét, s miután a felek kijelentették, hogy a Népszövetség Tanácsának jószolgálatait elfogadják s kötelező döntésének magukat alávetik, a Tanács felkérte Brazília képviselőjét (da Gama), hogy maradjon összeköttetésben mindkét fél szakértőjével, s terjesszen be jelentést a Tanácshoz, mely a döntés alapjául szolgálhatna.

Ennek alapján a Tanács április 23-án vette tárgyalás alá az ügyet, amikor Magyarországnak ítélte Somosújfalú községet és a bányákat, míg Cseh-Szlovákiának hagyott néhány magaslatot. Egyúttal Cseh-Szlovákia részére biztosította a jogot, hogy Somosújfalú vasúti állomását határ- és vámállomás-ként használhassa. Az ítéletet mindkét fél elfogadta.⁸

2. Magyarország, s a Szerb-Horvát-Szlovén királyság közti határ megállapítására kiküldött határ-megállapító bizottság azt a javaslatot tette, hogy a Murától északra fekvő 213 km² nagyságú terület, melynek lakossága nagyrészt magyar, Magyarországhoz csatoltassék vissza. A magyar kormány 1922 július 2-án a Népszövetség Tanácsához fordult, hogy ezen bizottsági jelentés alapján a jelzett terület Magyarországnak ítéltessek oda. A Tanács július 19-én meghallgatta mind a magyar (Szapáry gróf), mind a szerb-horvát-szlovén kormány (Jovanovitch) delegáltját. A felek egyike sem bocsátotta a kérdést kötelező döntés alá, miért a Tanács megbízta Bel-

---

⁸ L. Procés-verbaux de la XXIV.-ème session du Conseil tenue à Genève du 17 au 23 Avril 1923 és Société des Nations. 1923. VII.

gium képviselőjét (Hymanst) barátságos közvetítéssel, s ennek alapján jelentés elkészítésével a Tanács legközelebbi ülészakára. Úgy a közvetítés, mint a Tanács eljárása eredmény nélkül végződött, s így az ügy a Nagykövetek Tanácsa elé került. A Nagykövetek Tanácsa 1922 november 15-én értesítette a Népszövetség Tanácsát, hogy a határt a trianoni békeszerződésnek megfelelően állapítja meg.⁹

3. A trianoni békeszerződés 27. §-a Nyugat-Magyarország egy részét Ausztriának ítélte oda, mely igazságtalan döntés fegyveres felkelésben robbant ki. Az osztrák kormány 1921 szeptember 7-én ezen felkelés miatt Magyarország ellen a Népszövetség Tanácsánál panaszt emelt, s az egyességeknek 10., 11. és 17. cikkei alapján a Tanács eljárását kérte. A Tanács közbenlépését elhárította az olasz külügyminiszternek (Della Torretta marquis) közvetítése, amely szerint mindkét állam képviselői egy Velencében tartandó tárgyalásra nyertek meghívást. A tárgyalások 1921 október 11. és 12-én folytak le, melyeknek eredményeképpen jött létre a velencei egyezmény. Ezen egyezmény értelmében míg egyfelől a magyar kormány a nyugatmagyarországi felkelés leszerelésére tett kötelező ígéretet, addig másfelől az osztrák kormány elfogadta, hogy Sopron város és környéke hovátartozóságáról népszavazás döntsön. Ugyancsak megegyeztek abban, hogy a határmegállapító bizottság a népszavazás után állapítsa meg a két ország közti végleges határt. A népszavazás után, amely Sopron és környékét Magyarországnak ítélte vissza, a határmegállapító bizottság a következő három területtömb visszacsatolását hozta javaslatba: 1. a Fertő-tótól délkeletre

⁹ Journal officiel. Janvier. 1923. II. p.

fekvő Pomogy községet és környékét; 2. a lékai környékét; 3. a Pinka völgyét.

Az osztrák kormány ezen javaslattal szemben azon kifogást emelte, hogy az érvényes tanácsi határozathoz az egyességokmány 5. cikke értelmében egyhangú szavazat szükséges. A magyar kormány a Népszövetség főtítkárárt értesítette, hogy magára nézve kötelezőnek ismeri el a tanácsi döntést. A Tanács a kérdést 1922 június 19-én vette tárgyalás alá.

Ausztria képviselője (Villani báró) a trianoni békeszerződésben megvont határ fenntartását kérte azzal az indokolással, hogy Ausztria gazdasági veszteségeinek ellenértékéül odaitélt Burgenland Sopron és környéke eliminálásával nagy fokban veszít jelentőségéből. Magyarország képviselője (Szapáry L. gróf) ezzel szemben utalt a határmegállapító bizottság majdnem egyhangú határozatára és a vitás területnek Burgenland szempontjából csekély fontosságára. A felek a Tanács határozata alapján Belgium képviselője (Hymans) elnöklete alatt Genfben közös tárgyalásra jöttek össze, amelynek alapján a Tanács szept. 19-iki ülésén a határmegállapító bizottság javaslatának részbeni módosításával a következő ítéletet hozta. Magyarországnak ítélte vissza: Liebing községet, Rattersdorfot, Pornoapátit, Pinka völgyének a községtől északra húzódó részét, illetve a Kőszeg városához tartozó erdőket. Ausztriának pedig: a Pornoapátitól délre a Pinka völgyében fekvő Pomogy, Hannmer-Peucht, Léka községeket, azután Csem, Alsó- és Felső-Beled és Szentpéterfa falvakat. E mellett a Tanács felhívta a feleknek figyelmét, hogy a határmegállapító bizottsággal egyetértésben állandó vagy átmeneti intézkedésekről gondoskodjanak az új határmegállapítás következté-

ben esetleg előálló gazdasági és forgalmi nehézségek kiküszöbölésére.¹⁰

III. A háború veszélyének elhárítása.

A háború, vagy háborúval való fenyegetés a Szövetség közös ügye, ezért kötelessége annak elhárítására minden hathatósnak mutakozó intézkedést megtenni. Ilyen esetben a főtitkár a Szövetség bármely tagjának kérelmére haladéktalanul összehívja a Tanácsot (11. cikk.).

Az egyességokmány kötelezően kimondja, hogy a Szövetség tagjai a felmerülő „szakadásra vezethető” vitás ügyeket vagy *választott bíróság*, vagy a *Tanács vizsgálata* alá tartoznak bocsátani. De megegyeznek abban, hogy semmi esetben sem kezdenek háborút előbb, mint három hónappal a bíróság ítélete, vagy a Tanács jelentése után (12. cikk. 1. bek.).

Ha a háborúval, mint ultima ratioval számolni kell, úgy e bírósági ítélettől, illetve tanácsi jelentéstől számított három hónapi haladék igen üdvös intézkedésnek tekinthető, hisz, mint köztudomású, az állami elhatározások és cselekvések genetikai folyamatában az idő múlása éppen olyan nagy szerephez jut, mint az egyénében. Vitatható azonban az, hogy választott bírósági ítélet után vajjon a perben álló felek egymással egyáltalán viselhetnek-e háborút?¹¹ Hiszen a következő cikk utolsó bekezdése kimondja,

¹⁰ Procés-verbal de la XIX-ème session du Conseil tenue à Londres du 17 au 24 Juillet 1922. Annexe 377; Mémoire présenté au Conseil par le représentant de l'Autriche le 19 Juillet 1922. Magyarország határmegállapításaira I. részletezően Nagy Elek: Magyarország és a Népszövetség. 1925. 13 s. köv. I.

¹¹ Helyesen, tagadólag Magyarly: Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. 1922. 21. I. Tévesen igenlőleg Schücking-Wehberg: Kommentar. 1924. 469. I.

hogy: „a Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy híven végrehajtják a hozott ítéletet“. Ha pedig az ítéletet végre nem hajtják, úgy a Tanács az ítélet érvényesítéséhez megfelelő intézkedéseket indítványoz.

A 11. cikk gyakorlati alkalmazásának szüksége több ízben merült fel, így Arméniának és Törökországnak, majd Perzsiának bolsevista betörő csapatok következtében előállott viszálya, a kis ententének Magyarország elleni ellenséges magatartása IV. Károly király második bejövetele alkalmával, nemkülönbén Görögország és Törökország viszálya, Olaszország és Görögországnak Korfu feletti nemzetközi nézeteltérések következtében.¹²

Kérdéses, hogy a 11. cikk alapján melyek azok a vitás esetek, melyek választott bírósági döntés alá bocsátandók?

Ezeket az eseteket az egyességokmány nem állapítja meg. Mert a választott bíróság illetékessége elé való bocsátást először a felek tetszésére bizza. A 13. cikk szerint ugyanis a Szövetség tagjai: „ha közöttük oly vitás eset merül fel, mely *nézetük szerint* választott bírósági döntésnek vethető alá, s amely diplomáciai úton kielégítő módon nem intézhető el, az ügyet a maga egészében választott bíróság elé terjesztik“. Másodszor azon vitás eseteket, melyeket felsorol, mint a választott bírósági döntésre *általában* alkalmas eseteket említi meg. Ezek: valamely szerződés értelmezése, a nemzetközi jog bármely kérdése, bármely ténynek megállapítása, mely ha bebizonyul, valamely nemzetközi kötelezettség megszegését jelentené, vagy a jóvátétel terje-

¹² Schücking-Wehberg 1924-ig mintegy 25 esetet ismeretnek. Kommentar 469—500. l.-ain.

delme és módja, amely ilyen megszegés esetében teljesítendő volna (13. cikk., 2. bek.).

Nem határolja közelebről körül a 15. cikk sem, mely a Tanács vizsgálati hatáskörét csak negative vonja meg, amikor kimondja, hogyha a szövetséges tagok közt szakadásra vezethető olyan vitás eset merül fel, amely nem esik választott bírósági eljárás alá, az ügyet a Tanács elé terjesztik.

Ennek a fontos hatásköri kérdésnek eldöntését nem lehet a felekre bízni. A svájci tervezet a kérdést akként oldja meg, hogy a nemzetközi állandó bíróság mellett szervezett hatásköri bíróságra bízza annak eldöntését: valamely vitás eset az állam függetlenségét, vagy életérdekeit érinti-e, vagy egyáltalában nem jogi eset?

Az egyességokmány eme fölötté homályos rendelkezésével szemben tehát alig marad más hátra, mint a jogintézmény fejlődésére helyezkedő jogi interpretáció, anélkül azonban, hogy ez minden kétségen felül állna. Ha valaki ugyanis a vonatkozó rendelkezésben a nemzetközi bírászkodás továbbfejlesztését kívánná megállapíthatni és nem visszafejlesztését, úgy csak azon értelmezés helytálló, melyet Magyary ad a következőkben: „Végeredményben vannak a felek megegyező nézetétől, ami a lényeg szerint nem más, mint a felek egyező akarata, függő és vannak felek megegyező nézetétől független, vagyis abszolút arbitrabilis ügyek. Az előbbieken a választott bírászkodás *alternative* kötelező, vagyis a fél köteles az ügyet vagy a választott bíróság, vagy a Tanács elé terjesztetni. Valamelyiket azonban a kettő közül okvetlenül tennie kell, mert különben a 16. cikk szankciói alá esik. Az utóbbiak-

ban a választott bíraskodás *abszolote* kötelező, semmiféle választásnak helye nincs.¹³

A Tanács vizsgálati eljárása a következő. Elegendő, ha a vitás esetet a felek egyike bejelenti a főtítkárnak. A felek az ügy állását, az ügyre vonatkozó minden bizonyítékokkal és okirattal a legrövidebb idő alatt a főtítkárral közlik és a Tanács ezeket azonnal nyilvánosságra hozza.

A Tanács a megejtett vizsgálat alapján háromféle intézkedést tehet:

a) A vitás esetet sikerül békésen elintézni, a vonatkozó tényállást a szükséges magyarázatokkal és az elintézés módjával együtt nyilvánosságra hozza oly mértékben, amint azt célravezetőnek tartja (5. cikk, 3. bek.).

b) Ha a vitás eset békés elintézése nem sikerül, akkor a Tanács egyhangú vagy többségi határozat alapján nyilvánosságra hozza jelentését, melyben közli a vitás eset tényállását, s azokat az indítványokat, amelyeket az eset megoldására nézve méltányosnak és megfelelőeknek talál (5. cikk., 4. bek.). Ugyanezt megteheti a Szövetségnek a Tanácsban képviselt bármely tagja.

c) Most már a szerint, amint a Tanács jelentését a tagok *egyhangulag* — nem számítva a vitában álló felek szavazatát, — elfogadták, kötelezik magukat, hogy egyik olyan fél ellen sem viselnek háborút, mely az ajánlott megoldást elfogadja. Ha pedig a jelentés egyhangú elfogadtatása nem sikerül, a Szövetség tagjai akként cselekedhetnek, „amint azt a jog és igazság érdekében szükségesnek látják” (1 cikk., 7. bek.).

¹³ Magyary: A nemzetközi bíraskodás a Nemzetek Szövetségében. Magyar Jogi Szemle. 1921. 5. sz. 285. l.

A Tanács minden esetet Közgyűlés elé terjeszthet, s ha a felek bármelyike a vitás esetnek a Tanács elé kerüléséből számított 14 napon belül kívánja, a Közgyűlés elé kell terjesztenie.

Az elv, melyet az egyességokmány fentiekben magáévá tett, csak a legmelegebben üdvözölhető. Nem új elvről van szó, hanem egy réginek tovább fejlesztéséről.

A nemzetközi viszályok békés elintézésének régi, jól bevált intézménye: a *közvetítés* (mediation). Csak míg eddig fakultatív jellegű volt, a hágai egyezmény szerint: kizárólag jótanács jellegű, s nincs kötelező ereje. Amennyire üdvözölhető, ismételjük, az elv megvalósítására irányuló törekvés, annyira kifogásolható eme fontos nemzetközi funkciónak a Tanács, illetve Közgyűlés hatáskörébe való utalása, ezen perenkívüli eljárásnak a Szövetség kormányzati és közigazgatási szerveire való bízása. Az összes tervezetek megegyeznek abban, hogy e feladatkör az előbbiektől külön szervre bízandó. Csak így várható jogosan, hogy a kötelező közvetítés a nemzetközi jog új erős pillére legyen.

Ami a részleteket illeti, helytelennek tartjuk itt is azon intézkedést, mely a Tanács jelentését kötelező erővel csak akkor ruházza fel, ha a szövetségi tagok egyhangúan elfogadták. Mert ily módon a Tanács ezirányú működését egyetlen külön vélemény megbéníthatja. Ugyancsak kifogás alá esik az a pont is, mely nem egyhangú határozat esetére a Szövetség tagjainak „a jog és igazság érdekében szükséges”-nek mutatózó beavatkozását biztosítja. Ez annyiféle újabb nemzetközi súrlódásnak és bonyodalomnak lesz melegágya.

A 12. cikk szerint mindazokat a vitás kérdéseket, melyek szakadáshoz vezetnek, a Szövetség tagjai

választott bíróság, állandó nemzetközi bíróság, vagy a Tanács vizsgálata alá kötelesek bocsátani.

Ebből szükségképen következik, hogy a Szövetség tagjainak minden olyan magatartástól tartózkodniok kell, mely a felmerült vitás kérdés kapcsán közvetve a szakadás előmozdítását idézné elő. Nevezetesen: minden szövetséges tagnak tartózkodnia kell olyan ultimátumtól, amely háborús fenyegetést tartalmaz (Politis, *Journal officiel*, 1923. 1281. l.; Schücking—Wehberg, *Kommentar*, 507. l.). Ugyancsak nincs megengedve a diplomáciai összeköttetések félbeszakítása. Olyan retorziók és represszáliák alkalmazása azonban, amelyek magukbanvéve még szakadást nem jelentenek, meg van engedve (Hatschek, *Völkerrecht*, 294. l.; Magyary, *Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde*, 1922. 23. l.). De, amint ezen kérdés vizsgálatára kiküldött jogi bizottság véleményében kifejezésre juttatja, nem minden represszália alkalmazása megengedett a 12. cikk értelmében, vagyis: az egyességokmány 12—15. cikkelyei értelmében csak olyan kényszerrendszabályok alkalmazhatók, amelyek nem háborús természetűek. Így tehát a represszáliák két csoportja különböztethető meg. Az egyik csoportba tartoznak a meg nem engedett, mint a katonai represszáliák, a békés megszállás, s a békés blokád; a másik csoportba inkább jogi és gazdasági és pénzügyi természetű megengedett represszáliák.

A 12. cikk értelmében a viszályban álló felek szabadon választhatnak a bírói eljárás és a Tanács vizsgálata között, azzal a különbséggel, hogy míg a választott bírói eljáráshoz a felek közös megegyezése szükséges, addig a tanácsi vizsgálat megindításának egyetlen előfeltétele, hogy a felek egyike a viszályról a főtítkárhoz jelentést tegyen. Amennyi-

ben a felek között nézeteltérés fordulna elő arra nézve, hogy valamely vizsály választott bíróság elé tartozik-e, úgy a felmerült vitás kérdést vagy a Tanács elé bocsátják, vagy pedig vizsgáló bizottság kiküldését kérhetik.

A 12. cikkely rendelkezései között nem találunk intézkedést arra, hogy a fegyverkezések a választott bírósági ítélet, illetőleg a tanácsi jelentés meghozataláig felfüggesztendők-e vagy sem. De ez a kérdés annál kevésbé vitatott, amennyiben a hágai békeegyezmény 7. cikkelye értelmében negatív irányban eldöntöttnek vehető.¹⁴

A Tanács vizsgálata alá bocsátott vizsályok esetében, ha a Tanács egyhangú határozatot nem hozott, úgy a sérelmet szenvedett fél a vizsály elintézésére az összes igénybevehető eszközöket felhasználhatja. Így nevezetesen: a gazdasági bojkottot és katonai beavatkozást.¹⁵

Amennyiben a Tanács egyhangú álláspontot foglal el, úgy ő határozza meg a végrehajtás módozatait. Természetesen elsősorban is a gazdasági kényszereszközök alkalmazását hozhatja javaslatba.

Azok az esetek, amelyek a Népszövetséggel kapcsolatosan a kötelező bíróság elé tartoznak, igen különböző szerződésekből igen különféleképpen vannak szabályozva. Így a párisi békeszerződések több esetben majd a Népszövetség Tanácsát, majd magát a Népszövetséget, majd a Népszövetség kebelén belül szervezett bíróságokat, majd az Állandó Nemzetközi Bíróságot külön-külön, vagy kombináltan állapítják meg az eljárásra illetékesek.

¹⁴ Scelle: Le Pacte des Nations. 296. l.

¹⁵ Helyesen Schücking-Wehberg: Kommentar. 533. l., helytelenül a svájci szövetség tanács követségének 1919 aug. 4-én kifejtett álláspontja.

Így pl. a trianoni békeszerződés 224. cikkelye értelmében Magyarország és a volt Osztrák-Magyar Monarchia között létesült egyezmények tárgyában véleményeltérés esetében a Nemzetek Szövetsége lesz hivatva dönteni. A 305. cikk értelmében a Cseh-Szlovák Állam kívánhatja annak a vasuti vonalnak a megjavítását, amely magyar területen át Pozsony és Nagykanizsa állomásokot köti össze. A költségek megosztása az érdekelt hatalmak ebből származó előnyeinek arányában történik. Megegyezés hiányában a megosztást a Nemzetek Szövetségétől kijelölt *döntőbíró* végzi. A 281., 282. és 293. cikkelyek értelmében a nemzetközi vízhálózattal kapcsolatos nézeteltérések elintézésére a Nemzetek Szövetségétől erre a célra *felállított bíróságok* vannak hivatva dönteni. A 60. cikk értelmében kisebbségi kérdésekben a magyar kormány „hozzájárul ahhoz, hogy minden ilyenmű vitás kérdés, ha a másik fél kéri a Nemzetközi Állandó Bíróság elé terjesztessék“. Az 1923 április 14-én létrejött osztrák-magyar választott bírósági szerződés 1. cikkelye az Állandó Nemzetközi Bíróságot illetve a választott bíróság illetékességét *va*gylagosan állapítja meg.

Az Állandó Nemzetközi Bíróság felállítása óta ennek *va*gylagos illetékessége a nemzetközi viszályok elintézésére mind gyakrabban nyer megállapítást az állandó választott bíróság mellett.

Minthogy az egyességokmány 12., 13. és 15. cikkelyei amikor bírói eljárásról rendelkeznek, akkor az Állandó Nemzetközi Bíróság megszervezése még nem történt meg. Éppen ezért a II. Közgyűlés, tekintettel az állandó nemzetközi bíróság felállítására, a 12. cikkelyt a következőképpen módosította:

„A Szövetség összes tagjai megállapodnak abban, hogy a közöttük esetleg felmerülő vitás kérdéseket,

amelyek szakadáshoz vezethetnek, vagy választott bíróság, *vagy bírói eljárás*, vagy a Tanács vizsgálata alá bocsátják. Megegyeznek továbbá abban, hogy semmi esetre sem kezdenek háborút előbb, mint három hónappal a választott bíróság, illetve a törvényszék ítélete, vagy a Tanács jelentése után.

Az e cikkben megjelölt összes esetekben az ítéletet megfelelő határidőn belül kell hozni, a Tanács pedig jelentését hat hónapon belül terjeszti elő attól a naptól számítva, amelyen a vitás eset eléje került."

Az 1921 október 4-én tartott II. Közgyűlés a 15. cikkely 1. bekezdését a következőképpen módosította:

„Ha a Szövetség tagjai között olyan vitás eset merül fel, mely szakadásra vezethetne és amely a 13. cikk értelmében nem esik választott bíróság, *vagy bírói eljárás alá*, a Szövetség tagjai megegyeznek abban, hogy az ügyet a Tanács elé terjesztik. Ezen célra elegendő, ha a felek egyike a vitás eset fennforgását bejelenti a főtitkárnak, aki minden szükséges lépést megtesz a tüzetes nyomozás és megvizsgálás érdekében."*

IV. A nemzetközi szankciók alkalmazása.

A Nemzetek Szövetsége a nemzetközi kötelezettségek kikényszerítéséről is rendelkezik.

A régi nemzetközi jogi felfogás szerint, amint tudvalevő, a nemzetközi jogközösségen belül minden állam megőrzi a maga szuverénitását, így tehát elhárít magától minden olyan organizációt, mely a maga akaratát kényszerrel tudná megvalósítani. Vagyis a nemzetközi kötelezettségek teljesítésének

---

* Ezen cikkelyekhez fűzött módosítások életbeléptek 1924 szeptember 26-án.

pusztán internacionális-etikai alapja volt. De a világháború alatti legsúlyosabb megpróbáltatások következtében, minthogy a nemzetközi bizalom etikai alapzata elég szilárdnak nem mutatkozott, új nemzetközi jogi felfogás alakult ki. Úgyhogy a nemzetközi szankciók meghonosításának a követelése a háború alatt általánossá lett, s így annak támogatói között sok olyan névvel találkozunk, akik azelőtt annak meghonosítása ellen a legerélyesebben tiltakoztak. Így a francia irodalom mondhatni egyhangúan a szankciók meghonosítását sürgeti a háború utánra. Milhaud szerint, ha a nemzetközi jog továbbra is megmarad ama tökéletlenségében, melyben a háború előtt szenvedett, úgy hiába hullott el a sok millió ifjú élet a harctereken. „A nemzetközi jog eddig tökéletlen jog volt, mert hiányzott belőle a szankció joga, de az óra elérkezett, s ezt a szükségletet a szankciók megteremtésére nem lehet tárgyalásokkal elintézni, ugyanekkor eljött a nemzetközi hatalom megteremtésének időpontja is, amely a szankciók alkalmazására hivatott”; olyan szervezett hatalomra van szükség, mely a nemzetközi jog uralmát kis- és nagyhatalmakkal szemben egyformán érvényre tudja juttatni, hogy: „a nemzetközi megállapodások ne lehessenek többé egyetlen nemzet részéről sem, ha az még olyan hatalmas is, papírrongy.”¹⁶ Weiss, párisi nemzetközi jogprofesszor szerint, mikor a világháború bebizonyította a nemzetközi jog jelenlegi tökéletlenségét, megnyitotta annak új horizontjait is. Ide tartozik a nemzetközi szankciók meghonosítása is. „A holnap nemzetközi joga, a béke

¹⁶ Milhaud: Du droit de la force à la force du droit. 1915. 109. l.

joga nem lehet el szankciók nélkül.¹⁷ Az angol írók közül Dickinson járt elől a szankciók követelése terén. Szerinte a nemzetközi jogrend bizonytalanságát a szankciók hiánya okozván, szükséges végre a szankciókat a nemzetközi jogban megvalósítani. A szankciók közül első helyen állanak a nemzetközi bojkott, de szükségképeni támogatója volna a nemzetközi haderő, mely, ha a gazdasági kényszereszközök ereje nem volna elegendő, a szerződés-szegő államot a fegyverek erejével fogja a nemzetközi kötelezettségek teljesítésére kényszeríteni.¹⁸ Az amerikai irodalomból Houston és Holt neveit említhetjük meg, kik közül az előbbi a gazdasági embargo ma, mikor minden egyes állam gazdasági élete annyi szállal kapcsolódik bele a többinek gazdasági életébe, egymagában is elegendő; az utóbbi szerint ha a gazdasági kényszereszközök nem volnának elegendők, illetve ha azok alkalmazásának államokközti megosztása elháríthatatlan nehézségekkel járna a negatív szankciók mellett a pozitívnek is, vagyis a nemzetközi fegyveres erőnek is helyet kell adni.¹⁹ A svájci írók közül Nippold korábbi felfogásával ellentétben szintén a szankciók nemzetközi jogi meghonosítását sürgetik, és pedig úgy a negatív, mint a pozitív irányút. „Bevallom őszintén, hogy nem egykönnyen esett, ennek szükségességéről magamat meggyőzőnöm, hisz a nemzetközi jogról való egész eddigi felfogásomnak ellentmond. Ma is részemről szívesebben látom, hogy a nemzetközi jogéletben ilyen kényszerrendszabályra tényleg nem lenne szükség. De ez a háború egy nagyon is kemény

¹⁷ Weiss: *La paix par le droit*. 1916. 65. l.

¹⁸ Dickinson: *After the war*. 1915. 26. l.

¹⁹ Houston: *Recueil de rapports*. 2. 27. l. Holt: u. o. 14. l.

lecke volt és annyi nézetet teljesen felborított. Miért kellene ennek éppen a nemzetközi jognál másképp lennie?"²⁰ A német íróknál is találkozunk itt-ott visszhanggal, különösen Lammasch²¹ és Schücking²² hangoztatják a nemzetközi szankciók bevezetésének szükségességét. Sőt Liszt, ki Tankönyve korábbi kiadásában elegendőnek tartotta a nemzetközi normáknak a nemzetközi jogközösségből eredő kötő kényszererejét, már könyve legutolsó kiadásában azt írja, hogy ezen szervezetlen erő komoly esetekben felmondja a szolgálatot. „Ez a kemény tanítás, melyet nekünk a világháború tiszta tudatunkra hozott. Ezzel a jövő nagy problémája meg is van jelölve: a kényszernek a nemzetközi jog rendszerébe való bevitelével.”²³ Ugyancsak a szankció mellett, mint a háború utáni új, tartós béke biztosítására hivatott nemzetközi jog legfőbb vívmánya mellett tör lándzsát az olasz Rignano.²⁴ A kínai Tschéou-Wei a nemzetek ligájának forradalmi tagját a „l'état rebelle” gazdasági és politikai szankcióknak vetetné alá, mely utóbbiak addig érnének, hogy az illető állam állami függetlenségének teljes megszűnését vonják maguk után.²⁵

A nemzetközi szankciókra vonatkozó irodalomból kiemelt eme pár szemelvény is eléggé igazolja a nemzetközi jog egy tökéletesebb kiépítése iránt kialakult

²⁰ Nippold: Die Gestaltung des Völkerrechts nach dem Weltkrieg. 1917. 34. l.

²¹ L. különösen Friedensverband der Staaten. 1918. c. munkáját.

²² Schücking: Die Organisation der Welt. 1909.

²³ Liszt: Das Völkerrecht. 1921. 8. l.

²⁴ Rignano: Die Krieursachen und die Friedensfrage. 1916.

²⁵ Tschéou-Wei: Essai sur l'organisation juridique de la société internationale. 1917. 74 s. köv. l.

új jogi felfogás megérlelődését. Úgy hogy a vita volta-képpen nem is a szankciók meghonosításának szükségessége felett, hanem a szankciók milyensége körül mozgott. Az állami szuverenitás védelmezői ugyanis a pozitív szankcióktól a szuverenitás megszűnését féltették, s így inkább a negatív szankciók mellett foglaltak állást. Így maga Lansing is több ízben tiltakozott Wilsonnál a fegyveres nemzetközi kényszereszközök meghonosítása ellen, ami szerinte az amerikai nemzeti szuverenitással semmiképpen össze nem egyeztethető. „Véleményem szerint — írja Wilsonhoz intézett egyik levelében — nem szabad olyan helyzetbe jutnunk, melyben azon alternatíva elé kerülhetnénk, hogy haderőinket vagy Európába, vagy Ázsiába küldjük, vagy szerződéses kötelezettségeinkhez hűtlenné váljunk.²⁶ Ezért ajánlja a népszövetségi alkotmányba, mi az amerikai szuverenitással inkább összeegyeztethető, a negatív szankciók felvételét.

A Nemzetek Szövetségéről szóló egyességokmány, amint már említettük, számolt a szankciók meghonosítására irányuló kívánalmakkal, amikor a negatív és pozitív szankciókat kombinálva alkalmazza.

Az egyességokmány szerint a nemzetközi szankciók alkalmazásának esetei a következők:

1. Ha a Szövetség tagja megszegi ama szövetségi kötelezettségét, hogy a választott bíróság ítéletét híven végrehajtsa (13. cikk, 2. bek.);

2. ha a Szövetség tagja annak a szövetségi köteletségnek nem tesz eleget, hogy a felmerült szakadásra vezethető vitás ügyet (12., 13. és 14. cikkek szerint) választott bírósági döntés, vagy a Tanács vizsgálata alá bocsássa, illetve egyhangulag elfogadott tanácsjelentés dacára, háborút kezd azon tag ellen, mely a

²⁶ Lansing: Die Versailler Friedensverhandlungen. 1921.

tanácsjelentésben ajánlott módot elfogadja, ezt a tagot „ipso facto” olyannak kell tekinteni, mintha háborús cselekményt követett volna el a Szövetség valamennyi tagja ellen (16. cikk 2. bek.);

3. a 17. cikk a választott eljárást vagy tanácsi vizsgálat alá bocsátást kiterjeszti azon államokra is, melyek nem tagjai vagy csak egyikük tagja a Szövetségnek, amennyiben arra felszólítást kapnak. Ha az illető államok ezen felszólításnak eleget tesznek, akkor a 12—16. cikkek rendelkezései irányadók azokkal a változtatásokkal, melyeket a Tanács szükségesnek tart. Ha most a felszólított állam a szövetség tagjaira rótt kötelezettségek elvállalását visszautasítja és a Szövetség valamely tagja ellen háborút indít, az ilyen állammal szemben a 16. cikk rendelkezései nyernek alkalmazást. Ha pedig mindkét fél vonakodik a kötelezettségeket elfogadni, a Tanács minden olyan intézkedést és indítványt megtehet, amely az ellenségeskedések megelőzésére és a vita megoldására alkalmas.

Ezekben az esetekben a Szövetség részéről igénybevehető rendszabályok a következők:

1. A Szövetség tagjai a szerződészegő állammal minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak; 2. saját állampolgáraik és az illető állam polgárai között minden érintkezést betiltanak; 3. minden pénzügyi és kereskedelmi, vagy személyes összeköttetést megszüntetnek a szerződészegő és minden más állam polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a szövetség tagja-e, vagy sem; 4. a Tanács ajánlatot tesz aziránt, hogy a Szövetség tagjai minő, szárazföldi, tengeri, vagy légi haderővel járuljanak a szövetségi megállapodások betartásának biztosítására hivatott fegyveres erőkhez; 5. egymást pénzügyi és gazdasági intézkedé-

sekben támogatják, hogy az ezzel járó veszteségek és hátrányok a legkisebb mértékre csökkenjenek, és kölcsönösen védekeznek a szerződészegő állam valamelyikükkel szemben alkalmazott intézkedéseivel szemben; és végül 6. megfelelő intézkedéseket tesznek a szövetségi megállapodások betartásának biztosításában közreműködő haderőnek területükön való átvonulására (16. cikk).

Amint látható, a Nemzetek Szövetségének egyeségokmánya a nemzetközi szankciók közül elsősorban a gazdaságiakra gondol, s csak végső esetben a fegyveres beavatkozásra. Vagyis, amint Wilson 1919. február 14-én tartott beszédében mondotta: „a fegyveres hatalom ebben a programban a háttérben van, de ott van, s ha a világ morális ereje nem volna elegendő, úgy a fizikai jönne alkalmazásba, de csak mint utolsó eszköz, mert békeszervezetet akarunk megteremteni, s nem háborús szövetséget.”

És sajnos, a szövetségi alkotmány elfogulatlan bírálata alapján azt kell mondanunk, hogy mégis az lőn. Éppen azért a nemzetközi szankciók meghonosítása elvi horderejének teljes elismerése mellett a 16. cikkel szemben bizalmatlansággal kell viseltetnünk, mert a Szövetség jelenlegi szervezeti kiépítése annak benső erejét teljesen deformálja. Vagyis a népek meg egyezésén alapuló új szövetségi alkotmányon belül szolgálhatja igazán a nemzetközi béke ideálját, de anélkül egy jogszabályok ruhájába öltözködő világ-imperiálizmus szolgálatába szegődik.

A 16. cikkely rendelkezéseinek mikénti végrehajtása tárgyában a Tanács 1920. augusztus 3-án Tittoni kezdeményezésére elhatározta, hogy a gazdasági bojkott kérdését az első Közgyűlés napirendjére tűzi ki, s ebből a szempontból egy nemzetközi blokád-bizottság létesítését hozta javaslatba. Az első Közgyűlés e

feladat elvégzését a Tanácsra ruházta át. Az első Közgyűlés továbbá a 16. cikk végrehajtására vonatkozólag ideiglenes jellegű elveket állított fel, amelyeket a blokád-bizottság tanulmányozása alapján a második Közgyűlés (1921) 19 pontban összefoglaltan alapított meg.²⁷

A 16. cikkelyben szabályozott büntetőszankciók alkalmazásának előfeltételei a következők:

Ha valamely szövetségszegő állam háborút kezd azelőtt,

1. hogy a választott bíróságot, vagy közvetítést (12. cikk, 1. bek.) igénybevette volna;

2. a Tanács jelentése után a három hónap elteltét bevárta volna (12. cikk, 1. bek.);

3. ha háborút kezd olyan állam ellen, amely választott bírósági ítéletnek magát alávetette (13. cikk, 4. bek.);

4. ha egy állam ellen háborút kezd, a Tanács, illetőleg a Közgyűlés szavazattöbbséggel hozott határozata ellenére (15. cikk, 6. bek.);

5. ha háborút kezd egy olyan állam ellen, amely nemzetközi viszályok elintézésére nézve a Tanács, illetve a Közgyűlés illetékességét elismerte (15. cikk, 8. és 10. bek.).

Amint látható, a Nemzetek Szövetsége ezekben vonja meg a támadó háború kereteit, anélkül azonban, hogy magának a támadó háborúnak fogalmi meghatározását nyujtáná.²⁸

²⁷ Actes de la II. Assemblée. 1921.

²⁸ A nemzetközi jog ezen hiányát igyekezett pótolni a genfi protokollum 10. cikkelye, amely a támadó állam fogalmát a következőképpen jelöli meg: „Est agresseur tout État qui recourt á la guerre en violation des engagements prévus au Pacte ou au présent Protocolle. Est assimilée au recours á la guerre la violation du statut d'une zone demilitarisée.”

A II. Közgyűlés harmadik rezolúciója értelmében a szövetségszegő állam egyoldalú magatartása még nem von maga után háborús állapotot sem az egyes tagokkal, sem pedig a Szövetséggel szemben. Mindamellett a Szövetség tagjai jogosítottak a szövetségszegő állammal szemben szankciókat igénybevenni. Ily módon ezen felfogás értelmében minden tagállamnak joga van szerződészegő államnak háborút izenni. De ezen szankciók csak akkor léptethetők életbe, ha a Tanács ez irányú tervébe beilleszthetők.

Az igénybevehető szankciók közül természetesen elsősorban is a diplomáciai és a konzuli összeköttetés megszakítása kínálkozik, mindamellett a második Közgyűlés 12. rezolúciója értelmében a konzuli összeköttetések továbbra is fenntarthatók. Ugyanezen Közgyűlés 16. rezolúciója értelmében a humanitárius összeköttetések is. Ami a gazdasági szankciók életbeléptetését illeti, amennyiben támadó háború esete forogna fenn, az illető állam nem köteles a Tanács véleményét bevárni.

A II. Közgyűlés hetedik rezolúciója értelmében a 16. cikkely végrehajtása tárgyában egy e célra felállított technikai bizottság működését veheti igénybe. A nyolcadik rezolúció értelmében pedig bár minden tagállam a gazdasági szankciók alkalmazását abban a pillanatban megkezdheti, mikor a támadó háborút fennforgónak látja, mindamellett a Tanács feladata annak megállapítása, hogy a gazdasági szankciók mely időpontba lépjenek életbe.

Minthogy egyes államokra, sajátos geográfiai helyzetük következtében, a szövetségi szankciók végrehajtása tekintélyes sérelmet okozhat, erre vonatkozóan a II. Közgyűlés 9. rezolúciója a következő irányelvet állította fel: ha szükségesnek látszanék, hogy a gazdasági szankciók életbeléptetése bizonyos

államokra nézve teljesen vagy részben elhalasztassék, úgy ez csak annyiban engedhető meg, amennyiben a közösen felállított végrehajtási terv eredményére kívánatos lehet, vagy azokat a veszélyeket és káros következményeket, amelyek a szankciók alkalmazása következtében bizonyos tagállamokra bekövetkeznének, a legkisebb mértékre képesek korlátozni.

A Tanácsnak feladata a közös végrehajtási tervnek a kidolgozása, s amennyiben ilyen létre nem jöhetne, az érdekelt államok külön egyezménye szabályozhatja e kérdést.

Vitatható volt, hogy a nemzetközi bojkottal kapcsolatos kereskedelmi háború vajjon a nemzetiségi, vagy a területi principium alapján nyert-e az egyességokmányban szabályozást? Az I. és a II. Közgyűlés többsége a területi principium elvi alapjára helyezkedett.

A blokád-bizottságnak az volt az álláspontja, hogy a Franciaország részéről ajánlott részletes terv nyerjen kidolgozást *azon eszközökről*, amelyeket az államok a 16. cikk rendelkezéseinek végrehajtásában felhasználhatnának. Ezzel szemben a II. Közgyűlés harmadik bizottsága szerint ilyen általános érvényű lista felállítása helyett helyesebb annak megállapítását egyes esetek sajátos természetétől függővé tenni. Ugyanerre az álláspontra helyezkedett a II. Közgyűlés 14. rezolúciójában is, amely kiemelte, hogy a szövetségsgéő állam polgári népességének élelmezése elleni blokád csak abban az esetben nyerhet alkalmazást, amennyiben a többi eszközök célt nem érnek.

Amint már láttuk, az egyességokmány a katonai szankciók alkalmazását az esetre tartja fenn, ha a gazdasági természetűeknek a kívánt hatása nem volna meg (II. Közgyűlés, harmadik rezolúció).

A 16. cikkely 2. bekezdése értelmében a Tanács köteles az érdekelt kormányoknak ajánlatot tenni aziránt, hogy a szövetség tagjai, milyen szárazföldi, tengeri és légi haderővel járuljanak hozzá a szövetséges fegyveres erőkhöz.

Ezen ajánlattal szemben egyetlen tagállam sem vonhatja ki magát.

Minthogy eme nagy általánosságban mozgó rendelkezés több irányú kételyt hagy maga után, nem volt felesleges a locarno-i egyezmény megkötésekor a német delegáció az iránti érdeklődése, hogy mi annak hiteles magyarázata? Amikor a felek kijelentik, hogy bár nem illetékesek a N. Sz. nevében beszélni, a paktum Annexében (F.) a következő értelmezést adják: „ — les obligations résultant dudit article pour les Membres de la Société, doivent être entendues en ce sens chacun des Etats Membres de la Société est tenu de collaborer loyalement et efficacement pour faire respecter le Pacte et pour opposer à tout acte d'agression dans une mesure qui soit compatible avec sa situation, et qui tienne compte de sa position géographique ”.

A szövetségszegő állam mindazon terhek viselésére van kötelezve, amelyek a Szövetség közös katonai eljárásából erednek.

Az egyességokmány 18. cikke értelmében, amely Svájc semlegességét továbbra is biztosítja, a 16. cikk alkalmazása szempontjából ezen államra nézve kivételt tesz, vagyis Svájc semlegességét úgy a Népszövetségnek, mint a szövetségszegő államnak tiszteletben kell tartania. De ez a kivétel kizáróan a pozitív szankciók alkalmazására vonatkozóan áll fenn, vagyis a negatív jellegű szankciók alkalmazására a 16. cikk értelmében magától értetődően Svájc is kötelezve van.

A Nemzetek Szövetségének V. Közgyűlése a 16.

cikkre vonatkozóan a következő módosításokat fogadta el. Eddigéle azonban eme módosításoknak egyike sem lépett életbe.

Az első bekezdés második főmondata a következőképpen szól:

„Ez utóbbiak kötelezik magukat, hogy az ilyen állammal szemben minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak, minden érintkezést betiltanak legalább a területükön lakó személyek között és azonkívül, tetszésük szerint, állampolgáraik és az Egyességokmányt megszegő állam polgárai között. Hasonlóképpen kötelezik magukat arra, hogy minden pénzügyi, kereskedelmi vagy személyes összeköttetést megszüntetnek legalább ezen állam területén lakó személyek és minden más állam területén lakó személyek között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a Szövetség tagja-e, vagy sem és azonkívül tetszésük szerint, ezen állam polgárai és minden más állam polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a Szövetség tagja-e, vagy sem.“

A második bekezdés módosított szövege a következő:

„A Tanács hatáskörébe tartozik véleményt nyilvánítani abban a kérdésben, vajjon az egyességokmány megszegése fennforog-e vagy sem. A Tanács erre vonatkozó határozatának meghozatalánál nem veszi számba sem azoknak a tagoknak szavazatát, amelyeket azzal vádoltak, hogy a döntést háború útján keresték, sem azokét a tagokét, amelyek ellen irányul ez a háború.“

A harmadik bekezdés pedig így szól:

„A Tanács a Szövetség minden tagjával köteles közölni azt az időpontot, amelytől kezdve a jelen cikkben említett gazdasági kényszerrendszabályok alkalmazását ajánlja.“

A negyedik bekezdés a következő szövegezést nyeri:

„Mindazonáltal, ha a Tanács úgy véli, hogy ezek közül a rendszabályok közül bármelyiknek meghatározott időre való elhalasztása egyes tagokkal szemben inkább lehetővé tenné az előző bekezdésben említett rendszabályok által célzott eredmény elérését, vagy szükségessé válnék az azokkal járó veszteségeknek és hátrányoknak a legkisebb mértékre csökkentése, a Tanácsnak joga van a halasztás mellett dönteni.“

A 17. cikk a választott bírói eljárás, vagy a tanácsi vizsgálat alá bocsátást kiterjesztette azon államokra is, melyek nem tagjai vagy csak egyik tagja a Szövetségnek, amennyiben erre felszólítást kapnak. Ha az illető államok ezen felszólításnak eleget tesznek, akkor a 12—16. cikkek rendelkezései irányadók azokkal a változtatásokkal, melyeket a Tanács szükségesnek tart. Ha a felszólított állam a Szövetség tagjaira rótt kötelezettségek elvállalását visszautasítja, s a Szövetség valamelyik tagja ellen háborút indít, az ilyen állammal szemben a 16. cikk rendelkezései nyerne alkalmazást. Ha pedig mindkét fél vonakodik a kötelezettségeket elfogadni, a Tanács minden olyan intézkedést és indítványt megtehet, amely az ellenségeskedések megelőzésére, s a vita megoldására alkalmas.

A 17. cikk alkalmazásának előfeltétele, hogy a viszályban levő államok egyike tagállam legyen, vagy mindkét állam nem-tagállam. Míg a 12. cikkely és a 15. cikkely alkalmazásának csak abban az esetben van helye, ha a tagállamok között olyan viszály merül fel, amely szakadásra vezethet, addig a 17. cikkelynek minden viszály esetében. A cikk szabatos intézkedésével szemben, mely ilyen esetekben a Tanács kötelességévé teszi a közbenjárást, a Szövet-

ség főtitkára — a magyar kormánynak a kisantant részéről történt nemzetközi jogellenes beavatkozása elleni tiltakozására — azt vitatta (1921. november 28.) jegyzékében, hogy a 17. cikkely csak akkor alkalmazható, ha vagy a Szövetség egy tagja, vagy a nézeteltérésben lévő államok egyike intéz a Szövetséghez felszólítást. Amint a magyar kormány kifejtette, a főtitkár magyarázata nélkülöz minden jogi alapot, mert a vonatkozó cikk ilyen magyarázata szerint a nem-tagoknak több joguk volna, mint a szövetségi tagoknak, s helyesen emlékeztette a Tanácsot Costa Rica és Panama konfliktusa alkalmával tanusított más magatartására, amikor anélkül, hogy felkérték volna, magáévá tette az ügyet és közbenjárt (M. T. I. 1921. december 24., Journal Officiel 1921. dec. 28.).

Azon nem-tagra nézve, ki a Tanács felszólításának eleget tett, a 16. cikkelyben a tagokra megállapított jogkövetkezmények érvényesek, amint ez az I. Közgyűlés alkalmával a gazdasági kényszereszközökre elismerést nyert. Ha ellenben a Tanács felszólításának valamely nem-tag nem tenne eleget, úgy a Tanácsnak nincs módjában az egyességekmányban megállapított eljárások egyikét érvényesíthetni. Ha valamely tagállam és nem-tagállam között felmerülő nemzetközi viszály esetében a tanácsi ajánlatot ez utóbbi állam figyelembe nem veszi, úgy ellene a sérelmet szenvedő állam részéről a háború megízenhető.

A Nemzetek Szövetsége, amint láttuk, csak névleg az, mert nem egyesíti magában ugyanazon feltételek mellett az összes szabad államokat. Eme szervi hibájánál fogva jogszerűen a szövetségi jogok és kötelezettségek csak a szövetségi tagokra vonatkozhatnak, nem a világ összes államaira.

Ezen jogszerű álláspont figyelmen kívül hagyásával hatáskörét mégis kiterjeszti, ahogy imént láttuk,

a Szövetség kötelékén kívül lévő államokra is, ami illetéktelen beavatkozást jelent idegen államok ügyeibe, s azzal, hogy az eljárást a Tanács hatáskörébe utalja, entente gyámkodás a világ felett az önkény fegyvereivel.²⁹ Ha majdan a Szövetség valóban a nemzetek Szövetsége lesz, lehet arra gondolni, hogy a nemzetközi béke érdekében kifejtett eredményes munkássága következtében világszerte élvezett magas fajsúlyával a Szövetséghez nem tartozó államok viszályai békés elintézését is magára vállalja. De akkor sem ilyen durva beavatkozás alakjában, hanem valamelyes olyan módon, mint ahogy a svájci tervezet próbálja meg: „a Népszövetség alaptételeinek megfelelően“ a „kölcsonös jogszolgáltatok biztosításával“ (7. cikk).

V. A nemzetközi szerződések és megállapodások bejelentése és közzététele.

Az egyességokmány 18. cikkelye értelmében ezentúl minden nemzetközi szerződést, vagy megállapodást a Szövetség tagjainak haladéktalanul be kell iktatni a Titkárságnál, az pedig tartozik, mihelyt lehetséges, közzétenni. A beiktatás előtt semmiféle ilyen nemzetközi szerződésnek, vagy megállapodásnak nincs kötelező ereje.

Mint hogy a 18. cikkely magyarázata szempontjából nézeteltérések merültek fel, az I. Közgyűlés 1920. november 23-án elhatározta, hogy a Tanácsot felszólítja egy bizottság kiküldésére, melynek fel-

²⁹ L. a 17. cikk nagyon jellemző kitételeit: „...cikk rendelkezései irányadók azokkal a változásokkal szemben, melyeket a Tanács szükségesnek tart“; vagy továbbá: „azt az intézkedést indítványozza, amelyet az adott esetben legjobbnak és leghatásosabbnak tart.“ Mik ezek, ha nem az önkény érvényesítésének nyitott kapui?

adata lesz a 18. cikk értelmezésére vonatkozó vélemény kidolgozása. Ennek megfelelően a Tanács azzal a feladattal bízta meg a kiküldött bizottságot, hogy a jelzett cikknek „úgy szellemét, mint a jogi horderejét” tegye vizsgálat tárgyává. Hosszas albizottsági tárgyalások után a bizottság a II. Közgyűlés elé javaslatát abba foglalta össze, hogy a 18. cikkely hatálya kiterjed mindazon nemzetközi egyezményekre, amelyek nemzetközi jogi kötelezettségekből eredhetnek. A regisztrálás nem helyettesíti a ratifikációt, hanem csak teljes érvényességi előfeltétel. A felek a ratifikáció időpontjától kezdve kötelezettek. A regisztrálásnak pedig csak akkor van visszaható ereje, ha az három hónapon belül megtörtént. „1. L'article 18 soumet, sans exception ni réserve, à l'enregistrement obligatoire tous les actes conventionnelles qui sont la source d'obligations juridiques internationales, dès que l'une des parties contractantes est Membre de la Société des Nations. 2. L'enregistrement d'un acte n'entraîne pour la Société des Nations d'autre obligation que celle d'en assurer la publication. 3. L'enregistrement ne se substitue pas à la ratification. Il apparaît simplement comme une condition qui tient en suspens la force obligatoire du traité ou de l'engagement international. 4. En ce qui concerne les traités et engagements qui doivent être enregistrés, l'enregistrement peut être requis par toute partie contractante, qu'elle soit ou non Membre de la Société des Nations. 5. En ce qui concerne les traités entre non Membres de la Société des Nations, aucune obligation d'enregistrement n'existe, mais rien n'oppose à ce que le Secrétariat accueille les demandes d'enregistrement que ces Etats lui adresseraient.”

A vonatkozó cikkely ezen interpretációjával szemben a II. Közgyűlésen több lényeges kifogást

emeltek. Így főleg Lord Cecil, aki bár helyeseli azt a felfogást, hogy bizonyos nemzetközi egyezményeket a regisztrálás alól mentesítsenek, de helytelenítette, hogy a Közgyűlés tagjai döntsenek afelett, mikor van ennek helye, miért is az efeletti döntést az állandó nemzetközi bíróság elnöke kívánta ruháztatni. Mások (Fernandez, Brazília) az esetleges indiszkrécióra való tekintettel ezen megoldástól a bíróság tekintélyét féltették. Úgyhogy a bizottság ama rezolúcióját, mely szerint további tapasztalatok szerzéséig kérdés feletti döntés későbbi ülésre elhalasztassék, a Közgyűlés egyhangúlag elfogadta.

Az egyességokmány 18. cikkelyének rendelkezése a titkos diplomácia ellen irányul, mely az államok nemzetközi érintkezésében annyi súlyos nemzetközi konfliktusnak lett a szülőoka. Ezen cikkelytől azonban hiú reménység volna a titkos diplomácia eltűnését várni.

A beiktatás elsősorban is csak hatályossági, de nem érvényességi feltétel. Azok a felek, vagy azok az államok, amelyek szerződéseiket nem regisztrálják, szerződéseiket nem érvényességüktől, csak hatályosságuktól fosztják meg.

A Népszövetség által megállapított beiktatási kötelezettség csak az 1920. január 10.-e óta ratifikált szerződésekre vonatkozik. Így az azóta keletkezett szerződések beiktatása a felekre van bízva.

Az egyességokmány akként intézkedik, hogy a beiktatást „haladéktalanul” kell keresztülvinni, erre vonatkozólag, amint a főtitkár a Tanácstól jóváhagyott memorandumában kifejezésre juttatja: „La date extrême, à laquelle il (un traité) devra être présenté à l'enregistrement sera la date à laquelle les parties, pour autant qu'il dépend de leur volonté,

donnent au traité sa force obligatoire finale" (Journal Officiel, 1920. 155. l.).

Megvitatás tárgyát képezte azon kérdés is, épen az angol kormány kezdeményezésére, hogy vajjon a 18. cikk rendelkezése alól nem lenne-e kívánatos bizonyos nemzetközi szerződéseket kivonni. A Népszövetség által 1921-ben kiküldött külön bizottság azon álláspontot képviselte, hogy épen a béke érdeke kívánja meg, hogy adott körülmények között bizonyos szerződések a beiktatás alól kivételt képezzenek.

Annak a kérdésnek eldöntése, hogy vajjon valamely szerződés beiktatható-e vagy sem, amint Schücking-Wehberg helyesen emelik ki, nem tartozhatik a Titkárság hatáskörébe, mert annak funkciója kimondottan adminisztratív jellegű. Így megfelelő szervről kell gondoskodni, mely e jogilag jelentős kérdés felett döntenet hivatott. Véleményünk szerint e nemzetközi jogi tanácsadó, illetve véleményező szerv az Állandó Nemzetközi Bíróság három tagjából volna kialakítható.

Általános felfogás, hogy a beiktatással még nem helyeződnek a nemzetközi szerződések a Népszövetség védelme alá. Vagyis, amint a 18. cikkely értelmezésére kiküldött külön bizottság, illetve a II. Közgűlés első bizottságának jelentése, továbbá Adatci-de Visscher jelentése egyhangúan megállapítják, s ez tekinthető ma a Népszövetség álláspontjának: a szerződő feleket a szerződés a ratifikáció pillanatától köti, de a szerződések érvényesítése csak a beiktatás időpontjától veszi kezdetét.

A 18. cikkely rendelkezései csak abban az esetben érvényesek, ha a szerződést kötő felek valamennyije a Népszövetség tagja. Amennyiben a szerződő felek valamelyike nem tartozik a Népszövetség kötelékébe, úgy az ilyen szerződés minden beiktatás

nélkül is hatályos (Hatschek 233, Schücking-Wehberg 657).

A beiktatás visszaható erejére vonatkozóan az ellentétes bizottsági felfogások összeegyeztetésével az az álláspont győzött, hogy a beiktatás amennyiben a ratifikáció után az első három hónapban történik meg, visszaható erejű legyen, különben nem. Mindamelllett ezen felfogást a teljes ülés nem fogadta el, s így ez a kérdés még ma is nyitott.

A beiktatás végrehajtására vonatkozóan a következők az irányadók.

Az összes szerződéseket időrend és sorrendben egy külön iktatókönyvben kell felsorolni, amelyhez függelék alakjában az egyes szerződések példányai melléklendők. Azonkívül egy másik iktatókönyvben az egyes szerződések jogi és történeti előzményei feltüntetendők. A közzététel a Journal Officiel külön mellékleteként történik. A gyűjteménynek első száma: „Recueil des Traités et des Engagements enregistrés par le Secrétariat de la Société des nations” 1920. c. alatt szeptemberben jelent meg.

A következő 19. cikk kimondja, hogy „a Közgyűlés időnkint felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződések és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztethetné”.

Nincs olyan szerződés, mely módosításra, vagy teljes megváltoztatásra nem szorulna, ha a szerződés alapjául szolgáló viszonyok lényeges változáson mentek keresztül, vagy ha azok kezdettől fogva helytelen megítélésben részesedtek.

Annak, hogy a trianoni béke-diktátum a viszonyok minő megítélésén keletkezett, már ma mutatkoznak eredményei: egyfelől a középeurópai gazda-

sági krízisben, másfelől a győztes nagyhatalmak közti nemzetközi feszültségben, illetőleg a Népszövetség égisze alatt keletkezett kisentente-koalíciónak jog- és szabadságtipró működésében. Hogy nem ez az a talaj, melyben a nemzetközi béke sokat áhitott, viharokkal dacoló fája gyökeret verhet, nem szorul bizonyításra.

Ebből a szempontból jutna fontosságához az említett cikk. De az amily sokat ölel fel, olyan keveset fog meg. Az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek, illetve nemzetközi állapotoknak megvizsgálására a Közgyűlés figyelmét felhívhatja úgy a Népszövetség minden tagja, mint maga a Tanács. A Közgyűlés erre vonatkozóan kívánságának adhat kifejezést (invite, advise), amelyet a Szövetség tagjaihoz intéz, s így ezzel, amint Lammasch és Schücking—Wehberg is helyesen emeli ki, a feleket csak morális szempontból kötelezik.

A cikkely jelentőségét nagy mértékben lerontja először az, hogy az ilyen lépés megtételéhez egyhangú közgyűlési határozatra van szükség, másodszor, hogy a Közgyűlés véleménye csak platonikus figyelmeztetés. Vagyis ha a Szövetség tagjai a felhívást megszívlelik, jó; de ha felette napirendre térnek, az ellen sincs fellebbezés. Ilyen esetben a vizsgálat és annak alapján lefolytatandó eljárás kötelező elrendelésére vonatkozó rendelkezés hiányzik.

Ha a Nemzetek Szövetsége valóban az összes államok Szövetsége, úgy nincs helye külön szövetségeknek. Ezt az elvet az egyességokmány azonban ilyen világosan nem mondja ki, hanem e helyett megelégszik annak kijelentésével, hogy a) a Szövetség tagjai között az egyességokmány elfogadásával megszűnik minden olyan kötelezettség és megegyezés, mely az egyességokmány rendelkezésével össze-

nem egyeztethető; b) ezen rendelkezésekkel össze nem férő kötelezettségeket nem vállalnak; c) ha pedig valamely tagja a Szövetségbe lépés előtt vállalt volna ilyen kötelezettséget, kötelessége ily kötelezettségek felbontása iránti lépések haladéktalan megtétele (20. cikk.).

A nemzetközi szerződések érvényességére vonatkozóan különbség teendő, ha a szerződő felek a Népszövetségnek tagjai, vagy sem. Amennyiben a szerződő felek a Népszövetségnek tagjai a 20. cikk 1. kikezdése értelmében a népszövetségi egyességokmánnyal ellentétes szerződések érvénytelenek. Amennyiben pedig a szerződő felek egyike a Népszövetségnek nem tagja, a szerződés érvényessége érintetlen marad, s csupán a szövetségi tag kötelessége, hogy az ily szerződésbeli kötelezettségtől megszabaduljon. Az I. Közgyűlés 1920 december 8-án hozott rezolúciójában a technikai organizációkra vonatkozóan kimondja, hogy az azok részéről kidolgozandó szerződési terveknél a 20. cikkely rendelkezéseit figyelemben részesítse.

A védszövetségekre vonatkozóan az 1919-ben (március 20—21-ig tartott) párisi konferencián az a felfogás nyert elismerést, hogy azok a népszövetségi egyességokmánnyal nincsenek ellentétben. S valóban a világháború befejezése óta a védszövetségeknek egész sora jött létre, amelyek nyilvánvalóan agresszív jellegűek (lásd különösen a kis-entente katonai konvencióit). A Francia- és Lengyelország között 1921 február 19-én létrejött egyezmény legalább azt a megszorítást tartalmazza, hogy a két állam egyezménye annyiban érvényes „amennyiben a nemzetközi viszonyok rendezése a szerződések szellemében s a népszövetségi egyességokmány szellemével összhangzásban áll.”

A 21. cikk szerint nem tartoznak az előbb említett, az egyességekmany rendelkezéseivel össze nem egyeztethető nemzetközi megegyezések közé, melyek a béke fenntartását biztosítják, mint a választott bírósági szerződések és bizonyos területekre vonatkozó megállapítások, amilyen a Monroe-elmélet.

Ezen cikk a svájci köztársaságnak és az észak-amerikai Egyesült-Államoknak megnyerése érdekében tett koncesszió.

Ami Svájc semlegességét illeti ugyanis, a Nemzetek Szövetségének létesítésével vitathatóvá lön téve. Mert, ha a Nemzetek Szövetsége a nemzetközi béke biztosításának főgaranciája, s abban minden államnak elvi alapon megvan a helye, míg egyfelől az örök semlegességben — világháborúban különben is kérdésessé vált — nemzetközi békebiztosító szerepe illuzóriussá lön, másfelől a semlegességből folyó állami izoláltság a Nemzetek Szövetsége szervi összműködésének útjában áll.

A svájci szövetségtanács ezen, az állami szuverénitást annyira érintő fontos kérdés feletti döntést magától elhárítva, a nép akarására bízta. Az 1920 május 16-án megtartott népszavazás 400.000 szavazattal 300.000 szavazattal szemben a belépés mellett döntött.

Kérdéses, hogyan fog Svájc állandó semlegességével beleilleszkedhetni ezen államközi organizációba, hogyan tehet semlegességében eleget azoknak a nemzetközi kötelezettségeknek, melyek tagjaira nehezednek? Az igazi államközi organizációban ugyanis minden államot egyenlő jogok illetnek és kötelességek terhelnek. De Svájc már ismételten kifejezésre juttatta, hogy reánézve a népszövetségi okmány katonai kollektív szankciói nem vonatkoznak. Így mint Motta, a svájci köztársaság elnöke

1921-ben tartott beszédében kifejezte: „Svájc semmi körülmények között sincs jogilag arra kötelezve, hogy idegen csapatok átvonulására beleegyezést adjon. Ez a jog tiszta és precíz, megtámadhatatlan és megdönthetetlen. Svájc mindig megőrzi területe felett szuverén felségjogát.“ Az új nemzetközi jog immár részben szervezett népszövetségi közösségében a tartós semlegesség alig juthat szerephez, bármin is igyekeznek egyesek a kettőt kibékíteni. Az erre irányuló törekvés látható a 21. cikk vonatkozó rendelkezésében is.³⁰

Úgyancsak nehezen iktatható be a Népszövetség univerzális nemzetközi szervezetébe a Monroe-elmélet intakt fenntartása.

E tan, amint tudjuk a Szent Szövetség alakjában képviselt Európának Amerika ügyeibe való beavatkozása elleni tiltakozás, amikor egyfelől kifejezi, hogy az Amerikában gyarmatokkal bíró európai államok ügyeibe nem fog beavatkozni, másfelől nem tűri, hogy azok Amerika ügyeibe avatkozzanak. Amerika az amerikaiaké, amint szokásos a tan lényegét tömören kifejezni. Monroe Jakab amerikai köztársasági elnök 1823-ban a washingtoni kongresszushoz üzeni: „Mi egy európai hatalom fennálló gyarmataiba és függőségeibe sem avatkozunk és beavatkozni sem fogunk, de bármely európai hatalomnak mindennemű beavatkozását azon kormányok elnyomása, vagy sorsuknak bármely más módon való irányítása végett, melyek függetlenségüket kihirdették és megtartották, s amelyeknek függetlenségét mi beható vizsgálat után és méltányos elvek alapján elismertük, nem tudnánk másnak minősíteni, mint

³⁰ L. még Irk: Az új nemzetközi jog. 1923. I. 76 és köv. l.

barátságatlan magatartásnak az Egyesült-Államok iránt.”³¹

Joggal tehető fel tehát a kérdés, hogyan lehetséges az, hogy akkor, mikor a Nemzetek Szövetsége egyfelől más államok ügyeibe való mély beavatkozást statuálja, ugyanakkor másfelől a Monroe-elmélet további fenntartásával az amerikai Egyesült Államokat ezen beavatkozástól mentesíti? Jogilag ezt nem is lehet indokolni. Háttere tisztán politikai. A Wilson-féle nemzetközi politikával szembehelyezkedő amerikai felfogásnak tett engedmény. A kérdés bonyolult voltát növeli még az a körülmény, hogy a Monroe-elméletnek egyöntetű interpretációja is hiányzik és hogy az sem az európai, sem az összes amerikai államok részéről hivatalos elismerést nem nyert (Lásd Ph. M. Brown: *The Monroe Doctrine and the league of nations*. Ed. Comment 1920. 208. Schücking—Wehberg: *Kommentar* 677.).

A 21. cikk értelmében „bizonyos területekre vonatkozó megállapodások” érvényességét a népszövetségi egyességokmány rendelkezései nem érintik. Hogy közletről mi értendő „ententes regionales” alatt az egyességokmány felvilágosítást nem nyújt. A Svájc semlegességét elismerő és garantáló 1815. évi november 20-iki nemzetközi okmányon kívül ilyen jellegű pl. az 1908 április 23-iki Észak-tengeri egyezmény, vagy az 1922. évi február 6-iki Washington-i egyezmény.

Az egyességokmány fenti rendelkezésének megváltoztatására Kínának indítványára a Népszövetség egy bizottságot küldött ki. Kína ugyanis „bizonyos területekre vonatkozó megállapodások” törlését kívánta azzal az indokolással, hogy ilyen egyezmé-

³¹ Horváth Jenő: *Nemzetközi szerződések*. 1921. II. rész. 62. 1.

nyek igen gyakran az érdekelt államok tiltakozása dacára azok kizsákmányolására és nem a béke biztosítására jöttek létre. A II. Közgyűlés a kérdés felett azonban azon indokolással, hogy a cikkely revíziójának időpontja még nem érkezett el és a felmerült szempont értékelését a jelen rendelkezés is lehetővé teszi, napirendre tért.

VI. Nemzetközi gyámság bizonyos gyarmatok és területek felett.

Az egyességokmány 22. cikkelye a nemzetközi gyámság felállításával egy egészen új nemzetközi intézménynek ad létet, mikor kimondja, hogy: „Oly gyarmatokra és területekre nézve, amelyek az elmúlt háború következtében megszűntek az őket azelőtt kormányzó államok fennhatósága alá tartozni, s amelyekben oly népek laknak, melyek a mai világ különösen nehéz viszonyai között még nem tudják önmagukat kormányozni, alapelvül mondatik ki, hogy ezeknek a népeknek jóléte és fejlődése a civilizáció szent hivatása, amelynek biztosítékait fel kell venni az egyességokmányba.

Ez alapelv gyakorlati megvalósításának legalkalmasabb módja az, hogy a népek felett való gyámságra megbízást azok a fejlettebb nemzetek nyernek, amelyek segédeszközeiknél fogva leginkább képesek és hajlandók ennek a felelősségnek a vállalására; ezek a nemzetek a gyámságot, mint a Szövetség megbízottai, ennek nevében gyakorolnák.”

Ezen, a civilizáció „szent hivatása” nevében tett ünnepélyes deklaráció a nyugati civilizáció egy ki-magasló cselekvése volna, melyet egyhangú lelkesedéssel kellene a világ összes népeinek fogadniok, ha az intézkedés tendenciája nem rontaná le értékét, s ezzel nem változtatná át üres képmutatássá.

Az intézkedésből ugyanis nyilvánvalóan látható, hogy a civilizáció áldásaiban nem kíván minden gyarmatot kivétel nélkül részesíteni, csak bizonyosakat. Csak a volt német gyarmatokat s a Török Birodalomhoz tartozott területeket.

Az egyességokmány vonatkozó rendelkezéseinek megvilágítására emlékezetünkbe kell idéznünk az entente legfőbb haditanácsának a gyarmatok sorsáról 1919 május 7-én kelt döntését. Eszerint ugyanis Nagy-Britannia kapja: Német-Keletafrikát, Kamerunban és Togóban Franciaországgal közösen osztozkodva. Belgium azonban kifogást emelt az osztozkodás ellen, miért Nagy-Britannia átengedte számára a keletafrikai Ruandai és Urundi területeket. A szintén elégedetlenkedő Portugália pedig a Kiongháromszöggel nyert kielégítést. A délafrikai Uniónak: Német-Délnyugat-Afrika jutott. Ausztrália: Német-Új-Guineát és az egyenlítőtől délre fekvő szigeteket; Japán pedig: az egyenlítőtől északra fekvő német szigeteket nyerte.

A gyarmatokra éhes győztes hatalmak katonái osztozkodása megtörtént. Az egyességokmányra nem várt más, mint annak szankcionálása. Így a nyitott kérdések egész csoportja kísértett mindjárt a kezdet elején, amely körből e helyen igen érdekes a következő.

A német birodalmi kormány 1920 november 20-án jegyzékkel fordult a Nemzetek Szövetségéhez, tisztázását kérve a mandátumra vonatkozó szétosztási, adományozási jognak. „Azáltal — mondja a jegyzék — hogy a gyarmatok kormányzásáért a felelőség egyes államokat, s nem a Nemzetek Szövetségét illeti meg, ily államok kijelölésének kötelessége a Nemzetek Szövetségeire hárul. Minden más magyarázat összeférhetetlen az egyességokmány betü-

jével és szellemével. A kiválasztandó államok a Nemzetek Szövetségének a megbízottjai és annak rendelkezései szerint és nevében teljesítik hivatásukat. Továbbá a Nemzetek Szövetsége mandatáriusát egyedül a Nemzetek Szövetsége nevezheti ki; arra nézve az egyezményben nincs rendelkezés, hogy a Nemzetek Szövetsége a mandatáriusok kinevezését más hatóságokra ruházná.”³²

A gyarmati gyámságban az egyességokmány vonatkozó rendelkezései alapján A., B. és C. mandatumokat szokás megkülönböztetni.

Az A. csoportba tartoznak az egyességokmány 22. cikke 4. bek.-e alapján a Törökországhoz tartozott területek. Így Szíria (mandatáriusa: Franciaország), Palesztina és Mezopotamia (mandatáriusuk: Anglia).

A B. csoportba 22. cikk 5. bek.-e alapján, mely szerint: más népek, különösen a középafrikaiak, olyan fejlődési fokon állanak, hogy a megbízott hatalmat kell felelőssé tenni — a célszerű közigazgatásért: Togo, Kamerun (mand.: Franciaország és Nagybritannia) és Német Kelet-Afrika (mand.: Belgium).

És végül a C. csoportba a 22. cikk 6. bek.-e alapján Délnyugat-Afrika és a Csendes Óceán déli részé-

³² Société des Nations Document de l'Assemblée 66. La responsabilité de la Société des Nations. Article 22 du Pacte. Memorandum du Gouvernement Allemand relatif au sort des anciennes Colonies. Genève, 1920. 1. l.

Amint Horváth Jenő helyesen állapítja meg: „ezzel Németország a versaillesi szerződés 69. §-a, s a Covenant 22. §-a között oly különbséget állapított meg, mely az egész párisi békeművet alapjában érinti, mert a koalíciónak és a népek közösségének áthidalhatatlan ellentétével a szerződések revíziójának szükségességét mutatta ki s állította előtérbe.” (Horváth J.: A gyarmati mandátumokról, Budapest, 1921. 7. l.)

nek bizonyos szigetei, mint Samoa (mand.: Új-Zéland), Nauru (Nagy-Britannia), Német-Délnyugat-Afrika (Délafrikai Unio), az egyenlítőtől délre fekvő szigetek (mand.: Ausztrália) és attól északra fekvő szigetek (mand.: Japán).

A szuverénítás fogalmából és az egyesség-okmány 22. cikkelyének szövegéből nyilvánvaló, hogy jogilag csak az a felfogás megalapozott, mely szerint ezen gyarmatok feletti szuverén jog a Népszövetségé és a gyámsággal megbízott egyes államok az előbbinek csak szervei (helyesen van Rees: „Le régime dominial dans les territoires sous Mandat B. et C.” Procès-verbaux de la III. Session, Annexes 227. 1.; Schücking—Wehberg: Kommentar, 689. 1.).

A gyarmati államok kereseti jogát az állandó gyarmati bizottság a következőképpen szabályozta.

Minden a Népszövetséghez intézett általános, vagy egyéni kérvényt a gyarmati gyámságot gyakorló állam közvetítésével a Népszövetség Titkárságához kell eljuttatni az előbbi állam véleményezésével. Minden más kérvényt, mely nem gyarmati nép köréből származik, de a gyámság alatt álló területre vonatkozik, a gyarmati bizottság elnökéhez kell eljuttatni. Az ily módon elkülönített kérvényekre pedig a gyarmati államhatalom véleménye kikérendő (Journal Officiel, 1923.).

Vitatott volt a bennszülöttek állami hovatartozásának a kérdése is. Erre nézve a Tanács 1923. április 23-án a következő rezolúciót hozta: A gyarmatállam állampolgársága nem esik össze a gyámságot gyakorló állam állampolgárságával. De a bennszülöttek azon állam állampolgárságát megszerezhetik; kívánatos azonban, hogy a bennszülöttek állami hovatartozása megállapítást nyerjen.

A gyarmati mandátumok ügyében a Tanács vé-

leményező szerve az állandó gyarmati-bizottság, mely a következő államok képviselőiből áll: Olaszország (Marquis Theodoli), Hollandia (van Rees), Svédország (Buge-Vicksell), Portugália (d'Andrade), Japán (Yanaqhita), Franciaország (Beau), Belgium (Orts), Nagy-Britannia (Sir Frederick D. Lugard), Spanyolország (Balobar).

Az egyességokmány 22. cikke a gyarmati problémát Németországra és a Török Birodalomra nézve egyidőre kategorikusan elintézte; de nem oldotta meg a tagállamokra, s legkevésbé azon gyarmati népekre nézve, melyekről Wilson még 1919 február 14-én azt hirdette, hogy ezen műveletlen és gyámoltalan népek emberi sorsának a kérdése a fontos, s nem a hatalmak anyagi érdeke. Mert, amint látható, elmulasztotta tisztázni a mandátum alapelveit, a végrehajtást szabályozni és így végsősorban a tartós béke szempontjából annyira fontos egész kérdés a Tanács önkényes eljárására van bízva.

VII. Nemzetközi szociálpolitikai feladatok.

A nemzetközi jog háború előtti fejlődésében is ott észlelünk számottevőbb előrehaladást, hol az államok szociális és gazdasági érdekszolidaritásának erős falanxán megtörttek az államok önző imperialisztikus törekvései. Így különösen léleküditően hatnak az előbbieken után a 23. és 24. cikkelynek rendelkezései, melyek a háború előtti kulturális, szociális gazdasági és emberbaráti általános egyezményekben lefektetett alapelveket lényeges továbbfejlesztésükben magukévá teszik, s a különböző közigazgatási szerveket a Szövetség igazgatása alatt tömörítik.

A nagy és nemes nemzetközi munka programmpontjai a következők.

A Szövetség tagjai

a) arra törekszenek, hogy férfiak, asszonyok és gyermekek részére méltányos és emberies munkafeltételeket biztosítsanak, s ebből a célból szükséges nemzetközi szervezeteket létesítsenek;

b) kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsátott területek bennszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról gondoskodnak;

c) megbízzák a Szövetséget a fegyver- és lőszerkereskedelem legfőbb ellenőrzésével oly országok tekintetében, amelyekben az ellenőrzés közérdekből szükséges;

a) megteszik a szükséges intézkedést, hogy a közlekedés, s az átmenő forgalom szabadságát, valamint az egyenlő elbánást a Szövetség valamennyi tagja számára biztosítsák. Ebben a vonatkozásban az 1914—1918. évi háború következtében elpusztított vidékek különös szükségleteit figyelembe kell venni;

e) arra törekszenek, hogy nemzetközi szabályokat fogantossanak a betegségek elhárítására és legyőzésére (23. cikk.).

Ide tartozik, de a Vörös-Kereszt Egyesület áldásos munkásságáért a neki méltán kijutó tisztelet megadásával külön cikk mondja ki, hogy: „a Szövetség tagjai megegyeznek arra nézve, hogy a Vörös-Kereszt Egylet elismert önkéntes nemzeti szervezeteinek létesítését és együttműködését elősegíteni és támogatni fogják, minthogy ezeknek célja az egészségi állapotok javítása, a betegségek megelőzése és a szenvedések enyhítése az egész világon” (25. cikk.).

Elfogulatlanul el kell ismernünk, hogy a multtal szemben a nemzetközi szociálpolitikai célkitűzések szempontjából a fejlődés terén lényeges haladást látunk előre.

Mégis szeretnők, ha egy-két pont tüzetesebben

volna körülírva, ha a bennök rejlő alapelvek világosabban lennének kifejezve s azok végrehajtásáról megfelelőképpen lett volna gondoskodva.

1. A nemzeti kisebbségek védelme.

Az egyességokmány fenti rendelkezései között nem találjuk a nemzeti kisebbségek védelmének tiszta és határozott enunciációját. Ez pusztán a „bennszülött lakossággal szemben követendő igazságos bánásmódot” írja elő. Ilyen homályos fogalmazásban felmerülhet a kérdés, vajjon csak a gyarmatok bennszülötteiről vagy a nemzeti kisebbségekről esik-e itten szó?

A nemzetközi béke ily fontos garanciális kérdése nem lehet vitatott. De e mellett a kisebbségi jogvédelem megfelelő szabályozására irányuló kötelezettségvállalásra is szükség lett volna. Ezt igazolják a békeszerződések ratifikálása óta az utódállamoknak kisebbségeik elleni megtorlatlan atrocitásai, amely egyre halmozódó gyúanyag mindinkább a nemzetközi béke főproblémájává s ezzel a Nemzetek Szövetsége lét vagy nem lét kérdésévé növi ki magát.

Aki a háború előtti pár évtized nemzetiségi mozgalmi politikai értékelésének figyelmes szemlélője volt, láthatta, mint kerül egyre inkább szembe az állam-idea a nemzetiségi ideával, vagyis közelebről, mint hódít egyre jobban azon tudományos felfogás, mely szerint az államok a nemzetiségek alkotásai és nem a nemzetiségek az állami élet fejleményei. Úgyhogy a háborús célkitűzések immár előművelt elméleti és gyakorlati talajt találtak.

Wilson 1917 április 2-iki üzenetében: „a népek felszabadítását”, a „nemzetek szabadságát”, „kis nemzetek jogait és szabadságát” akarja a világ-

háborúval biztosítani. Grey szerint: „Azt akarjuk, hogy az európai nemzetek legyenek nagyok vagy kicsinyek, önálló létet éljenek, kormányformájukat meghatározva, teljes szabadságban, teljes fejlődésükön dolgozhatnak.” „Azt akarjuk — mondja ismét Churchil — hogy ez a háborús Európa térképét a nemzetiségek alapelveinek megfelelően átalakítsa, a népek igazi előnyére, — mely a fajokat felszabadítja, a nemzetiségek integritását új alapokra fekteti.”

De a vezető államférfiakon kívül különféle egyesületek, nemzetközi konferenciák sürgetik a kisebbségi védelem békeszerződési biztosítását. Már az 1915. évi párisi nemzetközi nemzetiségi konferencia deklarálja a nemzetiségi jogokat; így többek között, hogy a nemzetiségeknek, mint biológiai, földrajzi és történelmi tényezőkön alapuló természeti jelenségeknek: az élethez, fejlődéshez és önmeghatározáshoz való joga ugyanolyan alapelveken sarkaló eredeti ok, mint az emberi nemnek az alapelvei. „A nemzetiségeknek, hozta létre azokat akár a közös származás, nyelv, vagy tradíció, vagy keletkezettek legyenek különböző népcsoportok egyesüléséből, a szabadonrendelkezésre joguk van” — mondja a deklaráció.

Hogy milyen célkitűzéssel kerül a kisebbségek védelme a háborús entente célok előterébe, e helyen nem vizsgáljuk. A valóság az, hogy kellő előkészítéssel a békekötésnél már mint megalapozott jogelv nyer polgárjogot az egyes államok békeszerződéseiben.³³

A kisebbségek jogait, minthogy az egyességokmány e kérdésre vonatkozó rendelkezéseket nem tartalmaz, a szövetséges és társult főhatalmaknak

³³ Irk: Az Új Nemzetközi jog. 1923. I. 114. l.

egy-egy államokkal kötött szerződéseit biztosítják. (Így Magyarországgal 1920 június 4-én Trianonban kötött békeszerződés 54—60. cikkelyei, Cseh-Szlovákiával, a Szerb-Horvát-Szlovén állammal 1919 szeptember 10-én St.-Germain En Laye-ben, Ausztriával St.-Germain-ben 1919 szeptember 20-án kötött békeszerződés 62—69. cikkelyei, Bulgáriával Neuillyben 1919 november 27-én kötött szerződés 49—57. cikkelyei, Törökországgal 1923 július 24-én a Lausanne-ban kötött szerződés 37—45. cikkelyei.) Összesen mintegy tíz állammal kötött kisebbségi szerződés van életben. Több állam pedig (mint Albánia, Finnország, Észt- és Lettország, Litvánia ajánlat (recommandation) elfogadása alapján biztosítja kisebbségei védelmét.³⁴

Ezen szerződések a kisebbségek védelmét kiveszik az illető államok szuverén jogköréből és nemzetközi köteleességgé emelik.

A szerződő állam ugyanis kötelezi magát a kisebbségek védelmére vonatkozó rendeleteket *alaptörvényekül* elismerni, vagyis, hogy azokkal szemben semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz ellentétben, illetve nem lesz hatályos. Ezek a rendelkezések a Nemzetek Szövetségének tanácsi többségének hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg. Azok nemzetközi érdekű kötelezettséget képeznek, s mint ilyenek a Nemzetek Szövetségének védelme alatt állanak. Ha pedig idevonatkozó jogi vagy ténykérdések felett a szerződő állam és oly szövetséges és társult hatalom, vagy bármely oly hatalom között merülne fel vélemény-

³⁴ L. a kisebbségi szerződések szövegét Baranyai Zoltán: A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve, 1925. II. kiad. a kérdés egészére kiterjedő értékes munkájában. U. i. gazdag bibliográfia.

különbség, amely hatalom a Nemzetek Szövetsége Tanácsának tagja, ez a véleménykülönbség nemzetközi jellegű vitát képez, amely, ha a másik fél kéri, a nemzetközi állandó bíróság elé terjesztendő. A bírósági döntés ellen nincs helye felebbezésnek.

A kisebbségek védelmére vonatkozó rendelkezések megtartását a Tanács ellenőrzi, s a Tanács minden egyes tagjának joga van, hogy a Tanács figyelmét ezen kötelezettségek bármelyikének megsértésére, vagy megsértésének veszélyére felhívja. S ilyen esetben a Tanács úgy jár el és olyan utasításokat adhat, amilyenek alkalmasoknak és hathatósaknak mutatkoznak.

Valamennyi kisebbségi szerződés lényegtelen változtatásoktól eltekintve ezeket a fontos, az állami szuverénitásban mélyen belenyúló nemzetközi korlátozásokat tartalmazza.

Az egyes kisebbségi szerződések lényeges rendelkezései a következők:

Az illető állam vallási, faji és nyelvi kisebbségének jogát elismeri élete és szabadsága védelmére, vallása szabad gyakorlására, továbbá azon állam állampolgárságának, az állam területén való születés, illetőség, vagy állandó lakhely címén, a megszerzésére. Elismerést nyer a kisebbségek törvény előtti egyenlősége, a politikai és polgári jogok egyenlően való gyakorolhatásának a joga, továbbá a közhivatalok elnyerésének az egyenjogúsága, illetve bármilyen foglalkozás vagy ipar gyakorlásának a szabadsága. A kisebbségek szabadon használhatják anyanyelvüket a magán és üzleti életben, vallásukban, sajtóban, nyilvános gyűléseken és a bíróságok előtt. Saját költségükön jótékonyági, vallási, szociális intézményeket létesíthetnek és azokban nyelvüket szabadon használhatják, illetve

vallásukat szabadon gyakorolhatják. Olyan kerületekben, városokban, hol a kisebbséghez tartozó állampolgárok jelentékenyebb arányban laknak, az állami elemi iskolákban a gyermekeket anyanyelvükön kell tanítani. A kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazokból az összegekből, melyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésekben nevelési, vallási vagy jótékonyági célokra szolgálnak.

Ezenkívül az 1919 dec. 9-iki román szerződésnek 11. §-a a székely és szász kerületeknek vallási és iskola ügyekben u. n. helyi autonómiát (l'autonomie locale) biztosít, míg a cseh-szlovák szerződés a ruthén autonómiára tesz kötelező ígéretet (l. az 1920 febr. 29. cseh-szlovák nyelvtörvény 6. §-át).

A kisebbségi kérdésekben jelenleg a következő eljárási mód érvényes.³⁵

Minden kisebbségi petíciót a Főtitkárság vizsgál meg arra nézve, hogy vajjon a megszabott követelményeknek megfelel-e. Ilyen követelmények, hogy ne olyan formában legyenek benyújtva, mely a politikai kapcsok megszakítását okozná azon állammal, melynek a peticionáló kisebbség alattvalója; hogy ne származzék névtelen vagy ismeretlen forrásból; hogy olyan információkat vagy tényeket tartalmazzon, melyek előbbi petíciónak tárgyát még nem képezték. Ha e kívánalmaknak a petíció megfelel, úgy a Főtitkárság közli az érdekelt állammal.

³⁵ L. Tittoni jelentését, melyet a N. Sz. Tanácsa 1920. évi október 23-iki határozatával hagyott jóvá; a Tanács 1923. évi szeptember 5-iki határozatát; a Közgyűlés 1922. szeptember 21-én kisebbségi eljárást illető öt, illetve 1923. szeptember 26-iki rezolúciót. 1925. júniusi tanácsülési határozatot. Az 1925. évi szeptember 22-iki VI. Közgyűlési határozat helybenhagyta a Tanács legutolsó jelentésének a kisebbségi eljárásról szóló jelentését.

Amennyiben az érdekelt állam a kérvény ellen bármely okból ellenvetést tenne, a Főtítkárral az elfogadhatóság kérdését a Tanács elnöke elé terjeszti, ki a Tanács két tagját a kérdés megvizsgálására meghívhatja. Ha az érdekelt állam kívánja, ezen eljárási kérdés a Tanács napirendjére is kitűzhető.

Ha a petíció elfogadható, akkor az érdekelt állam a hozzáérkezett közléstől számítva három héten belül köteles tudatni a főtítkárral, hogy szándékozik-e a petícióra megjegyzést tenni, vagy sem. Igenlő esetben erre két hónapi ideje van, mely határidőt a Tanács elnöke az érdekelt állam kérelmére, illetőleg, ha a körülmények azt szükségessé teszik, meghosszabbíthatja. A petíciót az érdekelt állam megjegyzéseivel a Tanács tagjaival tájékoztatás céljából (à titre d'information) közli és a Népszövetségnek bármely tagja ezeket megtekintés végett kérelmezheti.

A Tanács elnöke erre felkéri a Tanács két másik tagját, hogy vizsgálják meg vele a petíciót, s az érdekelt állam válaszát. Ha valamelyikük vagy a Tanács bármely tagja szükségesnek látja, felhívhatja rá a Tanács figyelmét, amely „oly módon járhat el (illetőleg a szerb-horvát-szlovén állammal szemben: „oly intézkedéseket foganatosíthat“) és oly utasításokat adhat, amelyek az adott esetben alkalmasoknak és hathatósaknak mutatkoznak“. Ha pedig az érdekelt kormány, s valamelyik tanácstag között jogi vagy ténybeli kérdést illetőleg nézeteltérés merülne fel, ez nemzetközi érdeknek tekintetik, s az illető tanácstag kérésére az egyességokmány 14. cikkének megfelelően döntés végett az állandó nemzetközi bírósághoz tehető át, amelynek döntése ellen fellebbezésnek nincs helye. A Tanácsnak azonban jogában áll a nemzetközi állandó bíróságtól a döntés helyett csak jogi véleményt kérni. Minthogy pedig

rendes tanácsi határozatról van szó, az egyesség-okmány 5. cikke értelmében a kérdéses állam képviselőjének szavazatát is beleértve egyhangúság szükséges.

A Tanács kisebbségi bizottságának elnöke vagy tagja nem lehet olyan állam képviselője, amelyben a panaszos kisebbségi állampolgársággal bír, vagy amellyel a panaszos kisebbségi hazája határos, illetve amely állam lakosságának többsége ethnikai szempontból ugyanazon nemzetiséghez tartozik, mint amelyhez a peticionáló kisebbség.

A ma érvényben lévő fenti eljárási szabályzat hiányos volta egyfelől, a Tanács tendenciózus szerve kiépítése másfelől vonja maga után, hogy a Nemzetek Szövetsége a nemzeti kisebbségek védelme terén reávaró legfőbb hivatásának mindezideig a legkisebb fokban sem felelhetett meg. Így „Magyarország kisebbségei 19 esetben fordultak a Nemzetek Szövetségéhez és tizennyolc esetben semmi sem történt — egy esetben, a bánáti és erdélyi telepések ügyében — kegyelemből morzsákat adtak, de nem igazságot szolgáltatottak” — állapítja meg Wlassics. Éppen ezért magyar részről ezen hiányokra a Népszövetség figyelmét több ízben hívták fel.³⁶ E körből a munka oroszán része Apponyi Albert gr. nevéhez fűződik.³⁷ Így ő volt az, aki 1924 szeptember hó 9-én tartott V. Közgyűlésen a Tanácsnak, mint kisebbségi ügyekben pártatlan fórumnak alkalmasságát kétségbe vonta, s új eljárási módozat eszméjét is felvetette. Ennek értelmében a taxative felsorolt panaszok valamely

³⁶ L. legelőször Bánffy Miklós gr. akkori külügyminiszter bírálatát: Actes de la troisième Assemblée. Séances plénières. Vol. I. Compte rendu des débats. 1922.

³⁷ L. Wlassics: Apponyi és a kisebbségi kérdés. Apponyi emlékkönyv. 1926. 296 s. köv. l.

tagállam, vagy kisebbség által benyújtva, automatikusan kerülnének a Tanács napirendjére. Ezzel a Tanács egyes tagjaira nézve megszűnnék az a kényes helyzet, mely a kisebbségek jogai és saját kormányaik politikai érdekei között felmerül, s így ezeket a kisebbségek érdemes védelmére irányuló hivatásuk pártatlan gyakorlásában meggátolja. Javaslatának további része akként szól, hogy olyan szerződések hiányában, melyek a szerződő felet a vitás kérdésnek döntőbírótság elé való terjesztésére köteleznék, vagy ilyen döntésre vonatkozó kölcsönös egyetértés hiányában olyan esetekben, mikor kisebbségi jogok megsértésére irányuló elfogadhatónak minősített panasz kerül a Tanács napirendjére, a Tanács köteles legyen azt az állandó nemzetközi bíróság elé terjeszteni jogi vélemény kikérése végett. Apponyi a magyar kormány nevében kijelentette, hogy ez utóbbi hajlandó olyan megegyezésre, amely minden elfogadhatónak minősített panasz, avagy nézeteltérés esetében, mely valamely állam által elég fontosnak minősített arra, hogy auctoritását érinthetné, a nemzetközi állandó döntőbírótság elé terjesztessék.

A VI. Közgyűlésen ugyancsak Apponyi Albert gróf egy tökéletesebb eljárás érdekében három szempont megfontolását ajánlotta. Így először, hogy a legfőbb szervezetek és hasonló fontosságú kulturális és gazdasági alakulatok részéről előterjesztett kisebbségi petíciókkal a Tanácsnak feltétlenül foglalkoznia kell s nem kell a Tanács hármas bizottságától függővé tenni azt, hogy mely ügyek kerüljenek érdemleges tanácsülési tárgyalás alá. Másodszor a Tanács hallgassa meg megfelelő szabályozás alapján az érdekelt kisebbség képviselőit. Harmadszor minden kisebbségi ügyben vitás jogi kérdés egyik fél kérelmére is az Állandó Nemzetközi Bíróság elé ter-

jesztendő, azon világszerte elismert elvnek érvényesítésével, hogy a jogi természetű kérdések eldöntésének illetékes szerve jogi és nem politikai testület.

Minthogy az eljárásra vonatkozó reformtörekvések a Nemzetek Szövetségének keretén belül sikerre nem vezettek, e nagy horderejű kérdés a Népszövetségi Ligák Uniójának napirendjére került. A magyar javaslatot Magyary Géza készítette, mely a kisebbségi jogvédelem tárgyalását perrendszerűen építi ki az „audiatur et altera pars” elvének szigorú érvényesítésével.³⁸

Aktorátusi jogot biztosít: a) a Szövetség tagjainak; b) minden államnak, mely a Szövetségnek nem tagja; c) az állam törvényei szerint létező autonom területeknek; d) az állam által elismert vallási, értelmi, gazdasági és társadalmi közületek legfőbb szerveinek. De a két utóbbi esetben (c és d) csak akkor, ha az illetékes állami hatóságok előtt az orvoslás összes módjai ki lettek merítve. Felperes szabadon választhat a Tanács és az Állandó Nemzetközi Bíróság fórumai között.³⁹

2. A rabszolga- leány- és gyermekkereskedelem elleni küzdelem.

Az európai hatalmak gyarmatosító politikája következtében egyre jobban elfajuló négerkereskedelem meggátolására Angliából meginduló mozgalom látható alakban az 1815. évi bécsi kongresszus azon

³⁸ G. de Magyary: Règlement de procédure relative à la protection des minorités, 1923. Továbbfejlődésében, mint a Magyary-Ranchberg-féle de lege ferenda javaslat a legközelebbi közgyűlés napirendjén szerepel.

³⁹ A Nemzetek Szövetségéhez a magyar kisebbségekre vonatkozó betérjesztett beadványok ismertetését l. Baranyai: i. m. 260 s. köv. l.

kijelentésében nyilvánul meg, mely szerint a nége-
rekkel üzött kereskedés (traité des noirs) nemzet-
közi jogellenes. Ezen elvi alapra helyezkedve jött
létre az 1841-iki ötös szerződés (Quintupelvertrag)
Anglia, Ausztria, Francia-, Porosz- és Oroszország
között, melyhez 1879-ben Németország is csatlako-
zott.

Ezen szerződés megjelöli az Atlanti és Indiai
ocean azon zónáját, melyen belül a szerződéses hatal-
mak jogosultak a gyanús hajók átvizsgálására.

Az egyre fokozódó afrikai gyarmatosítás a ter-
jeszkedő európai államokra a rabszolga kereskedés
elleni küzdelem terén újabb feladatokat ró. Így neve-
zetesen az Afrika belsejében arab kereskedők üzte
rabszolgakereskedés elfojtását és azon rabszolga-
kereskedés elnyomását, mely Afrika keleti partjai-
ról és Madagaszkárból Ázsiába vette útját. Erre
vonatkozólag mondják ki a hatalmak az 1885 február
26-iki Kongo-aktában, hogy a szerződő hatalmak
szuverénitása alatt álló Kongó medencéjéhez tartozó
területek semmiféle rabszolgakereskedés piacául,
vagy átviteli útjául nem használhatók, s a rendelke-
zésükre álló eszközökkel annak meggátolására és
megbüntetésére kötelezték magukat.

A rabszolgakereskedelem elleni küzdelem tüze-
tes szabályozását és betetőzését az 1889-iki brüsszeli
konferencia eredményeként létrejött 1890. évi nem-
zetközi szerződés nyújtotta.⁴⁰

A kérdésnek új szabályozását azon egyezmény
tartalmazza, amely 1919 szeptember 10-én a szövetsé-
ges és társult nagyhatalmak, Belgium és Portugália
között jött létre.

A szerződő államok kötelezik magukat, hogy a

⁴⁰ L. bővebben Irk: Az új nemzetközi jog, 1923. I. 203. l.

bennszülött népesség fenntartását, erkölcsi és anyagi jólétük javítását előmozdítják, s különösen arra törekszenek, hogy a rabszolgaságot minden alakjában, a rabszolgakereskedést vizen és szárazon teljesen elnyomják. Továbbá nemzetiségi és vallási különbség nélkül a vallási, tudományos és jótékonyági intézményeket fejlesztik és a bennszülötteket az előhaladás és civilizáció irányába vezetik. A szerződő államok összes alattvalói számára a lelkiismeret szabadságát és minden vallás szabad gyakorlását biztosítják. A hittérítők részére pedig hivatásuk kifejtésében teljes mozgási szabadságot tesznek lehetővé.

A III. Közgyűlésen Sir A. Steel-Maitland (Uj-Zeeland) kezdeményezésére, aki különösen az abessziniai újabb fejlődésű rabszolgakereskedésre irányította rá a figyelmet, a Közgyűlés határozatára e tárgyban a Főtítkárság kérdőívvel kereste fel az egyes államok kormányait, a Tanács pedig 1924. június 12-én e kérdés tanulmányozására egy nyolc tagból álló időleges tanácsadó bizottságot küldött ki.

A leánykereskedelemmel előbb egyes államok külön szerződése (így legelőbb 1889-ben Hollandia és Németország között létesült ilyen szerződés) igyekeztek a küzdelmet felvenni, anélkül azonban, hogy annak kellő gátat tudtak volna vetni. Ez annyira fontos kérdés végül az 1904. évi párisi szerződésben általános nemzetközi szabályozást nyert, melyhez 1905-ben Magyarország is hozzájárult. Az 1910. évi második párisi egyezmény az elsőt kiegészítőleg kötelezi a szerződő államokat, hogy a leánykereskedelmet kriminalizálják és a kivándorlási deliktumok közé felvegyék.

Az első Közgyűlés kezdeményezésére 1921-ben az előbbi egyezmények továbbfejlesztése céljából mintegy 34 állam részvételével konferencia tartott.

Az ennek hatása alatt létrejött 1921. évi szeptember 30-iki egyezményben a szerződő felek kötelezik magukat, hogy a két előbbi egyezményt mielőbb ratifikálják. Továbbá megfelelő rendszabályokat fogantatosítanak a gyermekkereskedelem elfojtására is. Ezen deklumok kísérletét, illetőleg a rájuk vonatkozó előkészületi cselekményt a befejezett cselekménnyel egyenlő büntetési szankció alá helyezik. Gondoskodni fognak a nők és gyermekek védelmét illetőleg, akik külföldön munkát keresnek, vagy kivándorló hajó fedélzetén utaznak. Ezen egyezmény szerint a leánykereskedelem alatt a színes nőkkel űzött kereskedelem is értendő.

Ezen 1921. évi genfi konferencia eredménye az állandó tanácsadó bizottság létesítése, amely a Tanácsnak a leánykereskedelemre vonatkozó kérdésekben véleményező szerve, s amelynek nagy horderejű munkásságáról ismételten közzétett Procès-verbalja ad számot.

3. Közegészségügy.

Az ópium és más ártalmas szerek elleni küzdelem.

Az ópiummal, mint élvezeti cikkel, fokozódó visszaélés vonja maga után, hogy az amerikai Egyesült-Államok indítványozására 1909-ben a hét nagyhatalom, továbbá Kína, Németalföld, Perzsia, Portugália és Sziám konferenciára gyűltek össze, de anélkül, hogy kötelező jellegű határozatokat hoztak volna. Épen ezért jelentősebb az 1911. évi brit-kínai egyezmény, amelyben Kína kijelentette, hogy hajlandó az ópium gyártását hét évre szólólag abban a mértékben alászállítani, amily arányban az ópiumnak Indiából való évi kivitele csökken. Hágában 1911-ben tartott nemzetközi konferencia hatása alatt jön létre az 1912. évi január 23-iki nemzetközi ópium konvenció. Ezen

egyezmény a nyers ópium előállítására és forgalomba hozatalára vonatkozóan megfelelő törvényes intézkedések és rendelkezések kibocsátását írja elő. A szerződő államok kötelezik magukat, hogy a gyógyszerészeti ópiumot csupán gyógyszerészeti célokra használják. Külön rendelkezik a kínai ópiumcsempészetről. A párisi békeszerződések, ezek között a trianoni békeszerződés 230. cikke is, ezen államokra nézve az egyezményhez való hozzájárulást kötelezővé teszik.

A Nemzetek Szövetségének első Közgyűlésének határozatából kifolyólag a fenti egyezményből eredő, eddig Hollandiát terhelő feladatok a Nemzetek Szövetségére szállnak át s a vonatkozó kérdésekben a Főtitkárság hivatott eljárni. A Tanács pedig 1921. február 21.-i ülésében az ópiumkereskedés elleni küzdelemre egy tanácsadó bizottság felállítását mondta ki.

Az 1890-iki brüsszeli nemzetközi szerződés VI. fejezete meghatározott zónán belül az alkohol-kereskedelem eltiltását tartalmazza. A tilalmi zónán kívül eső területekre való alkohol-bevitelre vonatkozóan pedig meghatározott beviteli vámilletéket határoz meg, amelynek összege ismételten, így legutóbb 1906-ban, felemeltetett. 1919. november 19-én a volt entente nagyhatalmak, továbbá Belgium és Portugália új egyezményre: „Convention sur le régime des spiritueux en Afrique” léptek, amelyben megszervezett nemzetközi központi hivatal a Népszövetség védelme alá helyeztetett. Ennek feladata az alkohol-tartalmú italok bevitelére és előállítására szolgáló adatok összegyűjtése és megőrzése.

Az új egyezmény az 1890. évvel szemben az alkoholtartalmú italok korlátozására vonatkozó rendelkezéseket lényegesen szigorítja. Így ezen rendelkezések hatálya mindazon államokra kiterjed, amelyek a szerződő államok szuverenitása alá tartoznak

az egész afrikai kontinensen (Algír, Tunisz, Marokko, Lybia, Egyiptom és a Dél-afrikai Uniók kivételével) és kiterjed mindazon szigetekre, amelyek a parti államtól 100 tengeri mértföldnél kisebb távolságra fekszenek. Az ily módon körülhatárolt zónában kereskedelmi forgalomban lévő mindenfajta alkohol és alkohollal vegyített ital bevitelére, forgalombahozatalára és elárúsítására el van tiltva. Ugyancsak hasonló vonatkozásban fennáll ez a tilalom mindazon italokra, amelyek veszedelmes vegyi összetételűek (pld. salicil tartalmú éther, ysop, abszint stb.). Továbbá az egyezmény az alkohol beviteli tarifáját lényegesen felemeli (a tiszta alkohol után hektoliterenkint legalább 800 frank).

Az alkoholtartalmú italok előállítását az egész zónára eltiltja, így el az annak előállítására szolgáló készülékek bevitelét is, kivéve a tudományos laboratóriumi célokat szolgáló készülékeket. Az orvosi célokra szolgáló alkoholikák ezen tilalom alól mentesek. A szerződő államok kötelesek évente kimutatást közölni a bevitt, vagy előállított alkohol mennyiségéről.

A Nemzetek Szövetségének Tanácsa 1922. január 11.-i ülésében a vonatkozó munkálatok elvégzésével a már 1890. évi szerződés létesítette brüsszeli külön hivatalt bízta meg és egyben a Szövetség védelme alá helyezi.

Az egyességokmány 23. cikke előírja, hogy a Szövetség tagjai arra törekszenek, miszerint nemzetközi rendszabályokat fogantatosítanak a betegségek elhárítására és legyőzésére.

A Tanács ennek alapján 1920 február 13-án tartott ülésében elhatározta egy egészségügyi organizáció felállítását. Az 1920 április havában a szövetséges és társult főhatalmak részvételével tartott konfe-

rencia az erre vonatkozó tervet kidolgozta, amelyet csekély változtatással az első Közgyűlés elfogadott. Ennek alapján az új egészségügyi organizáció az 1907 december 9.-i egyezmény által létesített Párisban székelő: „Office international d'Hygiène Publique”-hez fog hozzácsatlakozni. De a Közgyűlés 1920 december 10-én hozott rezolúciójában kimondotta, hogy az organizáció a Nemzetek Szövetségének vezetése alá helyeztetik.

Az organizáció, mely az 1923 május 27-én kidolgozott vegyes bizottsági terv szerint: egészségügyi központi tanácsból, állandó egészségügyi bizottságból és titkárságból állna, a maga működéséről 1921 óta epidémiákra vonatkozó időszakos jelentésekben, majd 1923 július óta: „Rapport épidémiologique mensuel de la section d'Hygiène du Secrétariat” kiadványaiban ad számot. 1922 óta pedig az összes államok egészségügyi állapotáról: „Renseignements épidémiologiques”-jeiben.

4. A szellemi együttműködés.

A Nemzetek Szövetségének egyességokmánya sem a testi, sem a szellemi munka nemzetközi megszervezésével nem törődik; csak míg eme hiányt a testi munkára nézve részben a párisi békeszerződések „Munka” alatti része pótolja, addig a szellemi munka nemzetközi szervezésére ilyen rendelkezések hiányoznak.

Nem csoda ezért, ha e nagy horderejű kérdés a Nemzetek Szövetségének mindjárt első Közgyűlésének a napirendjére kerül. Bourgeois indítványára azután megalakul a *szellemi együttműködés bizottsága* (Commission de cooperation intellectuelle), amely feladatául azon kérdések tanulmányozását körvonalazza, melyek a tudományos, irodalmi és művészeti

munka szervezetének tökéletesbítését a nemzetközi együttműködés útján biztosíthatják. Tagjai: Bonnevie (Norvégia), S. Bose (India), de Castro (Brazília), Mm. Curie (Lengyelország), Destrée (Belgium), Einstein (Németország), Lorenta (Hollandia), Lugones (Argentina), Millikan (Egyesült-Államok), Murray (Anglia), Painlevé (Franciaország; eredetileg Bergson, később lemondott), de Reynold (Svájc), Rocco (Olaszország), de Torres-Quevedo (Spanyolország).

A bizottság, a maga hét szakosztály szerint megoszló munkásságát a következőképpen ismerteti vonatkozó kiadványaiban. Az általános ügyek szakosztálya fenntartja az összeköttetést a nemzeti bizottságokkal; az értelmi működés körébe eső évi statisztikát összeállítja és a nemzetközi viszonylatok tanítását szervezi. A tudományos kapcsolatok osztályának feladata a nemzetközi könyvkölcsönzés, a nemzetközi bibliográfia és dokumentumgyűjtemény-központ megszervezése; kutató laboratóriumok nemzetközi specializálása, tudományos anyag-csere; tudományos elnevezések és mértékek egységesítése. A művészeti viszonylatok osztályának körébe: a művészeti és művészettörténeti tanítási rendszerek összehasonlító tanulmányozása, a művészet életnyilvánulásai nemzetközi jellegének biztosítása, a nemzetközi művészeti egyesületekről repertorium készítése, a művészetek és művészek évkönyvének kiadása tartozik. Az egyetemközi viszonylatok osztálya: az idegen civilizációk és a nemzetközi problémáknak megismertetésével, a nemzetközi egyetemi oktatás megszervezésére vonatkozó tervezetek tanulmányozásával, a nemzeti oktatási rendszerek összehasonlításával, az egyetemi tanulmányok és képesítések egyenlő értékesítését illető rendelkezések vizsgálatával foglalkozik és összeköttetést tart fenn az egyes államokban létesített egye-

temközi irodákkal. A magyar egyetemközi iroda (Bureau Interuniversitaire de Hongrie) az 1925/26. tanév kezdetén a Magyar Külügyi Társaság keretein belül, de annak önálló szerveként alakult meg.⁴¹ Az irodalmi viszonylatok osztálya a szerzői jog és a műfordítások kérdésével foglalkozik; előkészíti a nemzetközi irodalmi egyesületeknek repertoriumát. A jogi szakosztály hivatása a szellemi munkások jogi helyzeteinek tanulmányozása. S végül a hírszolgálati osztály feladata a hírlapírók nemzetközi egyesületeivel való összeköttetés, a sajtóügynökségekkel való kapcsolat fenntartása, a sajtókongresszusokon való képviselőlet, a nagyközönség részére alkalmas jelentős irodalmi termékek évi közzététele, a nyomtatványok forgalomba hozatalát akadályozó körülmények elhárítása. A bizottság adminisztrációs szerve az 1926-ban felállított állandóan Párisban székelő értelmi együttműködés bizottságának intézete.⁴²

5. *A közlekedés és átmenő forgalom szabadsága.*

Az I. Közgyűlés 1920 december 9-én a második bizottság jelentésére azon rezolúciót hozta, amelynek értelmében a Népszövetség tagjai felszólítandók, miszerint arra alkalmas képviselőket küldjenek ki a közlekedés és az átmenő forgalom szabadságának megtárgyalására szolgáló konferenciára. Ezen konferencia feladata volna: az egyességokmány 23. cikkelyében foglalt rendelkezések végrehajtására vonatkozó tervek kidolgozása, nemkülönben az ezzel kapcsolatos forgalmi egyezmények elkészítése. Fel-

⁴¹ Működéséről a beszámolót l. vezetőjének, Horváth Jenőnek tollából a Magyar Külpolitika 1926. jún. 16. sz.-ban.

⁴² L. Grósz Emil: A szellemi együttműködés intézete Párisban. A Felső Oktatásügyi Egyesület közleményei. 1926. V. évf. 1. sz. 39 s köv. l.

adata volna továbbá egy tanácsadó technikai bizottság megszervezése az átmenő forgalom részére (commission consultative et technique des communications). Ennek a bizottságnak hatáskörébe tartozik a közlekedés és az átmenő forgalom szabadságának biztosítására szolgáló rendszabályok felülbírálása. Továbbá a párisi békeszerződések megfelelő rendelkezései szerint e körből származó viszályok esetén a vizsgálat és felderítés, ha pedig a nemzetközi állandó bíróság részéről a viszály elintézésére nyert felszólítást, a bíróság mellett, mint tanácsadó szerv szerepel (Lásd trianoni békeszerződés 282. vagy 311. cikk). Az 1922. évi március 12-iki Barcelonában tartott nemzetközi közlekedési konferencia egy: „Réglement d'organisation des conférences générales et de la commission consultative et technique des communications et du transit” dolgozott ki, amely azonnal életbe is lépett. Az előbb említett barcelonai konferencia eredménye az átmenő forgalom és a nemzetközi folyamokra vonatkozó két egyezmény.

Ez utóbbi szerint nemzetközi folyamatok valamely víziútnak természetes, a tengerről hajózható részei, amelyek természettől hajózható folyásukban több államot elválasztanak, vagy metszenek, továbbá valamely természetes tengerről hajózható víziútnak az a része, mely a tengerrel természetes hajózható víziutat összeköt, s mint ilyen több államot elválaszt, vagy metsz. Ezen nemzetközi folyamatokon a hajózás szabadsága és egyenlő elbánás biztosítatik, s minden különös vám vagy rendkívüli illeték eltiltatik.

Az átmeneti forgalomra vonatkozó egyezményben pedig, amennyiben vasúti és tengeri utakra vonatkozik, a szerződő államok egymás részére hasonló elbánást biztosítanak, az átmeneti szállítmányokra különös átmeneti tehertétel kiiktatásával. Mindkét

egyezmény rendelkezései mikénti magyarázatából származó nézeteltérések elintézési fóruma a közlekedési és átmenő forgalmi bizottság, esetleg az Állandó Nemzetközi Bíróság.

A genfi 1923 december hó 6-án tartott II. közlekedésügyi konferencia eredménye négy egyezmény.

Az egyik a nemzetközi vasútvonalakra vonatkozó, amely általános irányelveket állít fel külön egyezmények létesítésének megkönnyítésére.

A második a nemzetközi kikötőkre vonatkozó, amely a viszonzosság alapján a szerződő államok részére azoknak egyenlő feltételek mellett való használatát biztosítja.

A harmadik az elektromos erő nemzetközi kihasználására vonatkozó, mely szerint azon államok, amelyek feles elektromos energia felett rendelkeznek, az abban hiányt szenvedő államok részére annak kihasználását biztosítják.

A negyedik a vízi elektromos erők intenzívebb kihasználásáról.

Mindezek mellett azonban nem nyert egyességokmányi tiszta elismerést a nemzetközi szabadforgalom egyik legfontosabb követelménye. Nincs tehát eliminálva új háborúk keletkezhetésének gyúanyagából azon legfontosabb gazdasági természetű ok, mely a világháborúnak is egyik legfőbb tényezője volt. Nem találjuk kinyilatkoztatva u. i. a *tengerek szabadságának* annyira fontos nemzetközi jogelvét. Anglia maradt tehát továbbra is a tengerek ura, s nem vehette át az uralom gyakorlását az arra egyedül hivatott Nemzetek Szövetsége. Nem ment teljesülésbe, sajnos, a néhai nagy német professzornak, Liszt-nek reménysege, ki a pusztító világháború egyik főeredményét a

mare liberum elvének nemzetközi jogi elismerésében kereste.⁴³

6. A kereskedelem szabályozása.

A nemzetközi pénzügyi krízis tanulmányozására a Tanács 1920 február 13-án Brüsszelbe egy nemzetközi pénzügyi konferencia összehívását határozta el.

Ezen konferencia 1920 szeptember 24-től október 8-ig mintegy 39 állam részvételével ülésezett, amely a Népszövetség által felállított kérdésekre nagyszámú és igen értékes véleményekben és jelentésekben adott feleletet.⁴⁴

A Tanács 1920 október 27-én hozott rezolúciója szerint egy ideiglenes bizottság szervezését javasolja, melynek feladata a brüsszeli konferencia ajánlatainak mielőbbi tanulmányozása. Ezen bizottság két osztályból: gazdasági és pénzügyi osztályból állana. Hasonló értelemben határozott a Közgyűlés is, míg végül az ideiglenes gazdasági és pénzügyi bizottság a maga működését megkezdette.

A pénzügyinek működési körébe esnek Ausztria és Magyarország pénzügyi helyreállítására vonatkozó fontos munkálatok, míg ezzel szemben a gazdasági az egyességokmány 23. cikkelye e) bek. rendelkezéseinek végrehajtása terén kevesebb eredményt mutathat fel (l. a vámilletékek egyszerűsítésére vonatkozó egyezmény előkészítését).

a) A Nemzetek Szövetsége és Magyarország pénzügyi helyzetének helyreállítása.

A trianoni békediktátum következtében a magyar állam minden életforrásától megfosztottan a

⁴³ Liszt: Völkerrecht, 1915. 10. Aufl. Einleitung.

⁴⁴ Conférence financière de Bruxelles, 1920. Les Recommandations et leur application. Examen après deux ans, 4 vol. 1922—23.

gazdasági válság összes megpróbáltatásait végig szenvedve, amikor önerejéből állami egyensúlyát helyreállítani immár nem volt képes, a magyar kormány e katasztrófális pénzügyi helyzeten külföldi kölcsön útján igyekezett segíteni. Ezért 1923 április 22-én a jóvátételi bizottságot, hivatkozással a trianoni békeszerződés 180. §-ára, megkereste a Magyarországra rótt zálogjogok felfüggesztése iránt, hogy az ily módon felszabadult állami jövedelmeket a felveendő külföldi kölcsön érdekében leköthesse.

A jóvátételi bizottság bizonyos meghatározott, s jóváhagyás végett neki bemutatandó kölcsöntervezettel volt hajlandó e kérelmet megfontolás tárgyává tenni.

Megfelelő előkészítéssel a jóvátételi bizottság október hó 17-én megkereste a Nemzetek Szövetségét a jóvátételi terv kidolgozására, s hajlandónak mutatkozott, hogy Magyarországgal szemben lévő zálogjogi elsőbbségéről meghatározott adónemekre vonatkozóan lemond, a végleges döntést fenntartván a jóvátételi terv megismeréséig. Ennek előkészítése céljából a Titkárság részéről egy küldöttség nyert megbízatást, melynek munkálatát egy pénzügyi bizottság tette tanulmány tárgyává azon felvilágosítások értékelésével, melyeket a magyar kormány kiküldött delegációja nyújtott. A Tanács a comité financière jelentését teljes egészében elfogadta, s mint a Népszövetség hivatalos tervezetét a jóvátételi bizottságnak küldötte meg. Ez pedig 1924 február 21-én a tervezet pontjainak megfelelően Magyarországgal szemben zálogjoga elsőbbségét felfüggesztette. A Tanács március hó 10—15-ig tartott ülésein a rekonstrukciós tervre vonatkozó I. és II. számú jegyzőkönyveket a felek aláírták, s a Tanács a terv végrehajtásával járó felelősséget elvállalta.

Az I. számú jegyzőkönyvben a felek kijelentik, hogy Magyarország politikai függetlenségét, területi épségét és szuverénitását tiszteletben fogják tartani, hogy nem fognak semmi olyan különleges, vagy kizárólagos gazdasági és pénzügyi előnyökre törekedni, amelyek alkalmasak Magyarország függetlenségét közvetlenül vagy közvetve veszélyeztetni. Továbbá tartózkodni fognak minden ténykedéstől, amely ellentétben állhatna a Magyarország gazdasági és pénzügyi helyreállítása céljából közösen kötendő egyezmények szellemével, avagy veszélyeztethetnék azokat a biztosítékokat, amelyeket az aláíró hatalmak a kölcsönadók hatalmának védelmére megállapítanak. Továbbá annak biztosítása végett, hogy ezeket az elveket minden nemzet tiszteletben tartja, adott esetben az egyességokmány szabályainak megfelelőleg egyenként vagy együttesen a Nemzetek Szövetsége Tanácsához fordulnak, hogy ez utóbbi döntsön a szükséges intézkedésekről, s kijelentik, hogy a Tanács határozatainak magukat alávetik. A magyar kormány viszont kötelezi magát, hogy a trianoni szerződésben elvállalt kötelezettségeknek, nevezetesen a katonai határozmányoknak, valamint egyéb nemzetközi kötelezettségeinek is pontosan és lojálisan eleget tesz; tartózkodni fog minden ténykedéstől, amely ellentétben állhatna Magyarország gazdasági és pénzügyi helyreállítása céljából közösen kötendő egyezmény szellemével, avagy veszélyeztethetné azokat a biztosítékokat, amelyeket az aláíró hatalmak a kölcsönadók érdekeinek védelmére megállapítanak. Magyarország megtartja szabadságát a trianoni szerződés rendelkezéseinek fenntartása mellett a vámtarifák, a kereskedelem és pénzügyi megállapodások, s minden olyan kérdés tárgyában, amelyek gazdasági rendszerét és kereskedelmi összeköttetéseit érintik.

A II. jegyzőkönyvben foglalt pénzügyi és gazdasági reform főbb programmpontjai a következők: az infláció megállapítása, a korona stabilizálása, független magyar jegybank felállítása által; a költségvetés egyensúlyának helyreállítása 1926 június 30-áig, kölcsön kibocsátása által, mely idő után az állami költségek adók útján lesznek fedezendőek, anélkül, hogy a kormány akár fedezetlen bankjegy kibocsátásához, akár kölcsönre szorulna; egy helyreállítási kölcsön felvétele, mely bizonyos jövedelmekre zálogolva a költségvetési deficitet fogja fedezni 1926 június 30-án; eme program ellenőrzése a Nemzetek Szövetsége Tanácsa részéről kinevezett főbiztos hatáskörébe van utalva, aki ez utóbbinak felelős; a szomszédos államokkal kereskedelmi szerződések kötése, mint amelyek az ország gazdasági helyreállítását és fejlődését szolgálják.

A jegyzőkönyv részletes utasításokat nyújt a vonatkozó időszakra a vállalható nettó kiadások maximumára, az adókból beszerzendő összegek minimumára és a deficit maximumára vonatkozóan.

A kölcsön összege 250 millió aranykoronában nyert megállapítást két és félévi deficit fedezésére. A jövedelmek a főbiztos kezeibe folynak be. A trianoni szerződés 180. §-a által a jóvátételi bizottságra ruházott jogok mikénti gyakorlását az ellenőrző bizottság vizsgálja felül. E bizottság a magyar kormánnyal a főbiztos útján érintkezik.⁴⁵

A Nemzetek Szövetségének Tanácsa 1926 június 10.-i ülésében hozott határozatában megállapítja, hogy Magyarország pénzügyi stabilitása biztosítva van s hogy ehhez képest a főbiztos működése 1926 június

⁴⁵ L. kérdésünknek részletező bemutatását Nagy Elek: Magyarország és a Népszövetség, 1925. c. munkájának 69 s. köv. l.-ain.

30-án a II. jegyzőkönyv 6. cikke 10. pontjának megfelelően véget ér. 1926 július 1-től kezdve a II. jegyzőkönyv 7. cikke értelmében az ellenőrzés visszaállítására vonatkozó rendelkezések fenntartásával életbe lépnek a II. jegyzőkönyv ama rendelkezései, amelyek a főbiztos megbízásának letelte után a bizalmi férfiakra háruló jogokra és köteleességekre vonatkoznak. A bizalmi férfiak fogják gyakorolni a II. jegyzőkönyv 11. cikkének rendelkezéseihez képest a zálogok külön számlájának számvitelét, ama személynek vagy azon személyeknek a közvetítésével, akiket ebből a célból jogukban áll kijelölni.

7. A nemzetközi munkáskérdés.

Nem nyert tüzetesebb körülírást az egyességckmányban a *nemzetközi munkásvédelem* annyira fontos programmpontja sem. Ezen hiányt azért külön egyezményben kellett pótolni, mely a békeszerződések „Munka” cím alatti részébe (Trianoni szerződés XIII. rész, 315—355. cikk) van beiktatva. Bár a nemzetközi munkaügy ily módon teljesen külön egyezményben nyert szabályozást, azért az a népszövetségí egyességokmányoknak kiegészítő része.

Keletkezése ugyanis az egyességokmány 23. cikk a) pontjában vállalt kötelezettség teljesítése. — A Munka első cikkének bevezetése nyíltan utal arra, hogy a munkaügy nemzetközi szabályozása a szociális igazság útján a Nemzetek Szövetsége által célbavett általános béke érdekét szolgálja; vagy minden kétely kizárására a 320. cikk kimondja, hogy: „A Nemzetközi Munkahivatal, mint a Nemzetek Szövetsége szervezetének alkotórésze a Szövetség székhelyén állítatik fel.”

De ezen szervi összefüggés igen gyakran mutatkozik a Nemzetek Szövetsége és a munkaügyi szervezet annyiféle viszonylatában is.

Így a Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai a munkaügyi szervezetnek is eredeti tagjai, s a jövőre a két szervezet tagsága együtt jár (315. cikk, 2. bek.). Ha a Nemzetközi Munkahivatal Igazgató Tanácsa összeállításánál vitás a kérdés, hogy a tagok közül melyeknek van legnagyobb ipari jelentőségük, a Nemzetek Szövetségének Tanácsa dönt (321. cikk). A Nemzetek Szövetsége fedezi a munkaügyi szervezet költségeinek egyik részét; a Nemzetközi Munkahivatal Igazgatója pedig elszámolással tartozik a Nemzetek Szövetsége főtitkárának. Továbbá igen sok esetben a Nemzetek Szövetsége szerveinek funkcióival találkozunk, mikor a Munkaügyi Szervezetnek nincsenek megfelelő külön szervei a felmerült kérdés elintézésére. Így igen gyakori a Szövetség főtitkárának működése (Lásd 334, 335, 340, 343, 348. cikkeket), azután az állandó nemzetközi bíróságnak (343—348. cikkek, illetve a 351. cikk alapján) és a Tanácsnak is megfelelő befolyás biztosítatik (350. cikk).

Nem tartozik tárgyunkhoz a munkaügyi szervezet és működésének tüzetesebb bemutatása, de a Szövetséggel való érintett szervek összefüggése következtében ki kell emelnünk mégis két pontot.

Először a szervezet munkaügyi programját, mely 355. cikkében a követendő főbb elveket a következőkben állapítja meg:

1. a munka nem tekinthető csupán árúnak, vagy kereskedelmi cikknek; 2. a szabad szervezkedés joga minden törvényes célra úgy a munkások, mint a munkaadók részéről; 3. a munkások tisztességes életmódot biztosító munkabérrel való díjazása; 4. a nyolcórás munkanap, vagy negyvennyolcórás munkahét elfogadása, mint elérendő zsinórmérték; 5. hetenkint 24 órás munkaszünet, mely lehetőleg a vasárnapot magában foglalja; 6. a gyermekmunka megszüntetése

és mindkét nembeli fiatalok munkájának olyan korlátozása, mely nevelésük folytatását, s kellő testi fejlődésüket lehetővé teszi; 7. az az elv, hogy férfiak és nők egyenlő értékű munkáért egyenlő munkabért kapjanak; 8. a munkaviszonyokra vonatkozólag alkotott jogszabályok minden országban méltányos gazdasági elbánásban részesítsenek az ország területén jogosan tartózkodó minden munkást; 9. abból a célból, hogy a munkásvédelmi törvények és szabályok alkalmazása biztosíttassék, minden államban felügyelet rendszeresítéséről kell gondoskodni, melyben ők is részt vesznek.

Amint látható, ez sem kimerítő program. Bizonyítja ezt az azóta tartott egyetemes értekezleteken létesült egyezményekben, illetve ajánlásokban foglalt új programpontok felvétele, illetve a már megállapítottak továbbfejlesztése. A munkaügyi egyezmény ezt el is ismeri, de alkalmasoknak tekinti „a Nemzetek Szövetsége politikájának irányítására.” S valóban a fenti pontokban nagy haladást látunk a munkáskérdésnek, mint a tartós béke egyik legfőbb garanciájának nemzetközi rendezése felé.

A másik kérdés, mire reá kell mutatnunk, a munkaügyi szervezet kiépítése.

Ezen szervezet két főorganuma: 1. a tagok képviselőinek Egyetemes Értekezlete és 2. a Nemzetközi Munkahivatal az Igazgató Tanács ellenőrzése alatt. A hatáskörök elkülönítésével, amely szerint az Értekezlet körébe a jogalkotás, az Igazgató Tanácsba az előkészítés és vitás ügyekben a vizsgálat bevezetése tartozik, azután azzal, hogy a hivatalos képviselő mellett a munkaadó és munkás érdekképviselőnek is helyet biztosít, a munkaügyi egyezmény a Nemzetek Szövetségével szemben szabad szellemű, demokratikus szervezetnek mondható.

Csak most nagyon kétes, vajjon a Nemzetek Szövetségének szervi betegsége, a kettőnek szervezeti összefüggése következtében nem fogja-e a Munkaügyi Szervezetet is megfertőzni. Vagyis, amint Pap Dezső helyesen írja: „A nemzetszövetségben megnyilvánuló, emelkedettnek még egyáltalában nem mondható szellem szükségszerűen visszahat a munkaügyi szervezetnek működésére is, s mindazon repesztő és bomlasztó erő, mely e szellemből származik, létében fenyegeti a nemzetszövetséggel együtt magát a munkaügyi szervezetet is.”⁴⁶

VIII. A nemzetközi hivatalok és technikai organizációk központosítása.

A Nemzetek Szövetségének szervezete szükségképpen vonja maga után az egyes nemzetközi hivatalok igazgatásának központosítását.

Az egyességokmány 24. cikke szerint minden általános egyezmény (par traités collectifs) alapján szervezett nemzetközi hivatal a Szövetség igazgatása alá kerül. Így tehát elsősorban az úgynevezett Nemzetközi Uniók már háború előtt létesült irodái, mint amilyenek: a nemzetközi távíróegyesület irodája; a világpostaegyesület irodája; a nemzetközi súly- és mérték hivatal; az ipari tulajdonjog védelmére létesült nemzetközi egyesületek hivatalai; a nemzetközi földmérési egyesület hivatala; a rabszolgakereskedés elfojtására létesült hivatalok; a vámtarifák közzétételére alakult nemzetközi egyesület irodája; a nemzetközi árufuvarozás központi hivatala; az állandó cukorbizottság irodája; a nemzetközi egészségügyi hivatal;

⁴⁶ A Magyar Békeszerződés és a becikkelyező törvény szövege és magyarázata 1921. 269. l. A XIII. részhez írt magyarázó jegyzet.

a nemzetközi földművelésügyi intézet; a nemzetközi drótnélküli táviróhivatal, az úti kongresszusok nemzetközi egyesületének a hivatala.

Az egyességokmány 24. cikke szerint elsősorban is „az általános egyezmények alapján szervezett” nemzetközi hivatalok kerülnek a Szövetség igazgatása alá. Mindamellett olyan külön egyezmények alapján szervezett hivatalok, melyek a nemzetközi jogközösség általános érdekeit szolgálják, azoknak kérelmére a Szövetség igazgatása alá kerülhetnek (mint ahogy a Tanács 1922 január 11-iki határozatával a „Bureau hydrographique international” és „Office central international pour le contrôle du commerce des spiritueux en Afrique”). Továbbá a Tanács 1921 június 22-iki ülésében elhatározta, hogy a már létező nyilvános hivatalokat erkölcsi támogatásban fogja részesíteni.

Mindamellett a magánegyezmények alapján szervezett hivatalokra nézve a Tanács 1921 június 27-én hozott rezolúciójában kifejezésre juttatta, hogy ezek csak megfelelő kérelemre s annak tüzetes vizsgálata alapján vehetők fel, vajjon az egyes hivataloknak önálló működési körük van-e, s a nemzetközi jogközösség szempontjából közérdekű működést fejtenek-e ki?

A Tanács 1920 május 19.-i ülésében hozott rezolúciójával (jóváhagyva az 1920 december 9.-i első Közgyűlés által) a Nemzetek Szövetsége égisze alatt létesített technikai organizációknak a Szövetség kebelén belül mikénti elhelyezkedését szabályozza.⁴⁷ Ennek értelmében az összes technikai organizációk irányelvei a Titkársággal közlendők és azok titkárságai a főtitkár igazgatása alá tartoznak.

A technikai organizációknak feladata szakkérdé-

⁴⁷ Journal Officiel. 1910. Jan.

sekben a Tanács és a Közgyűlés támogatását szolgálja. Azonkívül pedig a Népszövetség tagjainak segítségére lenni azzal, hogy a technikai szakértő delegátusok közvetlen érintkezését előmozdítják.

Eme cél érdekében azért, amíg e technikai organizációknak belső életükre megfelelő autonómiát kell élvezniök, addig másfelől csakis a Népszövetség ellenőrzése alatt működhetnek. Így tehát az ellenőrzési jog megilleti úgy a Tanácsot, mint a Közgyűlést. Mielőtt u. i. a technikai organizációk javaslatai, véleményei a tagokkal közöltetnek, vagy annak megfelelő eljárás fogantatosíttatnék, a Tanács tudomására hozandó. A Tanács álláspontja pedig a vonatkozó kérdéseket illetőleg a Közgyűlés elé lesz terjesztendő.

8

V. FEJEZET.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGE EGYESSÉG- OKMÁNYÁNAK MEGVÁLTOZTATÁSA.

A Nemzetek Szövetségének létrejövele óta eltelt igen rövid idő bőven elegendő volt ahhoz, hogy a revízió iránti hangok egyre sűrűbben és erősebben jelentkezzenek. Nemcsak a legyőzött és semleges államokban, hanem a győzőkében is. Az egyességokmány, sajnos, a szükséges revízió keresztülvitelét nagyon megnehezíti, mikor a keletkezése óta dűledező alkotmányt mesterséges körülbástyázással igyekszik örökéletűvé tenni. A vétójognak eme statuálása, melyet a 26. cikk tartalmaz, valóban, amint Wlassics mondja, kihívó módon jelentkezik.¹ Eszerint ugyanis a szövetségi szabályokra vonatkozó módosítások csak akkor lépnek életbe, „ha a Szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a Tanácsot alkotják és a Szövetség azon tagjainak többsége, amelyeknek képviselői a Közgyűlést alkotják, ezeket a módosításokat megerősítették.”

Az egyességokmány eme fogyatkozása igen korán mutatkozott, aminek következménye, hogy beható bizottsági tárgyalás után a II. Közgyűlés 1921 október 3-án a 26. cikket illetőleg a következő három módosítást határozta el, anélkül azonban, hogy azok valame-

⁴⁸ Wlassics Gyula báró: A Nemzetek Szövetségének I. Közgyűlése. Magyar Jogi Szemle, 1921. I. sz. 6. l.

lyike életbelépett volna. A közgyűlési első amendement szerint a 26. cikk 1. bekezdését a következő helyettesíti: „A jelen Egyességokmányra vonatkozó módosítások, amelyeknek szövegét a Közgyűlés háromnegyed szótöbbséggel elfogadta, még pedig oly módon, hogy a módosítást elfogadó szavazatok között vannak az ülésen képviselt tanácsstagok szavazatai is, akkor lépnek életbe, ha a Szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a szavazás idejében a Tanácsot alkották és a Szövetség azon tagjainak többsége, amelyeknek képviselői a Közgyűlést alkotják, ezeket a módosításokat megerősítették.”

A második amendement szerint a második bekezdés szövege a következő: „Ha a Közgyűlés szavazását követő huszonkét hónapon belül a kellő számú megerősítés nem gyűlt össze, a módosító határozat hatály nélkül marad.”

A harmadik amendement szerint az egyességokmány 26. cikkelye második bekezdése helyébe következnek:

„A főtitkár a módosítások életbeléptetéséről a tagokat értesíti.”

És a negyedik szerint:

„A Szövetség minden tagja, amely eddig az időpontig nem erősítette meg a módosítást, egy éven belül szabadon közölheti a főtitkárral az elfogadás megtagadását. Ebben az esetben azonban megszűnik a Szövetség tagja lenni.”

Tekintettel, hogy az egyességokmány módosítását tartalmazó közgyűlési határozatok ratifikációja egyes államok részéről azoknak életbeléptét lehetetlenítette, a III. Közgyűlés 1922 szeptember 29-én hozott rezolúciójában kimondotta, hogy azoknak megerősítését az egyes államok részéről felette fontosnak tartja, s egyben a Tanácsot felkérte az összes célra-

vezető eszközök felhasználására. Majd pedig 1923 szeptember 26-án tartott IV. Közgyűlés a szerkesztőségi bizottság javaslatát egyhangúlag elfogadva, a főtítkárhoz kérést intéz, hogy a Szövetség összes tagjainak képviselőivel összeköttetésbe lépjen és azokat szólítsa fel, miszerint kormányaiknál a szükséges lépéseket tegyék meg a ratifikáció gyorsítása érdekében.

Vitatott volt, vajjon az egyeségokmány valamely rendelkezésére vonatkozó közgyűlési határozathoz a szavazatok egyhangúsága szükséges-e vagy elegendő azoknak többsége.

Az egyik felfogás szerint minden határozathoz, amelyet a Közgyűlés hoz, amennyiben az egyeségokmány másként nem intézkedik, egyhangúság szükséges. E felfogás utal az egyeségokmány 5. cikkének 1. bekezdésére. Eme felfogással szemben helyesen utalnak Scialoja és Schücking-Wehberg arra, hogy az egyhangúság posztulátuma a „décisions“-ra vonatkozik. Az egyeségokmány megváltoztatására vonatkozó rezolúciók u. i. csak „délibérations“-jellegűek s csupán abban az esetben nyernek jogi hatályt, ha az érdekelt államok részéről ratifikáltattak. Az sem komoly érv az egyhangúság mellett, amelyet Struycken-nél találunk, ki szerint lehetetlen, hogy egy egyszerű határozat kisebb alakszerűségeknek legyen alávetve, mint az egyeségokmány szövegére vonatkozó módosítás, minthogy a jogi hatályt éppen a Szövetség tagjainak ratifikációja nyújtja. És helyesen hangsúlyozta ismét Fernandez a II. Közgyűlésen, hogy ezen az alapon a Népszövetség ideiglenes jellegű határozatai több garanciával lennének körülvéve, mint a végleges döntést jelentő ratifikációk.

Az egyeségokmányra vonatkozó módosítások csak akkor lépnek életbe, hogyha a Tanács összes

tagjai és a Közgyűlés tagjainak többsége ezeket a módosításokat megerősítették. A IV. Közgyűlésen is többen kiemelték, hogy az összes tanácsstagok részéről megkívánt ratifikáció a fejlődés útjában áll. A Tanács jelenlegi szervezete pedig minden lényeges módosítást eleve kizár. E téren is a fejlődést a beteg organizmusnak egy új, egészségessel való kicserélésétől, ezt pedig a közfelfogás ama gyökeres átalakulásától várhatjuk, attól a már derengeni kezdő jobb belátástól, amely számol azokkal a nagy kultúrértékekkel, az emberiség azon nagy vívmányaival, melyeknek amennyire védelmezője az igazi Nemzetek Szövetsége, éppannyira veszélyeztetője a lényegéből kiforgatott, meghamisított, Nemzetek Szövetsége elnevezése alatt rejlő nemzetközi oligarchia.

ZÁRÓSZÓ.

A Nemzetek Szövetsége alkotmányának cikkről-cikkre haladó elemzésével elfogulatlanul kell a bírálónak megállapítania, hogy a győztesek elnevezte Nemzetek Szövetsége nem a sok százéves népszövetségi idea testté válása, hanem a győztes hatalmak szervezete a győzelem eredményeinek biztosítására.

A Nemzetek Szövetségének egész szervezeti strukturája ezen cél szolgálatában áll. Így:

a) a Közgyűlés azon organizmusa, mely a nemzetközi jogegyenlőség elvének legdurvább áttörésével: eredeti és Szövetségből kizárt tagokat ismer, s ezen utóbbi, de felvételüket kérő tagokra felvételükkor olyan súlyos terheket ró, amelyek alól az eredeti tagok mentesek;

b) a Tanácsnak olyan megszervezése, mely amikor a volt entente-hatalmak feltétlen akaratérvényesülését biztosítja, ugyanakkor hatáskörét akként állapítja meg, hogy határozó, végrehajtó és igen gyakran bírói szerv is.

Eme kórosan fogant beteg szervezet életműködésének tüzetes vizsgálása pedig megállapítja, hogy a szervezet kóros állapota zavarja annak minden működését.

Vagyis a Nemzetek Szövetsége eddigi működése alatt a vállalt kötelezettségek egyikét sem oldotta meg.

Végigvizsgáltuk főéletműködései mindenikét, s így természetesen nem vonhatjuk kétségbe azon eredményeket, melyek nemzetközi szociál- és kulturgazdasági- és pénzügy-politikai téren nevéhez fűződnek. De az államközi organizáció ellenfele ezzel szemben tárgyilagosan hivatkozhatik arra, hogy eme kérdések a Nemzetek Szövetsége nélkül is megfelelő nemzetközi szabályozást nyerhettek volna, nem lévén másra szükség, mint a világháború előtti rendszertelenül tartott nemzetközi konferenciáknak periodikussá tételére.

A Nemzetek Szövetsége „a nemzetközi béke és biztonság” megvalósítására hivatott szervezet, amint az egyességekmany ünnepélyesen fejezi ki bevezetésében.

Kérdezzük, melyek azok az alkotások, melyekben a Nemzetek Szövetsége a nemzetközi béke és biztonság megalapozását, intézményes kiépítését megvalósította, vagy ha nem, legalább komolyan megkísérelte volna?

Kérdezzük: a világ népei, a nemzetközi békének és biztonságának nagyobb áldásait élvezik-e ma, eme világorganizációban, mint amilyent élveztek annak létezése előtt?

A Nemzetek Szövetsége ilyen alkotásokra nem mutathat rá! A világ népeinek a béke és biztonság érzetéből fakadó bizalmára nem hivatkozhatik!⁴⁹

A kritikus szemlélet tehát a Nemzetek Szövetsége szervezetének és szervi működéseinek vizsgálatával annak *válságos* állapotáról adhat számot.

De ez magától értetődő. Beteg szervezet csak kóros funkciókra képes.

⁴⁹ „Ez az intézmény, mentől jobban ragaszkodik igazi szerepéhez, inkább a háborút biztosítja, mint a békét” — írja Rákosi Jenő. Pesti Hírlap. 1925. október 30. sz.

Érdekesen tükrözteti vissza a Nemzetek Szövetsége, hogy az igazi népszövetségi idea miként torzult el az egymással szembenálló erők küzdelmében. A háborús entente-propagandával kiröpített és annyiszor ismételt ígét a világháború vérzivatarra után immár nem lehetett elnémítani. De a győzelem eredményei biztosításának önző célja a tartós béke megvalósításának ideális célja fölé kerekedett. Így jött létre a jelszó s a győzelmi cél kompromisszumából a Nemzetek Szövetségének korcs szervezete.

A Nemzetek Szövetségének kóros állapota vonja maga után eme szervezetnek kimulását, s annak egy új, életképessel való kicserélését.

Hogy az új szervezet milyen lesz, még ma nem tudjuk. De legyen az részleteiben bármilyen is, három principium tiszta érvényrejuttatásával csak eme három biztos pilléren épülhet fel.

Ezek:

1. Az erőszak békéjének a jog és igazság alapján való teljes revíziója.
2. A Nemzetek Szövetségének az összes szabad államok nemzetközi organizációjának kell lennie, tiszta nemzetközi jog-egyenlőség alapján: minden államot egyformán megillető jogokkal és terhekkel.
3. A Szövetség szervezetében szükséges az összes szervek teljes kiépítése, a törvényhozói, bírói és végrehajtói hatáskör teljes elkülönítésével.

Ez az alap, amelyen létrejöhet a tartós béke biztosítását megvalósító nemzetek megegyezése, s eme megegyezést védő alkotmányos nemzetközi

organizáció. De ennek előfeltétele az államok közös reális szükségleteinek észszerű felismerése, s a nemzeteket egybefogó szolidaritás ideális érzelmeinek kimélyülése. Mert csak így válthatja fel a tartós béke biztosítására hivatott igazi Népszövetség a mai Nemzetek Szövetsége alatt lappangó nemzetközi autokráciát!

IRODALOM.*

- Count Albert Apponyi*: Lectures on the Peace Problem, Budapest, 1911.
- Apponyi Albert gróf*: A Magyar Külügyi Társaság megalakulásakor tartott elnöki megnyitója. Külügyi Szemle, 1920 I—II.
- Discours prononcé par Mr. le Comte Apponyi, président de la Délégation Hongroise, à la séance inaugurale du V-ème congrès de l'Union des Associations pour la Société des Nations dans la Salle de l'Alabama, Genève, le 7 juin 1921. Külügyi Szemle, 1921. III—IV.
- Apponyi és a Nemzetek Szövetsége*, írta Lukács György, Apponyi emlékkönyv. 1926. 138 s köv. 1.
- Auer*: A népek szövetsége. Budapest, 1918.
- Das Pariser Völkerbundabkommen. Wien und Leipzig, 1920.
- Balanyi*: A népszövetség eszméje a multban. Katholikus Szemle, XXXIV. k. VII—IX. f.
- Baranyai*: A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve. Berlin, 1925.
- Baumberger*: Die Schweiz und der Völkerbund. Bern 1919.
- Berinke*: Népek szövetsége. Magyar Jogélet, 1918 nov. 1. sz.
- Bernhard*: Was wird aus dem Völkerbund? Berlin, 1920.
- Bernstein*: Völkerbund oder Staatenbund. Leipzig, 1919.
- Bonn*: Völkerbund und auswärtige Politik. Gotha, 1920.
- Borgaud*: La neutralité Suisse au centre de la société des nations. Genf, 1920.
- Borgius*: Der Völkerbund. 1919.
- Bourgeois*: La Pacte de 1919 et la Société des Nations. Paris, 1919.
- L'État actuel de la Société des Nations. Paris, 1922.
- L'oeuvre de la Société des Nations (1920—1923.) Paris, 1923.
- Brailsford*: A league of nations. London, 1917.
- Brentano*: Der geplante Völkerfriedensbund als Mittel zum Ausgleich wirtschaftlicher Gegensätze. Berlin, 1918.
- Brunet*: La Société des Nations et la France. Paris, 1921.

---

* A vonatkozó gazdag irodalomból csak a tárgyunkkal közvetlen vonatkozásban álló munkák felsorolására szorítkoztunk.

- Brügger*: Der Völkerbund. Bern, 1919.
- Burton*: The British Empire and a league of peace. London, 1919.
- Butler*: A handbook to the League of nations. London, 1919.
- Corbett*: The League of Nations and Freedom of the Seas. Oxford, 1918.
- Covenanter the*: Letters on the Covenant of the League of Nations by W. H. Taft, G. W. Wickersham, A. L. Lowel, H. W. Taft. Mass. 1919.
- Deutschlands Recht im Völkerbund*. Hrgb. von der Deutschen Liga für Völkerbund. Berlin, 1919.
- Duggan*: The League of nations. Boston, 1919.
- League of nations, Principles and Practice. London, 1920.
- Erich*: Probleme der internationalen Organisation. Breslau, 1914.
- Erzberger*: Der Völkerbund. Berlin, 1918.
- Der Völkerbund als Friedensfrage. Berlin, 1919.
- Feyler*: La ligue des nations et la neutralité de la Suisse. Lausanne, 1919.
- Fisher*: League of war? London, 1923.
- Fleicher*: Le Pacte de la Société des Nations. Besançon, 1922.
- Fried*: Völkerbund. Leipzig, 1919.
- Giesswein*: Sociologische und geschichtsphilosophische Bemerkungen zur Organisation der zwischenstaatlichen Beziehungen. Haag, 1920.
- Grabowsky*: Die Grundprobleme des Völkerbundes. Berlin, 1919.
- Greys Stellung zum Völkerbund*. Berlin, 1919.
- Harmening*: Das Weltparlament. Jena, 1910.
- Harley*: The L. of N. and the new international law. New-York, 1921.
- Heinemann*: Was muss man vom Völkerbunde wissen? Olten, 1919.
- Irk*: A Nemzetek Szövetsége. Budapest, 1921.
- Az államok szuverénitása és a Nemzetek Szövetsége. Jogtud. Közl. 1925. 16. és 17. sz.
- Henderson*: The League of Nations and Labour. Oxford, 1918.
- Hill*: Völkerorganisation und der moderne Staat. Übers. v. Thomas. Berlin, 1911.
- Horváth*: A gyarmati mandátumokról. Budapest, 1921.
- Jäckh*: Völkerbundpolitik. Berlin, 1920.
- Jitta*: Die Neugestaltung des internationalen Rechts. Auf Grund der Rechtsgemeinschaft des menschlichen Geschlechtes. 1916.
- Kantorowicz*: Deutschlands Interesse am Völkerbund. Berlin, 1920.
- Verteidigung des Völkerbundes. Berlin, 1922.
- Kant*: Zum ewigen Friede. Leipzig, 1919.
- Irk*: A Nemzetek Szövetsége

- Keller*: Der Völkerbund und die Kirchen. Zürich, 1920.
- Kluyver*: Documents on the League of Nations. Leiden, 1920.
- Körling*: Die Rechtsnatur des Völkerbundes. Bigge, 1922.
- Kraus*: Vom Wesen des Völkerbundes. Berlin, 1920.
- Der Völkerbund und die Friedensverträge. Berlin, 1920.
- Lachapelle*: La Société des Nations. Paris, 1920.
- Lammasch*: Der Völkerbund zur Wahrung des Friedens. 1919.
- Der Friedensbund der Staaten. Leipzig, 1918.
- Der Friedensverband der Staaten. Leipzig, 1919.
- Völkermord oder Völkerbund. Haag, 1920.
- Heinrich Lammasch und der Völkerbund*. Veröffentlichungen der Österreichischen Völkerbundliga. Wien, 1920.
- Lange*: Les conditions d'une paix durable. 1917.
- Lansing*: Die Versailler Friedens-Verhandlungen. Berlin, 1921.
- Larnaude*: La Société des Nations, Conférences. Paris, 1920.
- La Société des Nations depuis 1920. Paris, 1921.
- Lauer*: Die Schweiz und der Völkerbund. Genf, 1919.
- Lavollé*: La fin d'un monde et la Société des Nations. Bristol, 1919.
- Lawrence*: The Society of Nations. New-York, 1919.
- Leroy*: L'ère Wilson; La société des nations. Paris, 1917.
- Liepmann*: Der Friedensvertrag und der Völkerbund. Hamburg, 1920.
- Liszt*: Das Wesen des völkerrechtlichen Staatenverbandes und der internationale Priesenhof. Breslau, 1910.
- Zwischen Krieg und Frieden. Ein mitteleuropäischer Staatenverband. Leipzig.
- Von Völkerbund zur Staatgemeinschaft. München und Berlin.
- Lukas*: Deutschland und die Idee des Völkerbundes. Münster, 1921.
- Lutter*: A Nemzetek Szövetsége Tanácsának ülési és határozatai. 1920-ban. Külügyi Szemle. III. és V. évf.
- A Magyar Békeszerződés és a becikkelyező törvény szövege és magyarázata*. Jegyzetekkel ellátták: Alkér, Ambrózy, Danilovics, Lukács, Nyulászi, Pap és Sipos. Budapest, 1921.
- Magyary*: A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban. Budapest, 1917.
- A nemzetközi bírászkodás. Budapest, 1918.
- A nemzetközi bírászkodás a Nemzetek Szövetségében. Magyar Jogi Szemle, 1921. 5. sz.
- Magyarország és a Nemzetek Szövetsége. Jogállam. 1920. jan. sz.
- A Nemzetek Szövetségének reformja. Jogállam. 1921. dec. sz.
- La réforme de la S. d. N. Kelet Népe. 1922. III.

- Magyary*: Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. Berlin, 1922.
- Manes*: Sozialpolitik in dem Friedensvertrag und im Völkerbund. Berlin, 1919.
- Mendelssohn-Bartholdy*: Der Völkerbund als Arbeitsgemeinschaft. Berlin, 1919.
- Der neue Völkerbundentwurf der Entente. Berlin, 1919.
- Meulen, ter*: Gedanke der internationalen Organisation in seiner Entwicklung 1300—1800. Haag, 1917.
- Milhaud*: La société des nations. Paris, 1917.
- Nie Wieder! Bern, 1919.
- Moriaud*: Der Völkerbund und die Schweiz. Bern, 1919.
- Munch*: Les origines et l'oeuvre de la Société des Nations. Kopenhagen, 1924.
- Murray*: The League of Nations and the Democratic-Idea. Oxford, 1918.
- The League and its Guarantes. London, 1920.
- Nagy E.*: Magyarország és a Népszövetség. Budapest, 1925.
- Nelson*: Vom Staatenbund. Leipzig, 1919.
- Niemeyer*: Der Völkerbundsentwurf der Deutschen Gesellschaft für Völkerrecht. Berlin, 1819.
- Nippold*: Grundlagen eines dauernden Friedensvertrags. 1915.
- Die Gestaltung des Völkerrechts nach dem Weltkriege. Zürich, 1917.
- Der Völkerbundsvertrag und die Frage des Beitritts der Schweiz. Bern, 1919.
- Nitobé*: La Société des Nations. Qu' a-t-elle accompli? Bruxelles, 1920.
- Otlet*: Constitution mondiale de la Société des nations. Genf, 1917.
- Paish*: The Nations and the League. London.
- Pares*: The League of Nations and other questions of peace. London, 1919.
- Pataky*: Békekötés és népszövetség. Budapesti Szemle 1919, 514—516. sz.
- Paikert*: Világbéke egyezmény. Budapest, 1922.
- Percy*: The responsibilities of the League. London, 1919.
- Pollack*: The League of Nations. London, 1922.
- Puech*: La Tradition socialiste en France et la S. d. N. Paris, 1921.
- Pollard*: The League of Nations in History. Oxford, 1918.
- Quidde*: Völkerbund und Friedensbewegung. Leipzig, 1924.
- Völkerbund und Demokratie. Berlin, 1922.
- Redslob*: Das Problem des Völkerrechts. Leipzig, 1907.
- Robin*: La revision du Pacte de la Société des Nations. 1921.

- Rühlmann*: Der Völkerbundgedanke. Berlin, 1919.
- Sarolea*: Um den Vertrag von Versailles und den Völkerbund. Bonn, 1920.
- Scelle*: Le Pacte des nations et sa liaison avec le traité de paix. Paris, 1919.
- La Société des Nations. Sa nécessité, son but, son origine, son organisation. Dijon, 1922.
- Schätzel*: Völkerbund und Gebietserwerb. Berlin, 1919.
- Probleme des Völkerbundes. Berlin, 1919.
- Schücking*: Die Organisation der Welt. Leipzig, 1919.
- Der Bund der Völker. Leipzig, 1918.
- Ein neues Zeitalter? Kritik am Pariser Völkerbundentwurf. Berlin, 1919.
- Staatenverband der Haager Konferenzen. München-Leipzig, 1912.
- Der Weltfriedensbund. Leipzig, 1917.
- Schücking und Wehberg*: Die Satzung des Völkerbundes. II. kiad. Berlin, 1924.
- Schürch*: Zwölf Fragen zum Völkerbund. Bern, 1919.
- Schvan*: Les bases d'une paix durable. Paris, 1917.
- Schwitzky*: Der europäische Staatenbund. Marburg, 1907.
- Smuts*: The League of Nations. London, 1918.
- Spranger*: Völkerbund und Rechtsgedanke. 1919.
- Strucker*: Die Kundgebungen Papst Benedikts XV. zum Weltfrieden. Berlin, 1917.
- Sweetser*: League of Nations at work. New-York, 1920.
- Thadden*: Völkerrecht und Völkerbund. Berlin, 1920.
- Trautmann*: Der Völkerbund. Berlin, 1918.
- Tscheou-Wei*: Essai sur l'organisation juridique de la société internationale. 1917.
- Valentin*: Geschichte des Völkerbundgedankens in Deutschland. Berlin, 1919.
- Wehberg*: Der Völkerbundvorschlag der deutschen Regierung. Berlin, 1920.
- Die Pariser Völkerbundsakten nebst den Urkunden über die Pariser Verhandlungen. Berlin, 1919.
- Wilsons Völkerbundplan. Berlin, 1919.
- Deutschland und der Genfer Völkerbund. Leipzig, 1923.
- Die Völkerbundbewegung. München, 1924.
- Westarp*: Deutschland im Völkerbund. Berlin, 1919.
- Williams*: The League of Nations tu-day. London, 1923.
- Wilson W.*: Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles anno 1919. Herausg. v. R. St. Bakker. Leipzig, 1923.

- Wittmann*: Párisi tervezet a népek szövetségéről. Jogtudományi Közlöny 1919. évf. 10—15. sz.
- A Nemzetek Szövetsége és Magyarország. Kelet Népe. 1925 máj.—jun. sz.
- Wlassics*: A tartós béke feltételei. Budapesti Szemle 1918 februári sz.
- Adalékok a tartós béke intézményeihez. Jogállam 1919. 1—2. f.
- Béke és a magyar kérdés. Magyar Jogi Szemle 1920. 7. sz.
- A nemzetek szövetségének első közgyűlése. Magyar Jogi Szemle 1921. 1. sz.
- Zoller*: Die Schweiz im Völkerbund und im Friedensvertrag von Versailles. Zürich, 1919.
- Zorn*: Der Völkerbund, eine Kritik der Entwürfe für die Verfassung des Völkerbundes. Berlin, 1919.

— :: —

A Nemzetek Szövetsége működéséről különféle: részben időszaki rendszeresen megjelenő, részben pedig időhöz nem kötött hivatalos és nem hivatalos jellegű kiadványaiban számol be.

Ilyen időszaki hivatalos kiadványa: a havonta megjelenő *Société des Nations, Journal Officiel* 1920 óta, mint a Szövetség hivatalos lapja. A *Suppléments spéciaux du Journal Officiel*, mely a Népszövetség munkakörébe eső kérdésekre vonatkozó munkálatok és határozatok gyűjteménye. A *Recueil des Traités et des Engagements Internationaux enregistrés par le Secrétariat de la Société des Nations*. A Főtitkárságnál beiktatott szerződéseknek eredeti és hiteles angol és francia nyelvű fordítását tartalmazó gyűjtemény. *Resumé mensuel des travaux de la Société des Nations*. A Nemzetek Szövetsége egy havi működéséről beszámoló kiadvány. 1924 szeptember óta: *Havi jelentés a Nemzetek Szövetségének munkásságáról a Kelet Népé*-ben magyar nyelven is.

A Közgyűlés teljes üléseiről az: *Actes de la (I-re stb.) Assemblée Genève*, számol be 1920-tól. Az egyes kötetek az eddig tartott hat Közgyűlés anyagát tartalmazzák a beszédek és beterjesztett iratok szövegét felölelően. A Tanácsülések ülésszakairól (XII—XV. ülésszak) a: *Procès-Verbaux des Sessions du Conseil de la Société des Nations* ad számot; jelenleg a *Journal Officiel*.

A Nemzetek Szövetségének egy évi működését összefoglalóan a *Rapport sur les travaux du Conseil de la Société des Nations présenté a la I-re Session de l'Assemblée par le Secrétaire Général*. A *Rapport à la II-me Assemblée sur l'oeuvre*

du Conseil et sur les mesures prises pour exécuter les décisions de la I-re Assemblée. A Rapport à la III-e Assemblée sur l'oeuvre du Conseil et sur les mesures prises pour exécuter les décisions de l'Assemblée. Melléklete: Rapport supplémentaire. A Rapport à la IV-e Assemblée sur l'oeuvre du Conseil sur le travail du Secrétariat et sur les mesures prises pour exécuter les décisions de l'Assemblée. Melléklet: Rapport supplémentaire s chez: Annexe au Rapport supplémentaire. A Rapport à la V-e Assemblée stb. Mell.: Rapport supplémentaire s hozzá: Annexe stb. A Rapport à la VI-e Assemblée stb. Mell.: Rapport supplémentaire s chez: Annexe stb.

Ezen kívül a Főtitkárságnak sajtóosztálya nagy számú felvilágosító, népszerűsítő, propaganda ismertető nem hivatalos jellegű füzetek kiadásáról is gondoskodik. (Ilyenek La S. d. N. et les Mandats. Le Pacte de la S. d. N. L'oeuvre sociale et humanitaire de la S. d. N. La S. d. N. et les minorités. Constitution et organisation. La S. d. N. et la réduction des armements. Administration financière et répartition des dépenses. La Cour Permanente de Justice Internationale. L'Organisation d'Hygiène de la S. d. N. Communications et transit. Reconstruction financière de l'Autriche. La Bassin de la Sarre et de la ville libre de Dantzig. La S. d. N. et la Coopération intellectuelle. Oeuvre économique et financière de la S. d. N. Transit et communication. Problèmes politiques stb.).

I. FÜGGELÉK.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK EGYESSÉGOKMÁNYA.

Pacte de la Société des Nations.

Les Hautes Parties Contractantes,

Considérant que, pour développer la coopération entre les nations et pour leur garantir la paix et la sûreté, il importe

d'accepter certaines obligations de ne pas recourir à la guerre,

d'entretenir au grand jour des relations internationales fondées sur la justice et l'honneur,

d'observer rigoureusement les prescriptions du droit international, reconnues désormais comme règle de conduite effective des Gouvernements,

de faire régner la justice et de respecter scrupuleusement toutes les obligations des Traités dans les rapports mutuels des peuples organisés,

Adoptent le présent Pacte qui institue la Société des Nations.

„A Magas Szerződő Felek

avégből, hogy a nemzetek együttműködését előmozdítsák és a nemzetközi békét és biztonságot megvalósítsák, mégpedig: azzal, hogy egyes esetekben kötelezettséget vállalnak a háború elkerülésére,

azzal, hogy nyílt, igazságos és becsületes nemzetközi összeköttetéseket tartanak fenn,

azzal, hogy a nemzetközi jog szabályait ezentúl a Kormá-

nyok kölcsönös magatartásának valóságos zsinórmértékéül határozottan elismerik, és

azzal, hogy a szervezett népeknek egymásközi érintkezésében az igazság uralmát és mindennemű szerződéses kötelezettségnek lelkiismeretes tiszteletbentartását biztosítják,

megállapították a Nemzetek Szövetségének alább következő Egyességokmányát.

Article premier.

Sont Membres originaires de la Société des Nations, ceux des Signataires dont les noms figurent dans l'annexe au présent Pacte, ainsi que les Etats, également nommés dans l'annexe, qui auront accédé au présent Pacte sans aucune réserve par une déclaration déposée au Secrétariat dans les deux mois de l'entrée en vigueur du Pacte et dont notification sera faite aux autres Membres de la Société.

Tout Etat, Dominion ou Colonie qui se gouverne librement et qui n'est pas désigné dans l'Annexe, peut devenir Membre de la Société si son admission est prononcée par les deux tiers de l'Assemblée, pourvu qu'il donne des garanties effectives de son intention sincère d'observer ses engagements internationaux et qu'il accepte le règlement établi par la Société en ce qui concerne ses forces et ses armements militaires, navals et aériens.

Tout Membre de la Société peut, après un préavis de deux ans, se retirer de la Société, à la condition d'avoir rempli à ce moment toutes ses obligations internationales y compris celles du présent Pacte.

A Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai azok az aláíró tagok, amelyeket a jelen Egyességokmány Függeleke megnevez, valamint az ugyanott megjelölt más államok közül is azok, amelyek a jelen Egyességokmányhoz fenntartás nélkül csatlakoznak. Ez a csatlakozás nyilatkozattal valósul meg, amelyet az Egyességokmány életbelépésétől számított két hónapon belül

kell a Titkársághoz benyújtani. Erről a nyilatkozatról értesíteni kell a Szövetség valamennyi többi tagját.

Bármely Allam, Dominium vagy Gyarmat, amelynek önrendelkezési joga van, s amelyet a Függetlenség nem nevez meg, a Szövetség tagjává válhatik, ha a Közgyűlés kétharmadrésze ehhez hozzájárul, föltéve, hogy az illető Allam, Dominium vagy Gyarmat hathatós biztosítékot nyújt abbeli őszinte szándékáról, hogy nemzetközi kötelezettségeit teljesíteni fogja és hogy elfogadja azokat a szabályokat, amelyeket szárazföldi, tengeri, úgyszintén légi haderejére és hadifelszerelésére nézve a Szövetség jónak lát megállapítani.

A Szövetség bármely tagja kétévi előzetes felmondás után kiléphet a Szövetségből, föltéve, hogy a kilépés időpontjáig teljesítette valamennyi nemzetközi kötelezettségét, ideértve a jelen Egyességokmányból folyó kötelezettségeket is.

Article 2.

L'action de la Société, telle qu'elle est définie dans le présent Pacte, s'exerce par une Assemblée et par un Conseil assistés d'un Secrétariat permanent.

A Szövetség a jelen Egyességokmányban körülírt tevékenységét Közgyűlés és a Tanács útján gyakorolja, amelyek mellett az állandó Titkárság működik.

Article 3.

L'Assemblée se compose de Représentants des Membres de la Société.

Elle se réunit à des époques fixées et à tout autre moment, si les circonstances le demandent, au siège de la Société ou en tel autre lieu qui pourra être désigné.

L'Assemblée connaît de toute question qui rentre dans la sphère d'activité de la Société ou qui affecte la paix du monde.

Chaque Membre de la Société ne peut compter plus de trois Représentants dans l'Assemblée et ne dispose que d'une voix.

A Közgyűlés a Szövetség tagjainak képviselőiből áll.

A Közgyűlés meghatározott időközökben és ha a körülmények megkívánják, más időpontokban is, vagy a Szövetség székhelyén vagy más kijelölt helyen ül össze.

A Közgyűlés a maga ülésein minden ügygel foglalkozhatik, amely a Szövetség működésének körébe esik, vagy a világbékét érinti.

A Közgyűlés ülésein a Szövetség minden egyes tagjának csak egy szavazata és legfeljebb három képviselője lehet.

Article 4.

Le conseil se compose de Représentants des Principales Puissances alliées et associées, ainsi que de Représentants de quatre autres Membres de la Société. Ces quatre Membres de la Société sont désignés librement par l'Assemblée et aux époques qu'il plaît de choisir. Jusqu'à la première désignation par l'Assemblée, les Représentants de la Belgique, du Brésil, de l'Espagne et de la Grèce sont Membres du Conseil.

Avec l'approbation de la majorité de l'Assemblée, le Conseil peut désigner d'autres Membres de la Société dont la représentation sera désormais permanente au Conseil. Il peut, avec la même approbation, augmenter le nombre des Membres de la Société qui seront choisis par l'Assemblée pour être représentés au Conseil.

Le Conseil se réunit quand les circonstances le demandent, et au moins une fois par an, au siège de la Société au en tel autre lieu qui pourra être désigné.

Le Conseil connaît de toute question rentrant dans la sphère d'activité de la Société ou affectant la paix du monde.

Tout Membre de la Société qui n'est pas représenté au Conseil est invité à y envoyer siéger un

Représentant lorsqu'une question qui l'intéresse particulièrement est portée devant le Conseil.

Chaque Membre de la Société représenté au Conseil ne dispose que d'une voix et n'a qu'un Représentant.

A Tanács a Szövetséges és Társult Főhatalmak képviselőiből, továbbá a Szövetség más négy tagjának képviselőiből áll. A Szövetségnek ezt a négy tagját a Közgyűlés saját tetszése szerint időről időre jelöli ki. Addig, amíg a Közgyűlés részéről először megjelölendő négy szövetségi tag a maga képviselőit ki nem nevezi, Belgium, Brazília, Spanyolország és Görögország képviselői lesznek a Tanács tagjai.

A Közgyűlés többségének hozzájárulásával a Tanács a Szövetségnek más tagjait is kijelölheti avégből, hogy ezentúl az ő képviselőik is állandó tagjai legyenek a Tanácsnak; ugyanily hozzájárulással a Tanács felemelheti azoknak a szövetségi tagoknak a számát is, amelyeknek a Közgyűlés a Tanácsban képviseleti jogot ad.*

A Tanács oly időpontokban, amint azt a körülmények megkívánják, de évenként legalább egyszer vagy a Szövetség székhelyén, vagy más kijelölt helyen ül össze.

A Tanács a maga ülésein minden ügygel foglalkozhatik, amely a Szövetség működésének körébe esik, vagy a világbékét érinti.

A Szövetségnek a Tanácsban nem képviselt minden tagját meg kell hívni, hogy képviselőt küldjön ki tagsági joggal a Tanácsnak olyan üléseire, amelyeken a Szövetség illető tagjának érdekeit különösen érintő ügyeket tárgyalnak.

A Tanács ülésein a Szövetség minden egyes tagjának, amelynek a Tanácsban képviselője van, csak egy szavazata és legfeljebb egy képviselője lehet.

Article 5.

Sauf disposition expressément contraire du présent Pacte ou des clauses du présent Traité, les décisions de l'Assemblée ou du Conseil sont prises

---

* A még életbe nem lépett módosítás szerint: „A Közgyűlés kétharmad szótöbbséggel meghatározza a Tanács nem állandó tagjainak választására s különösen megbízásuk tartamára és újra választhatásuk feltételeire vonatkozó szabályokat.”

à l'unanimité des Membres de la Société représentés à la réunion.

Toutes questions de procédure qui se posent aux réunions de l'Assemblée ou du Conseil, y compris la désignation des Commissions chargées d'enquêter sur des points particuliers, sont réglées par l'Assemblée ou par le Conseil et décidées à la majorité des Membres de la Société représentés à la réunion.

Le première réunion de l'Assemblée et la première réunion du Conseil auront lieu sur la convocation du Président des Etats-Unis d'Amérique.

Hacsak a jelen Egyességokmány vagy a jelen Szerződés rendelkezései kifejezetten másként nem intézkednek, a Közgyűlésnek vagy a Tanácsnak bármely ülésén a határozatokat az ülésen képviselt szövetségi tagok egyhangú hozzájárulásával kell hozni.

Minden eljárási kérdésben, amely a Közgyűlés vagy a Tanács ülésein fölmerül, ideértve az egyes ügyek megvizsgálására szolgáló bizottságok kiküldését is, a Közgyűlés vagy a Tanács határoz, mégpedig az ülésen képviselt szövetségi tagok szótöbbségével.

A Közgyűlésnek első ülését és a Tanácsnak első ülését az Északamerikai Egyesült-Államok elnöke fogja összehívni.

Article 6.

Le Secrétariat permanent est établi au siège de la Société. Il comprend un Secrétaire général, ainsi que les secrétaires et le personnel nécessaires.

Le premier Secrétaire général est désigné dans l'annexe. Par la suite, le Secrétaire général, sera nommé par le Conseil avec l'approbation de la majorité de l'Assemblée.

Les secrétaires et le personnel du Secrétariat sont nommés par le Secrétaire général avec l'approbation du Conseil.

Le Secrétaire général de la Société est de droit Secrétaire général de l'Assemblée et du Conseil.

Les dépenses de la Société seront supportées par les Membres de la Société, dans la proportion décidée par l'Assemblée.

Az állandó Titkárságot a Szövetség székhelyén kell felállítani. A Titkárság a főtitkárból, továbbá megfelelő számú titkárból és egyéb személyzetből áll.

Az első főtitkárt a Független nevezte meg; a jövőben a főtitkárt a Tanács fogja a Közgyűlés többségének hozzájárulásával kinevezni.

A titkárokat és a titkárság egyéb személyzetét a főtitkár nevezi ki a Tanács hozzájárulásával.

A főtitkár ilyen minőségben résztvesz mind a Közgyűlésnek, mind a Tanácsnak valamennyi ülésén.

A Szövetség költségeit a Közgyűlés által megállapított arányban a Szövetség tagjai viselik.*

Article 7.

Le siège de la Société est établi à Genève.

Le Conseil peut à tout moment décider de l'établir en tout autre lieu.

Toutes les fonctions de la Société ou des services qui s'y rattachent, y compris le Secrétariat, sont également accessibles aux hommes et aux femmes.

Les Représentants des Membres de la Société et ses agents jouissent dans l'exercice de leurs fonctions des privilèges et immunités diplomatiques.

Les bâtiments et terrains occupés par la Société, par ses services ou ses réunions, sont inviolables.

A Szövetség székhelye Genf.

A Tanács bármikor elhatározhatja, hogy a Szövetség székhelyét máshova helyezi át.

Minden tisztség, amelyet a Szövetségnél vagy azzal kapcsolatban el kell látni, ideértve a Titkárságot is, egyaránt betölthető férfival vagy nővel.

A Szövetség tagjainak képviselői és a Szövetség hivatalnokai a Szövetség ügyeinek ellátása alatt a diplomáciai személyek kiváltságaiban és mentességeiben részesülnek.

* Eme módosítás életbe lépett 1924. szeptember 13-án.

A Szövetségnek vagy hivatalnokainak, avagy az üléseken résztvevő képviselőknek használatában álló épületek és egyéb ingatlanok sérthetetlenek.

Article 8.

Les Membres de la Société reconnaissent que le maintien de la paix exige la réduction des armements nationaux au minimum compatible avec la sécurité nationale et avec l'exécution des obligations internationales imposée par une action commune.

Le Conseil, tenant compte de la situation géographique et des conditions spéciales de chaque État, prépare les plans de cette réduction, en vue de l'examen et de la décision des divers Gouvernements.

Ces plans doivent faire l'objet d'un nouvel examen et, s'il y a lieu, d'une recision tous les dix ans au moins.

Après leur adoption par les divers Gouvernements, la limite des armements ainsi fixée ne peut être dépassée sans le consentement du Conseil.

Considérant que la fabrication privée des munitions et du matériel de guerre soulève de graves objections, les Membres de la Société chargent le Conseil d'aviser aux mesures propres à en éviter les fâcheux effets, en tenant compte des besoins des Membres de la Société qui ne peuvent pas fabriquer les munitions et le matériel de guerre nécessaires à leur sûreté.

Les Membres de la Société s'engagent à échanger, de la manière la plus franche et la plus complète, tous renseignements relatifs à l'échelle de leurs armements, à leurs programmes militaires, navals et aériens et à la condition de celles de leurs industries susceptibles d'être utilisées pour la guerre.

A Szövetség tagjai elismerik, hogy a béke fenntartása megköveteli a nemzetek fegyverkezésének csökkentését addig a legalacsonyabb fokig, amely az Állam biztonságával és nemzetközi kötelezettségeknek közös eljárás útján megvalósítandó kikényszerítésével még összeegyeztethető.

A Tanács a kérdéses csökkentésnek terveit minden egyes állam földrajzi fekvésének és különös körülményeinek figyelembevételével elkészíti avégből, hogy a különféle Kormányok ezeket a terveket megvizsgálhassák és megfelelően intézkedhessenek.

Az említett terveket legalább tízévenkint újabb vizsgálatnak és ha szükséges, módosításnak kell alávetni.

Ha ezeket a terveket a különféle Kormányok elfogadták, az ekként megállapított fegyverkezési korlátozást a Tanács hozzájárulása nélkül nem szabad túllépni.

A Szövetség tagjai egyetértenek arra nézve, hogy lőszernek és hadianyagnak magánvállalatok részéről való gyártása súlyos ellenvetésekre ad okot. A Tanácsnak lesz kötelessége, hogy javaslatokat tegyen az ily gyártásból származó káros következmények elhárítására, kellő figyelembe véve azoknak a szövetségi tagoknak szükségleteit is, amelyek a saját biztonságukra szükséges lőszernek és hadianyagnak gyártására maguk nem képesek.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy kölcsönösen nyílt és kimerítő felvilágosítást adnak egymásnak fegyverkezésük mértékéről, szárazföldi, tengeri és légi véderőprogramjukról és a hadicélokra alkalmas iparágak helyzetéről.

Article 9.

Une Commission permanente sera formée pour donner au Conseil son avis sur l'exécution des dispositions des articles 1 et 8 et, d'une façon générale, sur les questions militaires, navales et aériennes.

Allandó bizottságot kell alakítani avégből, hogy az a Tanácsnak az 1. és a 8. cikk rendelkezéseinek végrehajtására és általában a szárazföldi, tengeri és légi haderő kérdéseire nézve véleményt adjon.

Article 10.

Les Membres de la Société s'engagent à respecter et à maintenir contre toute agression extérieure l'intégrité territoriale et l'indépendance politique

présente de tous les Membres de la Société. En cas d'agression, de menace ou de danger d'agression, le Conseil avise aux moyens d'assurer l'exécution de cette obligation.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a Szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartják és minden külső támadással szemben megóvják. Ha ily támadás, vagy fenyegetés esete, avagy ily támadás veszélye bekövetkezik, a Tanács megfontolás alá veszi, miként kellene a fent megállapított kötelezettséget teljesíteni.

Article 11.

Il est expressément déclaré que toute guerre ou menace de guerre, qu'elle affecte directement ou non l'un des Membres de la Société, intéresse la Société tout entière et que celle-ci doit prendre les mesures propres à sauvegarder efficacement la paix des nations. En pareil cas, le Secrétaire général convoque immédiatement le Conseil, à la demande de tout Membre de la Société.

Il est, en outre, déclaré que tout Membre de la Société a le droit, à titre amical, d'appeler l'attention de l'Assemblée ou du Conseil sur toute circonstance de nature à affecter les relations internationales et qui menace par suite de troubler la paix ou la bonne entente entre nations, dont la paix dépend.

Ezennel kimondatik, hogy minden háború, vagy háborúval való fenyegetés, akár közvetlenül érinti a Szövetség bármely tagját, akár nem, a Szövetséget a maga egészében érdeklő ügy és a Szövetségnek ilyenkor kötelessége, hogy a nemzetek békéjének fenntartására alkalmasnak és hathatósan mutakozó minden intézkedést megtegyen. Ha ilyen eset állana be, a főtitkár a Szövetség bármelyik tagjának kérelmére haladéktalanul egybehívja a Tanácsot.

Kimondatik az is, hogy a Szövetség minden egyes tagjának jogában áll a Közgyűlés vagy a Tanács figyelmét barátságos módon felhívni a nemzetközi viszonyokat érintő minden oly körülményre, amely azzal fenyeget, hogy megzavarja a békét vagy a nemzetek között a jó egyetértést, amelytől a béke függ.

Article 12.*

Tous les Membres de la Société conviennent que, s'il s'élève entre eux un différend susceptible d'entraîner une rupture, ils le soumettront, soit à la procédure de l'arbitrage *ou à un règlement judiciaire*, soit à l'examen du Conseil. Ils conviennent encore qu'en aucun cas ils ne doivent recourir à la guerre avant l'expiration d'un délai de trois mois après la décision arbitrale *ou judiciaire*, ou le rapport du Conseil.

Dans tous les cas prévus par cet article, la *décision* doit être rendue dans un délai raisonnable et le rapport du Conseil doit être établi, dans les six mois à dater du jour où il aura été saisi du différend.

A Szövetség összes tagjai megállapodnak abban, hogy a közöttük esetleg felmerülő vitás kérdéseket, amelyek szakadás-hoz vezethetnek vagy választott bíróság, *vagy bírósági eljárás*, vagy a Tanács vizsgálata alá bocsátják. Megegyeznek továbbá abban, hogy semmi esetben sem kezdenek háborút előbb, mint három hónappal a választott bírósági, *vagy bírósági* határozat, vagy a Tanács jelentése után.

Az e cikkben megjelölt összes esetekben a *határozatot* megfelelő határidőn belül kell meghozni, a Tanácsnak pedig jelentését hat hónapon belül kell előterjeszteni, attól a naptól számítva, amelyen a vitás eset eléje került.

Article 13.*

Les Membres de la Société conviennent que, s'il s'élève entre eux un différend susceptible, à leur avis, d'une solution arbitrale *ou judiciaire*, et si ce différend ne peut se régler de façon satisfaisante par la voie diplomatique, la question sera soumise intégralement à un règlement arbitral *ou judiciaire*.

* Ezen cikkelyekre vonatkozó módosítások 1924. szeptember 26-án léptek életbe.

Parmi ceux qui sont généralement susceptibles d'une solution arbitrale ou judiciaire, on déclare tels les différends relatifs à l'interprétation d'un traité, à tout point de droit international, à la réalité de tout fait qui, s'il était établi, constituerait la rupture d'un engagement international, ou à l'étendue, ou à la nature de la réparation due pour une telle rupture.

La cause sera soumise à la Cour permanente de Justice Internationale, ou à toute juridiction ou cour désignée par les parties ou prévue dans leurs conventions antérieures.

Les Membres de la Société s'engagent à exécuter de bonne foi les sentences rendues, et à ne pas recourir à la guerre contre tout Membre de la Société qui s'y conformera. Faute d'exécution de la sentence, le Conseil propose les mesures qui doivent en assurer l'effet.

A Szövetség tagjai megállapodnak abban, hogyha közöttük oly vitás eset merül fel, amely nézetük szerint választott bírósági vagy bírósági döntésnek vethető alá és amely diplomáciai úton kielégítő módon nem intézhető el, az ügyet a maga egészében választott bíróság elé terjesztik.

A választott bírósági vagy bírósági döntésre alkalmas vitás esetek közé tartozóknak mondatnak ki általában: valamely szerződés értelmezése, a nemzetközi jog bármely kérdése, bármely ténynek megállapítása, amely ha bebizonyul, valamely nemzetközi kötelezettség megszegését jelentené vagy a jóvátétel terjedelme és módja, amely ilyen megszegés esetében teljesítendő volna.

Ilyen vitás esetekben az Állandó Nemzetközi Bíróság fog dönteni, vagy bármely más bíróság, amelyben a felek a vitás esetre nézve megállapodnak, vagy amelyet valamely közöttük létrejött egyezmény kijelölt.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy híven végrehajtják a hozott ítéletet és nem indítanak háborút a Szövetség olyan tagja ellen, amely az ítéletnek aláveti magát. Abban az esetben, ha az ítéletet nem hajtják végre, a Tanács az ítélet érvényesítésére megfelelő intézkedéseket indítványoz.

Article 14.

Le Conseil est chargé de préparer un projet de Cour permanente de justice internationale et de le soumettre aux Membres de la Société. Cette Cour connaîtra de tous différends d'un caractère international que les Parties lui soumettront. Elle donnera aussi des avis consultatifs sur tout différend ou tout point, dont la saisira le Conseil ou l'Assemblée.

A Tanács Allandó Nemzetközi Bíróság felállítására vonatkozó tervezetet fog készíteni és azt elfogadás végett a Szövetség tagjai elé terjeszti. Ennek a bíróságnak hatásköre ki fog terjedni a Felek részéről elébe terjesztett minden nemzetközi jellegű vitás esetre. A Bíróság azonfelül véleményt fog nyilvánítani minden olyan vitás esetben és kérdésben, amelyet a Tanács vagy a Közgyűlés hozzá utal.

Article 15.

S'il s'élève entre les Membres de la Société un différend susceptible d'entraîner une rupture et si ce différend n'est pas soumis à la procédure de l'arbitrage ou à un règlement judiciaire prévu à l'article 13, les Membres de la Société conviennent de le porter devant le Conseil. A cet effet, il suffit que l'un d'eux avise de ce différend le Secrétaire général, qui prend toutes dispositions en vue d'une enquête et d'un examen complets.*

Dans le plus bref délai, les Parties doivent lui communiquer l'exposé de leur cause avec tous faits pertinents et pièces justificative. Le Conseil peut en ordonner la publication immédiate.

Le Conseil s'efforce d'assurer le règlement du différend. S'il y réussit, il publie, dans la mesure qu'il juge utile, un exposé relatant les faits, les explications qu'ils comportent et les termes de ce règlement.

Si le différend n'a pu se régler, le Conseil rédige et publie un rapport, voté soit à l'unanimité, soit à la majorité des voix, pour faire connaître les circonstances du différend et des solutions qu'il recommande comme les plus équitables et les mieux appropriées à l'espèce.

Tout Membre de la Société représenté au Conseil peut également publier un exposé des faits du différend et ses propres conclusions.

Si le rapport du Conseil est accepté à l'unanimité, le vote des Représentants des Parties ne comptant pas dans le calcul de cette unanimité, les Membres de la Société s'engagent à ne recourir à la guerre contre aucune Partie qui se conforme aux conclusions du rapport.

Dans le cas où le Conseil ne réussit pas à faire accepter son rapport par tous ses Membres autres que les Représentants de toute Partie au différend, les Membres de la Société se réservent le droit d'agir comme ils le jugeront nécessaire pour le maintien du droit et de la justice.

Si l'une des Parties prétend et si le Conseil reconnaît que le différend porte sur une question que le droit international laisse à la compétence exclusive de cette Partie, le Conseil le constatera dans un rapport, mais sans recommander aucune solution.

Le Conseil peut, dans tous les cas prévus au présent article, porter le différend devant l'Assemblée. L'Assemblée devra de même être saisie du différend à la requête de l'une des Parties; cette requête devra être présentée dans les quatorze jours à dater du moment où le différend est porté devant le Conseil.

Dans toute affaire soumise à l'Assemblée, les

dispositions du présent article et de l'article 12, relatives à l'action et aux pouvoirs du Conseil, s'appliquent également à l'action et aux pouvoirs de l'Assemblée. Il est entendu qu'un rapport fait par l'Assemblée avec l'approbation des Représentants des Membres de la Société représentés au Conseil et d'une majorité des autres Membres de la Société, à l'exclusion, dans chaque cas, des Représentants des Parties, a le même effet qu'un rapport du Conseil adopté à l'unanimité de ses Membres autres que les Représentants des Parties.

Ha a Szövetség tagjai között olyan vitás eset merül fel, amely szakadásra vezethetne és amely a 13. cikk értelmében nem esik választott bírósági vagy bírósági eljárás alá, a Szövetség tagjai megegyeznek abban, hogy az ügyet a Tanács elé terjesztik. Az ügynek a Tanács elé terjesztéséhez elegendő, ha a felek egyike a vitás eset fennforgását bejelenti a főtítkárnak, aki minden szükséges lépést megtesz a tüzetes nyomozás és megvizsgálás érdekében.*

A felek ebből a célból az ügy állását az ügyre tartozó minden bizonyítékkal és okirattal együtt a legrövidebb idő alatt a főtítkárral közlik és a Tanács azonnal elrendelheti mindezeknek nyilvánosságagrahozatalát.

A Tanács a vitás kérdés elintézésére törekszik. Ha törekvései eredményesek, a vonatkozó tényállást a szükséges magyarázatokkal és az elintézés módjával együtt nyilvánosságra hozza oly mértékben, amint azt célravezetőnek tartja.

Ha a vitás esetet nem lehetett elrendezni, akkor a Tanács egyhangú vagy többségi határozat alapján meghozza és nyilvánosságra hozza jelentését, amelyben közli a vitás eset tényállását és azokat az indítványokat, amelyeket az eset megoldására nézve méltányosnak és megfelelőeknek talál.

A Szövetségnek a Tanácsban képviselt bármely tagja hasonló módon nyilvánosságra hozhatja a vitás eset tényállását és ebből vont következtetéseit.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogyha a Tanács jelentését — a vitában álló felek képviselőinek szavazatát nem számítva — a tagok egyhangúlag elfogadták, egyik olyan fél

---

* Ezen cikk első bekezdésére vonatkozó módosítás életben 1924 szeptember 26. óta.

ellen sem viselnek háborút, amely a jelentésben ajánlott megoldást elfogadja.

Ha a Tanácsnak nem sikerül minden tagját — a vitában álló felek képviselőinek kivételével — jelentésének egyhangú elfogadására bírni, a Szövetség tagjai fenntartják maguknak azt a jogot, hogy akképen cselekedjenek, amint azt a jog és igazság érdekében szükségesnek látják.

Ha az egyik fél azt állítja és a Tanács megállapítja, hogy a nemzetközi jog szerint a vitás eset ennek a félnek hazai igazságszolgáltatás alá tartozik, a Tanács ezt jelentésében kimondja, anélkül, hogy bármiféle megoldást ajánlana.

A Tanács a jelen cikkben megnevezett minden ügyben a vitás esetet a Közgyűlés elé terjesztheti. A felek bármelyikének kívánságára is a vitás esetet a Közgyűlés elé kell terjeszteni. Ezt a kívánságot tizennégy napon belül kell tudatni attól a naptól számítva, amelyen a vitás kérdés a Tanács elé került.

A Közgyűlés elé terjesztett minden esetben, a jelen cikknek és a 12. cikknek azok a rendelkezései, amelyek a Tanács eljárására és hatáskörére vonatkoznak, a Közgyűlés eljárására és hatáskörére is alkalmazást nyernek. A Közgyűlés olyan jelentésének, amelyet a Tanácsban képviselt szövetségi tagok jóváhagyásával és a Szövetség többi tagjai többségének hozzájárulásával — minden esetben a vitában álló felek kivételével — hoztak, ugyanaz a hatálya van, mint az olyan jelentésnek, amelyet a Tanács összes tagjai — kivéve a felek képviselőit — egyhangúlag elfogadnak.

Article 16.*

Si un Membre de la Société recourt à la guerre, contrairement aux engagements pris aux articles 12, 13 ou 15. il est *ipso facto* considéré comme ayant commis un acte de guerre contre tous les autres Membres de la Société. Ceux-ci s'engagent à rompre immédiatement avec lui toutes relations commerciales ou financières, à interdire tous rapports entre leurs nationaux et ceux de l'Etat en rupture de pacte et à faire cesser toutes communications financières, commerciales ou personnelles entre les nationaux de cet Etat et ceux de tout autre Etat, Membre ou non de la Société.

En ce cas, le Conseil a le devoir de recommander aux divers Gouvernements intéressés les effectifs militaires, navals ou aériens par lesquels les Membres de la Société contribueront respectivement aux forces armées destinées à faire respecter les engagements de la Société.

Les Membres de la Société conviennent, en outre, de se prêter l'un à l'autre un mutuel appui dans l'application des mesures économiques et financières à prendre en vertu du présent article pour réduire au minimum les pertes et les inconvénients qui peuvent en résulter. Ils se prêtent également un mutuel appui pour résister à toute mesure spéciale dirigée contre l'un d'eux par l'Etat en rupture de pacte. Ils prennent les dispositions nécessaires pour faciliter le passage à travers leur territoire des forces de tout Membre de la Société qui participe à une action commune pour faire respecter les engagements de la Société.

Peut être exclu de la Société tout Membre qui s'est rendu coupable de la violation d'un des engagements résultant du Pacte. L'exclusion est prononcée par le vote de tous les autres Membres de la Société représentés au Conseil.

Ha a Szövetségnek valamelyik tagja a 12., 13. és 15. cikkben foglalt megállapodások ellenére a döntést a háború útján keresi, ezt a tagot *ipso facto* olyannak kell tekinteni, mintha háborús cselekményt követett volna el a Szövetség valamennyi többi tagja ellen. Ez utóbbiak kötelezik magukat, hogy az ilyen Állammal minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak, saját állampolgáraik és a szerződészegő Állam polgárai között minden érintkezést betiltanak és minden pénzügyi, kereskedelmi vagy személyes összeköttetést megszüntetnek a szerződészegő és minden más Állam polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik Állam a Szövetség tagja-e vagy sem.

Ilyen esetben a Tanács köteles a különféle érdekelt Kormányoknak ajánlatot tenni aziránt, hogy a Szövetség tagjai

egyenként minő szárazföldi, tengeri és légi haderővel járuljanak hozzá azokhoz a fegyveres erőkhöz, amelyek a szövetségi megállapodások betartását biztosítani hivatva lesznek.

A Szövetség tagjai megegyeznek továbbá abban is, hogy az e cikk alapján megvalósítandó pénzügyi és gazdasági intézkedésekben egymás kölcsönösen támogatni fogják, hogy az ezzel járó veszteségek és hátrányok a legkisebb mértékre csökkenjenek; épp így kölcsönösen támogatni fogják egymást a védekezésben minden olyan külön intézkedés ellen, amelyet a szerződésszegő Állam valamelyikükkel szemben alkalmaz; valamint megfelelő intézkedéseket fognak tenni arra nézve, hogy az ő területükön átvonulhassanak bármely szövetségi tagnak oly haderői, amelyek a szövetségi megállapodások betartásának biztosításában közreműködnek.

Minden tag, amely a Szövetségből folyó bármely kötelezettséget megsért, a Szövetségből kizárható. A kizárás a Tanácsban képviselt valamennyi többi szövetségi tagnak szavazata alapján történik.

---

* A Nemzetek Szövetségének V. Közgyűlése a 16. cikkre vonatkozóan a következő módosításokat fogadta el. Eddigéle azonban eme módosításoknak egyike sem lépett életbe.

Az első bekezdés második főmondata a következőképpen szól:

„Ez utóbbiak kötelezik magukat, hogy az ilyen állammal szemben minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak, minden érintkezést betiltanak legalább a területükön lakó személyek között és azonkívül, tetszésük szerint, állampolgáraik és az Egyességokmányt megszegő állam polgárai között. Hasonlóképpen kötelezik magukat arra, hogy minden pénzügyi, kereskedelmi vagy személyes összeköttetést megszüntetnek legalább ezen állam területén lakó személyek és minden más állam területén lakó személyek között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a Szövetség tagja-e, vagy sem és azonkívül, tetszésük szerint, ezen állam polgárai és minden más állam polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik állam a Szövetség tagja-e, vagy sem.”

A második bekezdés módosított szövege a következő:

„A Tanács hatáskörébe tartozik véleményt nyilvánítani abban a kérdésben, vajjon az Egyességokmány megszegése fennforog-e vagy sem. A Tanács erre vonatkozó határozatának meghozatalánál nem veszi számba sem azoknak a tagoknak szavazatát, amelyeket azzal vádoltak, hogy a döntést háború útján keresték, sem azokét a tagokét, amelyek ellen irányul ez a háború.”

A harmadik bekezdés pedig így szól:

„A Tanács a Szövetség minden tagjával köteles közölni azt az időpontot, amelytől kezdve a jelen cikkben említett gazdasági kényszerrendszabályok alkalmazását ajánlja.”

A negyedik bekezdés a következő szövegezést nyeri:

„Mindazonáltal, ha a Tanács úgy véli, hogy ezek közül a rendszabályok közül bármelyiknek meghatározott időre elhagyása egyes tagokkal szemben inkább lehetővé tenné az előző bekezdésben említett rendszabályok által célzott eredmény elérését vagy szükségessé válnék az azokkal járó veszteségeknek és hátrányoknak a legkisebb mértékre csökkentése, a Tanácsnak joga van a halasztás mellett dönteni.”

Article 17.

En cas de différend entre deux Etats, dont un seulement est Membre de la Société ou dont aucun n'en fait partie, l'Etat ou les Etats étrangers à la Société sont invités à se soumettre aux obligations qui s'imposent à ses Membres aux fins de règlement du différend, aux conditions estimées justes par le Conseil. Si cette invitation est acceptée, les dispositions des articles 12 à 16 s'appliquent sous réserve de modifications jugées nécessaires par le Conseil.

Dès l'envoi de cette invitation, le Conseil ouvre une enquête sur les circonstances du différend et propose telle mesure qui lui paraît la meilleure et la plus efficace dans le cas particulier.

Si l'Etat invité, refusant d'accepter les obligations de Membre de la Société, aux fins de règlement du différend, recourt à la guerre contre un Membre de la Société, les dispositions de l'article 16 lui sont applicables.

Si les deux Parties invitées refusent d'accepter les obligations de Membre de la Société aux fins de règlement du différend, le Conseil peut prendre toutes mesures et faire toutes propositions de nature à prévenir les hostilités et à amener la solution du conflit.

Ha két olyan állam között, amelyek közül csak az egyik, vagy egyik sem tagja a Szövetségnek, vitás eset merül fel, a Szövetség kötelékébe nem tartozó Államot vagy Államokat fel kell szólítani, hogy a vitás kérdés megoldása céljából a Szövetség tagjaira nézve megállapított kötelezettségeknek vessék alá magukat és pedig oly feltételek mellett, amelyeneket a Tanács igazságosnak tart. Ha ennek a felszólításnak eleget tesznek, akkor a 12—16. cikkek rendelkezései irányadók azokkal a változtatásokkal, amelyeket a Tanács szükségesnek tart.

Ennek a felszólításnak elküldése után a Tanács azonnal vizsgálatot indít a vitás eset körülményeire nézve és azt az intézkedést indítványozza, amelyet az adott esetben a legjobbnak és leghatásosabbnak tart.

Ha a felszólított Állam a vitás eset elintézésénél a Szövetség tagjaira rótt kötelezettségek elvállalását visszautasítja és a Szövetség valamelyik tagja ellen háborút indít, az ilyen Állammal szemben a 16. cikk rendelkezései nyernek alkalmazást.

Ha a felszólítás ellenére mindkét fél vonakodik a Szövetség tagjaira rótt kötelezettségeket a vitás eset elintézésénél elfogadni, a Tanács minden olyan intézkedést és indítványt megtehet, amely az ellenségeskedések megelőzésére és a vita megoldására alkalmas.

Article 18.

Tout traité ou engagement international conclu à l'avenir par un Membre de la Société devra être immédiatement enregistré par le Secrétariat et publié par lui aussitôt que possible. Aucun de ces traités ou engagements internationaux ne sera obligatoire avant d'avoir été enregistré.

Minden nemzetközi szerződést vagy megállapodást, amelyet a Szövetség bármely tagja ezentúl létesít, haladéktalanul be kell iktatni a titkárságnál és a titkárságnak azt, mihelyt lehetséges, közzé kell tennie.

A titkárságnál való beiktatás előtt semmiféle ilyen nemzetközi szerződésnek vagy megállapodásnak nincs kötelező ereje.

Article 19.

L'Assemblée peut, de temps à autre, inviter les Membres de la Société à procéder à un nouvel examen des traités devenus inapplicables, ainsi que

des situations internationales, dont le maintien pourrait mettre en péril la paix du monde.

A Közgyűlés időnkint felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné.

Article 20.

Les Membres de la Société reconnaissent, chacun en ce qui le concerne, que le présent Pacte abroge toutes obligations ou ententes *inter se* incompatibles avec ses termes et s'engagent solennellement à n'en pas contracter à l'avenir de semblables.

Si, avant son entrée dans la Société, un Membre a assumé des obligations incompatibles avec les termes du Pacte, il doit prendre des mesures immédiates pour se dégager de ces obligations.

A Szövetség tagjai egyenkint megegyeznek abban, hogy a jelen Egyességokmány elfogadásával közöttük megszűnik minden olyan kötelezettség és megegyezés, amely az Egyességokmány rendelkezéseivel össze nem egyeztethető; ünnepélyesen kötelezik magukat, hogy ezentúl a jelen Egyességokmány rendelkezéseivel összeférhetetlen kötelezettségeket nem vállalnak.

Ha a Szövetség valamely tagja a Szövetségbe lépése előtt a jelen Egyességokmánnyal összeférhetetlen kötelezettséget vállalt volna, kötelessége, hogy haladéktalanul megtegye a lépéseket az ily kötelezettségek felbontása iránt.

Article 21.

Les engagements internationaux, tels que les traités d'arbitrage, et les ententes régionales, comme la doctrine de Monroë, qui assurent le maintien de la paix, ne sont considérés comme incompatibles avec aucune des dispositions du présent Pacte.

A béke fenntartását biztosító nemzetközi megegyezések, mint a választott bírósági szerződések és bizonyos területekre vonatkozó megállapodások, amilyen a Monroe-elmélet, érvényes-

ségét a jelen Egyességokmány rendelkezései semmiben sem érintik.

Article 22.

Les principes suivants s'appliquent aux colonies et territoires qui, à la suite de la guerre, ont cessé d'être sous la souveraineté des États qui les gouvernaient précédemment et qui sont habités par des peuples non encore capables de se diriger eux-mêmes dans les conditions particulièrement difficiles du monde moderne. Le bien-être et le développement de ces peuples forment une mission sacrée de civilisation, et il convient d'incorporer dans le présent Pacte des garanties pour l'accomplissement de cette mission.

La meilleure méthode de réaliser pratiquement ce principe est de confier la tutelle de ces peuples aux nations développées qui, en raison de leurs ressources, de leur expérience ou de leur position géographique, sont le mieux à même d'assumer cette responsabilité et qui consentant à l'accepter: elles exerceraient cette tutelle en qualité de Mandataires et au nom de la Société.

Le caractère du mandat doit différer suivant le degré de développement du peuple, la situation géographique du territoire, ses conditions économiques et toutes autres circonstances analogues.

Certaines communautés, qui appartenaient autrefois à l'Empire ottoman, ont atteint un degré de développement tel que leur existence comme Nations indépendantes peut être reconnue provisoirement, à la condition que les conseils et l'aide d'un Mandataire guident leur administration jusqu'au moment où elles seront capables de se conduire seules. Les vœux de ces communautés doivent être pris d'abord en considération pour le choix du Mandataire.

Le degré de développement où se trouvent d'autres peuples, spécialement ceux de l'Afrique centrale, exige que le Mandataire y assume l'administration du territoire à des conditions qui, avec la prohibition d'abus, tels que la traite des esclaves, le trafic des armes et celui de l'alcool, garantiront la liberté de conscience et de religion, sans autres limitations que celles peut imposer le maintien de l'ordre public et des bonnes mœurs, et l'interdiction d'établir des fortifications ou des bases militaires ou navales et de donner aux indigènes une instruction militaire, si ce n'est pour la police ou la défense du territoire et qui assureront également aux autres Membres de la Société des conditions d'égalité pour les échanges et le commerce.

Enfin il y a des territoires, tels que le Sud-Ouest africain et certaines îles du Pacifique austral, qui, par suite de la faible densité de leur population, de leur superficie restreinte, de leur éloignement des centres de civilisation, de leur contigüité géographique au territoire du Mandataire, ou d'autres circonstances, ne sauraient être mieux administrés que sous les lois du Mandataire, comme une partie intégrante de son territoire, sous réserve des garanties prévues plus haut dans l'intérêt de la population indigène.

Dans tous les cas, le Mandataire doit envoyer au Conseil un rapport annuel concernant les territoires dont il a la charge.

Si le degré d'autorité, de contrôle ou d'administration à exercer par le Mandataire n'a pas fait l'objet d'une convention antérieure entre les Membres de la Société, il sera expressément statué sur ces points par le Conseil.

Une commission permanente sera chargée de recevoir et d'examiner les rapports annuels des

Mandataires et de donner au Conseil son avis sur toutes questions relatives à l'exécution des mandats.

Oly gyarmatokra és területekre nézve, amelyek az elmúlt háború következtében megszűntek az őket azelőtt kormányzó Allamok fennhatósága alá tartozni, s amelyeken oly népek laknak, amelyek a mai világ különösen nehéz viszonyai között még nem tudják önmagukat kormányozni, alapelvül mondatik ki, hogy ezeknek a népeknek jóléte és fejlődése a civilizáció szent hivatása, amelynek biztosítékait föl kell venni a jelen Egyességokmányba.

Ez alapelv gyakorlati megvalósításának legalkalmasabb módja az, hogy e népek fölött való gyámságra megbízást azok a fejlettebb nemzetek nyernek, amelyek segédeszközeiknél, tapasztalataiknál vagy földrajzi helyzetüknél fogva leginkább képesek és hajlandók ennek a felelősségnek vállalására; ezek a nemzetek a gyámságot, mint a Szövetség megbizottai, ennek nevében gyakorolnák.

A megbízás jellegének az illető nép fejlődési foka, a terület földrajzi fekvése, gazdasági viszonyai és más egyéb körülményei szerint kell különböznie.

Bizonyos közületek, amelyek azelőtt a Török Birodalomhoz tartoztak, a fejlettségnek oly fokát érték el, hogy független nemzetként ideiglenesen elismerhetők, azzal a feltétellel, hogy közigazgatásuk valamely Megbizott Hatalom tanácsadó és támogató vezetése alá helyeztessék addig az időpontig, amikor már önmaguk is tudják sorsukat intézni. A Megbizott Hatalom választásánál elsősorban ezeknek a közületeknek kívánságait kell tekintetbe venni.

Más népek, különösen a középafrikaiak olyan fejlődési fokon állanak, hogy a Megbizott Hatalmat kell felelőssé tenni a területeknek olyan közigazgatásáért, amely a lelkiismereti és vallásszabadságot, a közrend és a jó erkölcs követelte korlátozásokkal biztosítja, továbbá biztosítja bizonyos visszaéléseknek, mint a rabszolga-, fegyver- és szeszkereskedelemnek megtiltását, valamint erődök, hadi- vagy tengerészeti támpontok létesítésének és a bennszülöttek katonai kiképzésének megakadályozását, kivéve, ha ez a kiképzés rendőri és területvédelmi célokat szolgál; a Megbizott Hatalomnak a Szövetség más tagjai részére is biztosítani kell a kereskedelem és áruforgalom azonos lehetőségét.

Végül vannak oly területek, mint Délnyugat-Afrika és a Csendes-Oceán déli részének bizonyos szigetei, amelyek csekély népsűrűségüknél, kis terjedelmüknél, a civilizáció központjától való távollétüknél, a Megbizott Hatalom területével földrajzi

összefüggésüknél vagy más körülményeknél fogva, legkedvezőbben a Megbízott Hatalom törvényei szerint és területének alkotórészeként igazgathatók, fenntartva a bennszülött lakosság érdekében fentebb felsorolt biztosítékokat.

A megbízás minden esetében a Megbízott Hatalomnak a Tanácshoz évenként jelentést kell tennie a reábízott területről.

Ha a Megbízott Hatalom jogkörének, ellenőrzésének vagy közigazgatásának terjedelmére vonatkozólag a Szövetség tagjai előzetesen nem állapodtak meg, erre nézve minden egyes esetben a Tanács kifejezetten határoz.

Allandó Bizottságot kell alakítani avégből, hogy az a Megbízott Hatalmak évi jelentéseit átvegye, megvizsgálja és a Tanácsnak a megbízások végrehajtására vonatkozó minden kérdésben véleményét adjon.

Article 23.

Sous la réserve, et en confirmation des dispositions des conventions internationales actuellement existantes ou qui seront ultérieurement conclues, les Membres de la Société:

- a) s'efforceront d'assurer et de maintenir des conditions de travail équitables et humaines pour l'homme, la femme et l'enfant sur leurs propres territoires, ainsi que dans tous pays auxquels s'étendent leurs relations de commerce et d'industrie, et, dans ce but, d'établir et d'entretenir les organisations internationales nécessaires;
- b) s'engagent à assurer le traitement équitable des populations indigènes dans les territoires soumis à leur administration;
- c) chargent la Société du contrôle général des accords relatifs à la traite des femmes et des enfants, du trafic de l'opium et autres drogues nuisibles;
- d) chargent la Société du contrôle général du commerce des armes et des munitions avec

les pays où le contrôle de ce commerce est indispensable à l'intérêt commun;

- e) prendront les dispositions nécessaires pour assurer la garantie et le maintien de la liberté des communications et du transit, ainsi qu'un équitable traitement du commerce de tous les Membres de la Société, étant entendu que les nécessités spéciales des régions dévastées pendant la guerre 1914—1918 devront être prises en considération;
- f) s'efforceront de prendre des mesures d'ordre international pour prévenir et combattre les maladies.

A Szövetség tagjai a már fennálló, vagy a jövőben kötendő nemzetközi egyezmények határozataival egybehangzóan és azok fenntartása mellett:

a) arra törekszenek, hogy férfiak, asszonyok és gyermekek részére méltányos és emberies munkafeltételeket biztosítsanak és tartsanak fenn, úgy saját országaikban, mint minden olyan országban, amelyre kereskedelmi vagy ipari összeköttetésük kiterjed és ebből a célból szükséges nemzetközi szervezeteket létesítsenek és tartsanak fenn;

b) kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsátott területek bennszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról gondoskodni fognak;

c) megbízzák a Szövetséget a leány- és gyermekkereskedelemre, valamint az ópiummal és más ártalmas szerekkel való kereskedelemre vonatkozó egyezmények végrehajtásának legfőbb ellenőrzésével;

d) megbízzák a Szövetséget a fegyver- és lőszerkereskedelem legfőbb ellenőrzésével oly országok tekintetében, amelyekben ez az ellenőrzés közérdekből szükséges;

e) megteszik a szükséges intézkedéseket, hogy a közlekedés és az átmenő forgalom szabadságát, valamint az egyenlő elbánást a Szövetség valamennyi tagjának kereskedelme számára biztosítsák. Ebben a vonatkozásban az 1914—1918. évi háború következtében elpusztított vidékek különös szükségleteit figyelembe kell venni;

f) arra törekszenek, hogy nemzetközi rendszabályokat fogantossanak a betegségek elhárítására és legyőzésére.

Article 24.

Tous les bureaux internationaux antérieurement établis par traités collectifs seront, sous réserve de l'assentiment des Parties, placés sous l'autorité de la Société. Tous autres bureaux internationaux et toutes commissions pour le règlement des affaires d'intérêt international qui seront créés ultérieurement seront placés sous l'autorité de la Société.

Pour toutes questions d'intérêt international réglées par des conventions générales, mais non soumises au contrôle de commissions ou de bureaux internationaux, le Secrétariat de la Société devra, si les parties le demandant et si le Conseil y consent, réunir et distribuer toutes informations utiles et prêter toute l'assistance nécessaire ou désirable.

Le Conseil peut décider de faire rentrer dans les dépenses du Secrétariat celles de tout bureau ou commission placé sous l'autorité de la Société.

Minden nemzetközi hivatal, melyet előbb kötött általános egyezmények alapján szerveztek a Felek beleegyezésével a Szövetség igazgatása alá kerül. Minden ilyféle nemzetközi hivatal és nemzetközi érdekű ügynek rendezésére hivatott bizottság, amely ezentúl keletkezik, a Szövetség igazgatása alatt fog állani.

Általános egyezményekkel szabályozott oly nemzetközi ügyekre nézve, amelyek nemzetközi bizottságok vagy hivatalok ellenőrzése alatt nem állanak, a Szövetség Titkársága, ha a Tanács beleegyezését megadja és ha a felek kívánják, az ügyre vonatkozó minden adatot összegyűjt és közöl, valamint minden szükséges vagy célszerű segítséget megad.

A Tanács elrendelheti, hogy a Szövetség igazgatása alatt működő bármely hivatal vagy bizottság költségeit a Titkárság viselje.

Article 25.

Les Membres de la Société s'engagent à encourager et favoriser l'établissement et la coopération des organisations volontaires nationales de la

Croix-Rouge, dûment autorisées, qui ont pour objet l'amélioration de la santé, la défense préventive contre la maladie et l'adoucissement de la souffrance dans le monde.

A Szövetség tagjai megegyeznek arra nézve, hogy a Vörös Kereszt-Egylet elismert önkéntes nemzeti szervezeteinek létesítését és együttműködését elősegíteni és támogatni fogják, minthogy ezeknek célja az egészségi állapotok javítása, a betegségek megelőzése és a szenvedéseknek enyhítése az egész világon.

*Article 26. **

Les amendements au présent Pacte entreront en vigueur dès leur ratification par les Membres de la Société, dont les Représentants composent le Conseil, et par la majorité de ceux dont les Représentants forment l'Assemblée.

Tout Membre de la Société est libre de ne pas accepter les amendements apportés au Pacte, auquel cas il cesse de faire partie de la Société.

A jelen Egyességokmányra vonatkozó módosítások akkor lépnek életbe, ha a Szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a Tanácsot alkotják és a Szövetség azon tagjainak többsége, amelyeknek képviselői a Közgyűlést alkotják, ezeket a módosításokat megerősítették.

Semmiféle módosítás sem kötelező a Szövetségnek olyan tagjára nézve, amely kijelenti, hogy a módosításhoz nem járul hozzá; ebben az esetben azonban megszűnik a Szövetség tagja lenni.

---

* A 26. cikk módosított, de még életbe nem lépett szövege a következőképpen szól:

„A jelen Egyességokmányra vonatkozó módosítások, amelyeknek szövegét a Közgyűlés háromnegyed szótöbbséggel elfogadta, még pedig oly módon, hogy a módosítást elfogadó szavazatok között vannak az ülésen képviselt tanácstagok szavazatai is, akkor lépnek életbe, ha a Szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a szavazás idejében a Tanácsot alkották

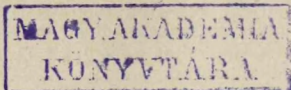
és a Szövetség azon tagjainak többsége, amelyeknek képviselői a Közgyűlést alkotják, ezeket a módosításokat megerősítették.

Ha a Közgyűlés szavazását követő huszonkét hónapon belül a kellő számú megerősítés nem gyűlt össze, a módosító határozat hatály nélkül marad.

A Főtitkár a módosítások életbelépéséről a tagokat értesíti.

A Szövetség minden tagja, amely eddig az időpontig nem erősítette meg a módosítást, egy éven belül szabadon közölheti a Főtitkárral az elfogadás megtagadását. Ebben az esetben azonban megszűnik a Szövetség tagja lenni."

II. FÜGGELÉK.

1. A Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai:

Belgium	Hedzsasz
Bolivia	Honduras
Brazília	Japán
Brit Birodalom	Kína
Kanada	Kuba
Ausztrália	Libéria
Délafrika	Lengyelország
Ujzéland	Nikaragua
India	Olaszország
Cseh-Szlovákország	Panama
Északamerikai Egyesült- Allamok	Peru
Equador	Portugália
Franciaország	Románia
Görögország	Szerb-Horvát-Szlovén Állam
Guatemala	Sziám
Haiti	Uruguay.

2. Az egyességekhez való csatlakozásra meghívott államok:

Argentína Köztársaság	Perzsia
Columbia	Szalvador
Csile	Spanyolország ¹
Dánország	Svédország
Németalföld	Svájc
Norvégország	Venezuela.
Paraguay	

¹ A Szövetségből való kilépését bejelentette 1926 szeptember 11-én; hatályos lesz 1928 szeptember 11-én.

3. A Nemzetek Szövetségébe saját kérelmükre felvett államok:

Abesszinia (IV. Közgyűlésen)	Ir Szabad-Állam (I. Közgyűl.)
Albánia (I. Közgyűlésen)	Lettország (II. Közgyűlésen)
Ausztria (I. Közgyűlésen)	Litvánia (II. Közgyűlésen)
Bulgária (I. Közgyűlésen)	Luxemburg (I. Közgyűlésen)
Costa-Rica (I. Közgyűlésen) ²	Magyarország (III. Közgyűl.)
Észtország (I. Közgyűlésen)	San-Domingó Köztársaság (V. Közgyűlésen).
Finnország (I. Közgyűlésen)	Németország (VII. Közgyűlésen)

4. A Nemzetek Szövetségének első főtitkára:

Honourable Sir James Eric Drummond, K. C. M. G., C. B.

---

² A N. Sz.-ből való kilépését bejelentette 1925 január 1-én, 1927. január 1-iki hatállyal.

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

A könyvsorozat, melyet ezen a hagyományos régi címen megindítunk, méltóképen folytatni igyekszik Kazinczy és Széchenyi korának legeredményesebb tudományos vállalkozását, mely ezt a címet viseli. Tudományos bevezetések és összefoglalásokat ad közre a szellemi és a természettudományok egész területéről; a legjobb tudományos szakerők tollából oly munkákat bocsát ki, melyek a legmagasabb tudományos igények szemmel tartása mellett is közérthetőek, egyszerű, világos, szabatos és áttekinthetően tagolt előadásban tájékoztatnak minden művelt olvasót a tudomány egyes területein elért eredményekről. A könyvsorozat tekintettel van az egyetemi és főiskolai oktatás szükségleteire s különösen figyelmet fordít az egyetemes tudományosság magyar vonatkozású tanulmányaira

Eddig megjelent kötetek:

- I. Prínz Gyula : EURÓPA VÁROSAI. Ára :
1 pengő 80 fill.
- II. }
IV. } Cholnoky Jenő : ÁLTALÁNOS FÖLDRAJZ.
Az I. kötet ára : 3 pengő 60 fill., a II. kötet :
5 pengő 20 fill.
- III. Dékány István : BEVEZETÉS A TÁRSADALOM LÉLEKTANÁBA. Ára : 2 p. 40 f.
- V. Gaál István : A FÖLD TÖRTÉNETE. Ára :
3 pengő 20 fill.
- VI. Eckhart Ferenc : BEVEZETÉS A MAGYAR TÖRTÉNELEMBE. Ára : 3 pengő 20 fill.
- VII. Kuncz Ödön : BEVEZETÉS A JOGTUDOMÁNYBA. (Jogi enciklopédia.) Ára : 3 P. 20 f.
- VIII. Rhorer László : ATOMOK, MOLEKULÁK, KRISTÁLYOK. Ára : 3 pengő 20 fill.
- IX. Lassovszky Károly : A MARS BOLYGÓ. Ára : 2 pengő 60 fill.

- X.--XI. Soós Lajos : RENDSZERES ÁLLATTAN.
I.—II. Ára kötetenkint 4 pengő.
- XII. Nagy József : AZ ETHIKA ALAPVONALAI.
Ára : 3 pengő 60 fill.
- XIII. Dr. jur. et med. Szász Béla : ORVOSI JOG-
TUDOMÁNY. (Jurisprudentiá medica). Ára :
5 pengő 20 fill.
- XIV. Gombocz Endre : RENDSZERES NÖVÉNY-
TAN I. Ára : 4 pengő.
- XV. Prinz Gyula : MAGYARORSZÁG FÖLD-
RAJZA I. Ára : 4 pengő.
- XVI. Gombocz Zoltán : A MAGYAR TÖRTÉNETI
NYELVTAN VÁZLATA. (IV. Jelentéstan.)
Ára : 2 pengő 80 fill.
- XVII.)
XVIII.) Bozóky Géza : MAGYAR VÁLTÓJOG I.—II.
Ára kötetenkint : 6 pengő.
- XIX. Várkonyi Hildebrand : A PSZICHOLÓGIA
ALAPVETÉSE. Ára : 2 pengő 80 fill.
- XX. Molnár Kálmán : MAGYAR KÖZJOG I.
Ára : 6 pengő 40 fill.

Sajtó alatt :

- XXI. Molnár Kálmán : MAGYAR KÖZJOG II.
- XXII. Gombocz Endre : RENDSZERES NÖVÉNY-
TAN II.
- XXIII. Kérészy Zoltán : A KATHOLIKUS EGY-
HAZI JOG TANKÖNYVE.
-

MINERVA

címen megjelenő folyóirat a magyar szellemi élet történetével

foglalkozó filozófiai és történelmi tanulmányokat tartalmaz. Beható vizsgálat alá veszi a magyar politika-, irodalom-, művészet- és tudományosság történetének mindazon jelenségeit, melyekben a világfelfogások küzdelme, eszmék fejlődése megnyilvánul és a magyar történelem e különböző területeit összetartó közös szellemi tényezőket igyekszik minden irányban föltárni. E folyóirat a magyar történettudományok körében érvényt szerez Dilthey történetfilozófiájának, a mindjobban elsekélyesedő pozitivista és materialista történetfölfogással szembehelyezkedő idealizmusnak.

A folyóirat minden száma kisebb közleményeket és összefoglaló ismertetéseket tartalmaz az újabb magyar és külföldi tudományos irodalom köréből.

A folyóiratból eddig négy kötet jelent meg; egy-egy kötet ára 50.000 korona. A társaság tagjainak tagdíj (50.000 K.) ellenében jár a folyóirat. Előfizetés: 100.000 K. A társulatra vonatkozó minden közlemény Pécs, Rákóczy-út 80. címre küldendő.

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 2387/195. 2. sz.

